

LINGUA ET VITA

vedecký časopis
pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie
Fakulty aplikovaných jazykov
Ekonomickej univerzity v Bratislave

Journal
for Research of Languages and Intercultural Communication
of the Faculty of Applied Languages,
University of Economics in Bratislava

Ročník/Issue XII/1

Číslo/Number 23/2023

VEDECKÁ REDAKČNÁ RADA/SCIENTIFIC EDITORIAL BOARD

Šéfredaktor časopisu/Editor-in-chief: PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Členovia vedeckej redakčnej rady/Scientific Editorial Board Members:

Prof. Dr. Vasile Spiridon, *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Univ. Prof. Dr. Irena Zavrl, PhD., *University of Applied Sciences, Burgenland, Eisenstadt, Austria*

Prof. Elena Markova, DrSc., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Prof. PaedDr. Dušan Kostrub, PhD., *Comenius university in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc., *Charles University in Prague, Czech Republic*

Doc. Mgr. Tomáš Káňa, PhD., *Masaryk University, Brno, Czech Republic*

Doc. PaedDr. Martina Šipošová, PhD., *Comenius university in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Irina Dulebová, PhD., *Comenius University in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Mgr. Tatjana Grigorjanová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Ing. Katarína Seresová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Mária Spišiaková, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Zuzana Gašová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Dr. Farida Djaileb, Associate Prof., *University of Science and Technology, Oran, Algeria*

Dipl. Slaw. Heike Kuban, *University Erfurt, Germany*

Jelena Jurjevna Strigankova, PhD., *The Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Saratov*

PhDr. Eva Molnárová, PhD., *Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovak Republic*

PhDr. Tatiana Hrivíková, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

PaedDr. Eva Stradiotová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Recenzenti/Editorial Consultants:

Príspevky v časopise boli anonymne recenzované a do čísla zaradené na základe kladných recenzentských posudkov.

Papers in the journal were anonymously peer-reviewed and included in the issue based on positive reviews.

Grafická úprava a zlom/Graphic Design:

PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Vydavateľ/Publisher:

Vydavateľstvo EKONÓM, jún 2023

Náklad/Number of copies: 30

Strán/Pages: 91

ISSN 1338-6743

Evidenčné číslo/Registration Number: EV 5817/19

Za pravopisnú, gramatickú, lexikálnu a štylistickú stránku uverejnených príspevkov zodpovedajú autori príspevkov. / The language quality of the published papers is the sole responsibility of the authors.

Adresa redakcie/Editorial Office:

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava, Slovenská republika
Email: casopis.faj@gmail.com
Web: linguaetvita.sk

RUBRIKY ČASOPISU/CATEGORIES OF THE JOURNAL

JAZYK, KOMUNIKÁCIA, KULTÚRA ***LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION***

The section deals particularly with:

- Linguistic phenomena from both synchronic and diachronic perspective,
- Comparative linguistics,
- Theory of communication and intercultural communication,
- History and culture of language areas.

DIDAKTIKA A METODIKA VYUČOVACÍCH A CUDZÍCH JAZYKOV ***DIDACTICS AND METHODOLOGY OF TEACHING AND FOREIGN LANGUAGES***

The section deals particularly with:

- Language didactics,
- Methodology of language education,
- Teaching styles and strategies in language education,
- Testology within the framework of CEFR for languages.

TRANSLATOLÓGIA ***TRANSLATOLOGY***

The section deals particularly with:

- Theory and practice of translation and interpretation,
- Translation and interpretation of general and literary texts from and into Slovak language,
- Translation and interpretation of texts for specific purposes from and into Slovak language.

RECENZIE ***REVIEWS***

The section deals with:

- Reviews of scientific treatises, scholarly papers, project publications and monographs written at the faculty or other universities in Slovakia or abroad.

SPRÁVY ***REPORTS***

The section deals with:

- News about scientific events and other supporting scientific and research activities of the Faculty of Applied Languages and the University of Economics in Bratislava.

- 5 **OBSAH / CONTENTS**
7 **ÚVOD / INTRODUCTION**

JAZYK, KULTÚRA, KOMUNIKÁCIA / LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION
--

9 **ANDREA CSAPÓ-HORVÁTH, ANIKÓ MAKKOS**
BILLBOARD COMPETITION: LINGUISTIC AND VISUAL ANALYSIS OF POLITICAL
BILLBOARDS OF THE 2022 PARLIAMENTARY ELECTIONS IN HUNGARY

22 **ALENA ĎURICOVÁ, EVA MOLNÁROVÁ**
RECHT UND RECHTSTEXTE INTERDISZIPLINÄR / LAW AND LEGAL TEXTS –
INTERDISCIPLINARY APPROACH

31 **ŽELMÍRA PAVLIKOVÁ**
METÁFORAS DE LA FÍSICA EN EL LENGUAJE ECONÓMICO / METAPHORS OF
PHYSICS IN THE ECONOMIC LANGUAGE

41 **LINDA KRAJČOVIČOVÁ**
THE METAPHORICAL MODELING OF ANTHONY FAUCI IN AMERICAN MEDIA
DISCOURSE

49 **TERÉZIA STRUHÁROVÁ**
ZVIERACIE MOTÍVY V ZBIERKE M. HATALU *DVA VORVANE NA DNE VANE* / ANIMAL
MOTIVES IN THE ANTHOLOGY OF M. HATAL *TWO SPERM WHALES AT THE BOTTOM
OF THE BATH*

58 **KATALIN VARGA KISS**
PROOFREADING AS LINGUISTIC SUPPORT FOR ENHANCING SCOPUS-REGISTERED
PUBLICATIONS

DIDAKTIKA A METODIKA / DIDACTICS AND METHODOLOGY
--

64 **MICHAELA DZIVÁKOVÁ**
VYUŽÍVANIE KOMBINOVANÉHO VZDELÁVANIA VO VÝUČBE ODBORNÉHO
RUSKÉHO JAZYKA / THE USE OF BLENDED LEARNING IN PROFESSIONAL RUSSIAN
LANGUAGE TEACHING

71 **MICHAELA SEPEŠIOVÁ**
KRITICKÉ MYSLENIE AKO SÚČASŤ PRÍPRAVY UČITEĽOV ANGLICKÉHO JAZYKA /
CRITICAL THINKING DEVELOPMENT AS A NECESSITY IN TEACHER TRAINING OF
ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

78 **MARTINA ULIČNÁ**
HODNOTENIE PÍSOMNÉHO PREJAVU ŠTUDENTOV V ONLINE SKÚŠANÍ
ODBORNÉHO JAZYKA / EVALUATION OF STUDENTS' WRITTEN EXPRESSION IN THE
ONLINE EXAMINATION OF PROFESSIONAL LANGUAGE

RECENZIE / REVIEWS

88 PAVOL BURCL

HRDINOVÁ, E. M. et al. 2017. *Překlad jako didaktický nástroj ve výuce cizích jazyků*. Olomouc: UP v Olomouci. 140 s. ISBN 978-80-244-5247-0. DOI: 10.5507/pdf.17.24452470.

90 CHRISTINA HINTERSTEININGER

KRUMM, Hans Jürgen. 2021. *Sprachenpolitik Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

ÚVOD

Vážení čitatelia,

predkladáme vám ďalšie číslo nášho časopisu, v poradí 23., čím otvárame XII. ročník jeho existencie. Veríme, že aj v ňom nájdete inšpirácie, ako aj materiály na citácie vo svojich príspevkoch. V rámci úvodu – nášho pravidelného kalendária, by sme vám radi pripomenuli ďalšie významné výročia narodení slovenských osobností literatúry a kultúry, ktoré zaznamenávame a pripomíname si v prvom polroku roku 2023.

9. januára 1913 sa v Chrudime narodil sa **dramatik a literárny kritik PETER ZVON** (110. výročie narodenia), vl. menom Vladimír Sýkora. Po štúdiách na gymnáziu študoval právo na Karlovej univerzite. Potom pracoval ako bankový úradník v Bratislave. Debutoval dramatickou hrou *Tanec nad plačom* (1943) a známy je aj ako autor ďalších dramatických žánrov, napr. komédie *Vzdialená zem* (1942), ktorá však ostala v rukopisnej podobe. Čiastočne známy je ako kritik svojimi referátmi, ktoré uverejňoval v časopise Elán (1940–1942).

25. januára 1863 sa vo Vrbici (v súčasnosti miestna časť Liptovského Mikuláša) narodil **básnik, spisovateľ, učiteľ a národný buditeľ PETER PAVOL ZGÚTH** (160. výročie narodenia). Po gymnaziálnych štúdiách v Martine a na evanjelickom lýceu v Kežmarku a učiteľských ústavoch v Kláštore pod Znievom a v Leviciach pôsobil ako učiteľ a školský inšpektor. Je autorom viacerých učebníc zemešpisu a slovenčiny. V literatúre bol ovplyvnený básnickou tvorbou P. O. Hviezdoslava. Vydal veršovanú poviedku *Na oračke* (1905), zbierku pohrebných veršov *Slová útechy* (1910). Jeho časopisecky uverejnené verše vyšli neskôr súborne pod názvom *Paberky z rodných polí* a *Po stopách dávnych* (1947). Čiastočne je známy aj ako autor veršov pre deti a mládež – *Vtáči súd* (1942), *Hej, pod Kriváňom* (1944). Ako publicista napísal štúdiu *Přehled slovenské literatury do roku 1918* (vyšla v knihe *Dětská literatura česká*, 1924). Slovníkovou formou vydal knihu *Predstavitelia Bernolákovej školy* (1937).

27. januára 1923 sa v Kráľovej Lehote narodila **poetka a spisovateľka KRISTA BENDOVÁ** (100. výročie narodenia). Kto by nepoznal túto spisovateľku? Osobne sa nám mnohým viaže jej tvorba s časmi povinnej školskej dochádzky na prvom stupni základných škôl. Jej básne boli prítomné nielen v šlabikároch, ale aj v detských časopisoch. Autorka detských kníh *Bola raz jedna trieda*, *Opice z našej police*, či jazykovo a obsahovo originálneho *Osmijanka* – to sú nezabudnuteľné verše pre mnohých z nás.

30. januára 1913 sa v obci Liptovský Peter narodil **fotograf MARTIN MARTINČEK** (110. výročie narodenia). Vydal viaceré publikácie. Jeho fotografie jednoducho a hlboko zachytávajú prírodu a ľudí Liptova. Mal blízko k nášmu top spisovateľovi Milanovi Rúfusovi, pretože jeho fotografie sú symbiózou veršov Milana Rúfusa a naopak, Rúfusove verše zase sybioticky dopĺňajú hĺbku Rúfusových veršov.

4. februára 1933 sa v Partizánskej Ľupči narodil **prekladateľ a básnik JÚLIUS RYBÁK** (90. výročie narodenia). Stretnúť sa s Julom Rybákom osobne – to bol naozaj neskutočne silný zážitok. Toľkou ľudskosťou, porozumením, tolerantnosťou a profesionalitou nás dokázal tento prekladateľ, básnik a v prvom rade človek zahrnúť, že to v nás ostáva naveky. Osobne viem, o čom píšem. Nezabudnuteľná je jeho tvorba: *V prvom roku nového tisícročia*, *V prvom roku nežnej slobody*, *V dotyku s Pavlom Straussom*, *Posledný rok*, *v Jubilejnom roku 2000* a iné. Ďakujeme Ti, Julu Rybák, že sme s tebou mohli byť.

16. februára 1908 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **literárny historik a kritik MILAN PIŠŮT** (115. výročie narodenia). Milan pošút je znalec v oblasti slovenských literárnych dejín, hlavne štúrovského romantizmu, literárne aktívny už vo svojich gymnaziálnych štúdiách. Písal poéziu, no čoskoro sa preorientoval na literárnu kritiku a históriu. Od začiatku 30. rokov v odbornej tlači uverejňoval recenzie, ale aj state o literárno-estetických problémoch, o funkcii spisovnej slovenčiny, o čs. kultúrnej vzájomnosti, o štrukturalizme a formalizme a i. Je autor viacerých súborných štúdií: *Slovenská lyrika po Kraskovi* (1931), *Počiatky básnickej školy*

Štúrovej (1938), *Romantický čin v literatúre* (1942). Osobitnú pozornosť upriamil na život a dielo Janka Kráľa v knihe *Básnik Janko Kráľ a jeho Dráma sveta* (1948), vo vydaní Kráľovho *Súborného diela* (1952, 1959) a v monografii *Janko Kráľ* (1957). Azda každý slovenčinár má vo svojej súkromnej knižnici jeho *Dejiny slovenskej literatúry* (1984).

24. februára 1923 sa v Batizovciach narodila **filologička, lexikografička, autorka slovníkov a štylistických príručiek Mária Ivanová-Šalingová** (100. výročie narodenia). Slovenskí lingvisti, ale i bežná verejnosť určite má vo svojich knižniciach je *Slovník cudzích slov*.

9. marca 1903 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **básnik, spisovateľ, literárny kritik, Pavicový politik a publicista Daniel Okáli** (120. výročie narodenia), jeden zo zakladateľov skupiny DAV. Davisti bola skupina mladých, Pavicovo orientovaných česko-slovenských intelektuálov, ktorá vznikla roku 1922 v Prahe a vydávala časopis DAV (1924 – 1937). Skratka DAV vznikla z prvých písmen mien hlavných predstaviteľov tejto skupiny: Daniel Okáli, Andrej Sirácky a Vlado Klementis.

10. marca 1888 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **lekár a dramatik Ivan Stodola** (135. výročie narodenia). Je predstaviteľ slovenskej medzivojnovnej drámy, autor hier ako *Jožko Púčik a jeho kariéra* alebo *Marína Havranová*.

14. marca 1913 sa v Plevníku-Drienovom narodil **spisovateľ, prekladateľ a redaktor Dominik Tatarka** (110. výročie narodenia), ktorý po okupácii Československa (1968) vystúpil z KSČ a po roku 1971 bol vylúčený z verejného života. Známý je ako spisovateľ slovenskej literatúry po roku 1945.

16. marca 1828 sa v Slavošovciach narodil **evanjelický farár, pedagóg, ďalší veľikán slovenskej ľudovej slovesnosti, básnik, prekladateľ, redaktor, literárny kritik a folklorista Pavol Dobšinský** (195. výročie narodenia). Je autorom známych *Slovenských povestí* (1858/1861), *Zborníka slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádanok, hier, obyčajov a povier* (1874), *Prostonárodných obyčajov, povier a hier slovenských* (1880), *Prostonárodných slovenských povestí* (1880/1883). V súkromných domácich knižniciach Slovákov určite nechýba aspoň jedna zo spomínaných prác ľudovej slovesnosti nášho zberateľa ľudovej slovesnosti.

20. marca 1923 sa vo Svätom Jure narodil **režisér, výtvarník, karikaturista a animátor Viktor Kubal** (100. výročie narodenia), zakladajúca osobnosť slovenského animovaného filmu. Skôr narodení si iste veľmi dobre pamätajú Kubalove karikatúry. Viktor Kubal stál pri zrode prvého slovenského animovaného filmu *Studňa lásky* v rámci Ústavu pre tvorbu učebných pomôcok Školofilm. Kubal ďaleko prekročil rámec slovenského animovaného filmu, odborná verejnosť ho považuje aj za jedného z významných predstaviteľov svetového animovaného filmu.

12. apríla 1903 sa v Skalici narodil jeden z **prvých profesionálnych operetných slovenských hercov, spevák, režisér, veľký elegán a bonviván František Kríštof Veselý** (120. výročie narodenia). Pamätajú si ho predovšetkým skôr narodení. Spolu s Gejzom Dusíkom a Pavlom Braxatorisom patrí medzi spoluzakladateľov slovenskej operety. Bol aj spoluzakladateľom divadla Nová scéna v Bratislave.

13. mája 1908 sa vo Veľkých Kršteňanoch narodil **katolícky kňaz a významný básnik katolíckej moderny Pavol Gašparovič Hlbina** (115. výročie narodenia). Slovenská katolícka moderna predstavuje skupinu básnikov z 30. a 40. rokov minulého storočia. Zároveň je to významný prúd v našej medzivojnovnej a povojnovnej poézii. Zrod katolíckej moderny na Slovensku inicioval práve Pavol Gašparovič Hlbina.

29. júna 1913 sa v Močaranoch narodil ešte jeden predstaviteľ spomínanej katolíckej moderny – **katolícky kňaz, básnik, prekladateľ Gorazd Zvonický** (110. výročie narodenia).

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
šéfredaktor

BILLBOARD COMPETITION: LINGUISTIC AND VISUAL ANALYSIS OF POLITICAL BILLBOARDS OF THE 2022 PARLIAMENTARY ELECTIONS IN HUNGARY

ANDREA CSAPÓ-HORVÁTH, ANIKÓ MAKKOS

Abstract

On 3rd April 2022 parliamentary elections were held in Hungary. Both the governing coalition and the opposition parties campaigned to get into government, and the campaign could be followed through billboards as well. This paper focuses on billboards of both the government and the opposition side. The study seeks to answer the question of what specific linguistic and visual means are used to achieve the desired effect of influencing voters and what communication methods are used by billboard makers. The study interprets the billboards as multimodal texts and analyses the combined meaning of the textual message and the visual world. The comparison of the billboards shows that the FIDESZ-KDNP coalition was more successful to identify the leader of the opposing coalition, Péter Márki-Zay with the negative past and itself with the positive future. Based on the results of the 2022 election we can say that the visual, easy-to-understand representation of the simple message of FIDESZ-KDNP had a greater impact on voters than the textual messages of the United for Hungary coalition.

Keywords: political communication, multimodality, election billboards, text and composition analysis.

Introduction

In Hungary, since the first free elections after the fall of communism in 1990, parliamentary elections have been held every four years, and in 2022, they were held on 3 April. The stakes were high: the election decided whether the governing coalition of FIDESZ-KDNP (FIDESZ stands for “Alliance of Young Democrats”, KDNP stands for “Christian Democratic People’s Party”) would win for the fourth time since 2010 or lose after 12 years of consecutive government. The right still wanted to keep what it had built and gained. The opposition coalition of six parties “United for Hungary” were calling for a change of government, a change of regime and a change of era. They wanted to bring about the restoration of constitutional democracy and the rule of law.

It is worth noting here that, as in the Hungarian media space in general, the opposition did not start on equal terms. During the campaign the governing coalition took maximum advantage of its existing media dominance. According to a joint report by K-Monitor, Political Capital and Transparency International Hungary¹, a poster campaign worth more than HUF 3 billion was launched in March to support the governing parties. The FIDESZ-organized NGO called CÖF (Civic Alliance Forum) and the ruling parties together spent on advertising eight times more than the opposition and three times more than the legal limit. In contrast, the opposition coalition led by Péter Márki-Zay had only 1,564 billboards at a much lower cost of HUF 390 million.

This research focuses on one channel of communication, the election billboards produced by the two political sides during the 2022 election campaign. By interpreting the billboards as multimodal texts, we will carry out a multimodal analysis and examine the components with a particular focus on the interplay between text and image. In this paper, we will answer the

---

¹ https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2981

questions how election billboards achieve the desired effect of influencing voters and which modes of communication are used by billboard makers.

Political Communication

According to Kumin (2005, p.106), in postmodern politics political communication, i.e. the medium, displaces the political content [...] the message itself. [...] [T]hus the public's attention is not focused on the examination of the values assumed to be appropriate in politics - *was the decision taken just or wise?* -, but on seemingly cynical speculations, calculations of the chance of political gain - *to whom and how did the decision-maker want to send a message, and how did he thereby weaken the position of his political rival?*

It is evident that all communication has a goal: in the case of political communication, the goal is to keep or gain power. This is supported by Mazzoleni's formulation that says: „*political communication [...] has become a source of power, an object of political competition, a means and a site of conflict between political forces*” (Mazzoleni, 2002, p. 9).

Political communication therefore presupposes communication that expresses power but also influences power. It should be noted here that in post-2010 Hungary political communication has become increasingly exclusionary and hateful. Many vulnerable social groups such as refugees, the homeless, Roma and sexual minorities have fallen the victim to this communication.

Political communication can be understood as a generic term that includes the political message and the political language as well as the different channels of communication. According to Szabó and Szűcs (2010), the interpretation of the linguistic aspects of politics can be summarised in five paradigmatic approaches: the symbolic, the linguistic, the rhetoric, the communicative and the discursive approach to political language. In our paper, we will focus on the communicative approach to political communication. Its main characteristic is that it describes the use of political language primarily as a behaviour, which is on a par with other forms of action, and even – as a result of the development of modern mass communication technologies – it has perhaps become the most important form of political action. The use of language here is purely instrumental: political action takes place in a preformed communication space, the goal of it is successful manoeuvring, and language is the tool and object of this series of actions. The idea that all political action is only interesting insofar as it plays a role in communication has become dominant in this approach.

According to Merkovity (2008), political communication has three legs: the political system, the citizen-voter and the media system, i.e. the mass media. The majority of people encounter politics through the media, and this is no different during elections.

Political forces use every possible means to sway, influence, persuade and even manipulate voters to their side. Parties pursue two types of campaign strategy: political media campaigns and paid advertising campaigns. They address voters directly, through different channels: in addition to traditional media, they are increasingly using the internet and social media. However, the visibility and reach of all these electoral advertising tools is surpassed by a classic electoral campaign tool, the election billboard.

Election Billboard as a Political Communication Tool

„*The election campaign is the time for billboards*”, writes Langguth (2015, p. 12). Their aim is to attract people's attention over a relatively large area, in the busiest places, and to encourage people to vote. Artinger (2000, p.15) defines the political billboard as „*a mass communication medium that conveys ideas and emotions in text and images with the aim of persuading viewers in some way and influencing their actions.*” Its political communication functions have changed little over the years: it conveys highly condensed information in text and/or images and updates political issues and actors (Geise, 2011).

In the age of modern mass communication, there is an increased presence of visibility. „*Visual texts in election campaigns are usually designed to evoke emotions [...], to create a*

shared identity” (Richardson and Wodak, 2013, pp.250 – 251). The image is in fact a condensed message; it is quicker to understand than language and easier to recall. As little as 1/100 of a second is enough for the viewer to understand the subject of the image or billboard and its most important piece of information. Two seconds are enough to memorise the image. In this time, depending on the difficulty of the text and the reading skills of the recipient, five to ten words can be grasped (Kroeber-Riel, 1993). The image is able to convey the message in a single perception, acting mainly at the level of deeper motivations; it can influence the subconscious. The message can, of course, be conveyed by purely linguistic signs, but it cannot be conveyed by visual representation alone. If the main message of a campaign cannot be visualised, language is the medium that takes over from images. The great potential of linguistic communication is that the sender of the message is able to make arguments for and against a case. Language is able to focus, to isolate certain aspects of a whole and to illuminate them more or less accurately.

The most common election billboards contain both textual and visual elements, and combine them into an overall message. This is explained by the fact that complementary image-text messages are much more successful to memorise, as double-coded information is easier to retain.

Analysis of Multimodal Texts

Communication scholars agree that more attention needs to be paid to the multimodal nature of communication when analysing the communicative acts of our time (cf. Fairclough, 2000; Wodak, 2009; van Leeuwen, 2014). According to Kress and van Leeuwen’s definition (2006, p. 177) „*any text whose meanings are realized through more than one semiotic code is multimodal*”. The authors also refer to these texts as complex texts. They argue that the meaning of these texts is not simply the sum of the meanings of the parts, but that these parts should be seen as interrelated and interacting. Schierl (2001) uses another term to express the specific relationship between these elements: „*[the] image and the text form a supersign that carries the meaning of the message to be conveyed*” (2001, p.251). Hart (2018, p. 195) also links language to visual images when says that „*[t]o study the meaning of language in social and political discourses [...] entails studying patterns of visual representation within the same discourse*”. Kress and van Leeuwen (2006) further say that there are lots of types of semantic relations which can be more easily expressed either visually or linguistically. It is backed up by Machin and Mayr (2012), who argue that visual and textual elements act together, but their functions differ. They claim that the content conveyed by verbal elements is provided with background, context and specific connotations by the visual elements.

To establish the framework of our analysis of the election billboards we agree with Klymenko, who says „*[a]s a genre of communicative action, a billboard or poster is a multimodal text*” (Klymenko, 2018, p. 442).

Methodology

When analysing the *texts* found on the election billboards, the main categories used are: thematising the opposing parties, syntax, addressing the recipients, arguing and frames. Under the category of *thematizing the opposing parties* we examine how political parties deal with each other on election billboards and whether this thematisation is linguistically implicit or explicit. Under *syntax*, the main focus is on the sentence structures and the punctuations used on the election billboards. When we look at how the *recipients are addressed*, we analyse whether the election billboards establish contact with the recipients directly or indirectly and which linguistic means are used for it. The next main category of analysis is *arguing*: here we analyse how the respective parties argue for their advantage through their election billboards to present themselves in the best light to the recipients. The focus here is on whether this argumentation happens explicitly by naming the arguments or making promises or implicitly, e.g. by using high-value words. The last category of analysis is the *frames* that are activated by each election billboard.

They are analysed primarily to determine which content-related focal points are used as ‘threads’ through the campaign and which impressions the parties want to consolidate in the minds of the recipients.

When analysing the *compositions*, according to Kress and van Leeuwen (2006) it is necessary to consider the interplay of three interrelated systems. These are information value, salience and framing. *Information value* is carried by the zones in which the elements are located: right or left, top or bottom, centre or edge. The positioning of the elements gives them a specific information value. *Salience*, e.g. prominence is given by the foregrounding or backgrounding of the elements, their size in relation to each other, the contrast in tone or colour of their presentation and the differences in sharpness. Finally, *framing* refers to the presence or absence of framing devices that divide or frame, connect or separate linguistic and visual elements.

Machin and Mayr (2012), mentioned above, examine the social messages conveyed by the images with a particular focus on the *posture and positioning* of the figures: whether they are looking at the viewer, what they are doing, what is being foregrounded about them and what metaphors apply to them. When applicable, we will also use their approach.

In our analysis, we will work with the above categories and, in addition to describing the texts and visual images on the billboards, we will also try to explore the underlying communicative intentions.

Analysis of Billboards

In our paper, we analyse 8-8 election billboards from both the right and the left which represented the parties’ campaigns the best. We deliberately looked at billboards that did not touch on the theme of the Russian-Ukrainian war although some of the election billboards reflected on it.

Analysis of the Billboards of the Opposition Coalition, United for Hungary

The billboards analysed under this section are shown below.

Text Analysis

The *thematization* of the governing parties plays an important role in the election campaign of the coalition. Criticism of the opposing party is both implicit and explicit on the billboards. The headline ‘Wage increases instead of price increases!’ (Billboard 2) implicitly tries to appeal to the electorate. The use of the preposition ‘instead of’ conveys the message to the recipients that the actions of the governing parties only lead to price increases. The opposition parties are both criticising the government side and promoting the content of their own party platform with this message, i.e. if they come to power, instead of price increases, they will have wage increases. Some opposition billboards (Billboards 3 – 4) directly attack the ruling parties. In the message ‘43,000 dead because they stole from the epidemic, too’, the adverb ‘too’ should be highlighted, implying that theft is a common and natural thing for the ruling parties. In addition to communicating the facts, the headline also aims to appeal to the emotions of the recipients by mentioning the dead, one of the most painful losses, as an example. The fourth billboard – ‘He lies, so he is afraid to argue!’ – openly attacks the current prime minister, questioning his credibility.

In terms of *syntax*, the billboards studied contain examples of complete simple sentences, incomplete sentences and complex sentences. ‘He does not tolerate theft, that’s why he is attacked!’ (Billboard 1), ‘He lies, that’s why he is afraid to argue!’ (Billboard 4) and ‘43,000 dead because they stole from the epidemic, too’ (Billboard 3) are compound sentences that indicate cause and effect relationships. In the headlines of Billboard 1 and 4 the name of the politician is not given in both of the juxtapositional phrases, but the image makes it clear that the one who does not tolerate theft is the candidate for prime minister of the six-party coalition and the other one who lies is the current prime minister. Billboard 3 also lacks a subject in its causative subordinate clause, but the image (Viktor Orbán) makes it clear who the opposition parties hold responsible for the high death rate. The absence of the end-of-sentence punctuation allows the headline to be expanded at will. The headline of the second billboard – ‘Wage increases instead of price increases!’ – is an ellipsis, the sentence lacks both a subject and a predicate, but the meaning can be deduced from the context. It is an attempt at linguistic economy which does not affect comprehension. Billboard 1, ‘Only upwards!’, is also an ellipsis. With this message, the opposition wants to reflect the ‘forward-backward’ message of government billboards: for the forces calling for a change of government, there is no other way but up, the way of improvement. Billboards 5–8 form a series in that each of them displays a slogan in the imperative mode (‘Let Hungary belong to all of us!’) and the message is expressed by a simple sentence on each of them. The consonantal alliteration of the slogan (*Magyarország mindenkié*) reinforces the message and helps to keep it in mind. The simple sentences in the headlines are antithetical and are intended to argue positively in favour of the United for Hungary. In all cases, the first sentences of the parallel structures are short statements, ‘Orbán is going.’, ‘People privileged by Fidesz are going.’, which end with a full stop. The second sentence on all billboards is the promise of the opposition parties, punctuated by an exclamation mark: ‘Border fence stays!’, ‘Overhead cuts stay!’, ‘Hungary for all of us is coming!’ and ‘Independent ministries of health and education are coming!’. These phrases are personifications by action, which endow the product to be promoted with human qualities or actions specific to humans.

Only four billboards (Billboards 5 – 8) *address* the voters. The slogan ‘Let Hungary belong to all of us!’ is indirectly addressed to the people. The use of the pronoun ‘all of us’ implies that Hungary should not belong only to a privileged class, but to the whole population of the country. The message is intended to reinforce that we are all part of a community, responsible for our country.

The communication and *argumentation* method of the United for Hungary coalition – in addition to criticising the opponent – focuses on creating its own image and emphasising its own electoral programme. Positive keywords on billboards such as ‘wage increase’ (Billboard 2), ‘upwards’ (Billboard 1) or ‘all of us’ (Billboards 5-8) are arguments in favour of the left-wing

coalition: if they win the election, they will raise wages, and the country will prosper to the satisfaction of all. In the headlines of Billboards 3, 4 and 7 the verb and adjective phrases have negative connotations: ‘They stole’ (Billboard 3), ‘He lies’ (Billboard 4) and ‘People privileged by Fidesz’ (Billboard 7). These are implicit arguments for the need to replace the ruling government parties. The antonyms ‘go’ – ‘stay’ and ‘go’ – ‘come’ draw attention to themselves on four billboards. The left-wing coalition keeps what it considers to be good to ‘remain’, but supplements it with decisions it considers important. It is essential that the words used to influence the target audience not only arouse interest but also encourage action.

The six parties of the left coalition are using a series of themes in their election campaigns to address the electorate and to evoke *frames* of meaning. One such frame is corruption. This lexeme does not appear explicitly on the billboards, but the headlines of billboards 1, 3, 4 and even indirectly of billboard 7 activate this frame of interpretation in the mind of the recipients. They suggest that corruption is an existing practice in Hungary that needs to be abolished. Another frame is belonging together. The slogan ‘Let Hungary belong to all of us!’ (Billboards 5–8) and the message ‘Hungary for all of us is coming!’ (Billboard 7) are intended to evoke and reinforce the feeling in citizens that if the left wins, privileges will be abolished and everyone will be equal in the country.

Analysis of the composition

Moving on to the analysis of the *composition*, we will first look at the *information value* of the billboards. In terms of the positioning of the elements, the billboards are divided into two groups. The first group includes Billboards 1 – 4, where the left side always shows the image of one or more persons: Péter Márki-Zay alone, or politicians associated with the opposition parties (Billboards 1 – 2), and Viktor Orbán (Billboards 3 – 4). The left side is reserved for the old, given information content, the politicians, while the right side of the composition is reserved for new, unknown information, the messages. The upper and lower halves of the billboards have an informational value similar to the former: the upper half is the essential, most visible part of the billboard and represents the ideal, while the lower half represents the real: realistic, practical information. On the first four billboards, the text messages are located in the upper, most important part of the billboards, while on billboards 1 and 2, the placement of the parliamentary election date and the pictogram of the valid vote in the lower right quadrant adds the new and real values to the information displayed.

As regards *proportions and dimensions*, the billboards with one-person portraits of politicians are slightly out of proportion, so that the text section occupies not only the right-hand side but also the centre of the billboards, roughly 2/3 of them. This further highlights the new information, the message. The only exception to this is the billboard of the five politicians of the coalition, where the image and text are equally divided between the left and right sides of the billboard, which highlights the visual element more. The font sizes of the billboards are proportional to the importance of the message. When comparing the four billboards, it can be seen that the word with the largest size is ‘lying’, followed in size by words that function as additional call words such as ‘stole’ and ‘wage increase’. In general, a billboard will have three different font sizes for text information, helping to emphasise the most important messages.

The *colours* clearly distinguish between billboards promoting opposition unity and those denigrating Viktor Orbán. The colours of the opposition billboards are blue, green (sometimes turquoise) and white, while the billboards depicting Viktor Orbán use orange, black and white. Each of these colour combinations contains bright and contrasting colours, making the text messages easy to read and highly visible.

Finally, as regards *framing*, there is a high degree of consistency between the opposition coalition's billboards with different contents, so in addition to the colours, the repetitive shapes help voters to identify the billboards. On Billboards 1 – 4, the background of the images is accentuated by a colour bar running upwards from left to right, framing the message. In addition,

all other text elements appear on the billboards in the same direction, facing upwards to the right and similarly framed. The only exception to this editorial principle is the name of the party alliance, which is displayed horizontally at the bottom of the billboards (except for Billboards 3 and 4, which depict Viktor Orbán and do not show the name of the party alliance).

Looking at the *posture and positioning* of the politicians, we can conclude that the billboards of the opposition coalition use very different means to depict their own politicians than the current Prime Minister, Viktor Orbán. The images of the opposition politicians are colourful and lifelike, the politicians are smiling, their whole upper body is visible, they face the viewers and look them in the eye, which is inviting and gives the impression of openness and friendliness. On the billboard of Péter Márki-Zay, the politician is looking outwards and upwards, which suggests optimism and upward aspiration. Viktor Orbán is depicted in black and white, with a distorted smile (Billboard 4) and a face that reflects negative emotions (Billboard 3), and in both images he looks away, backwards and sideways. Neither portrayal is appealing, but rather intimidating and frightening, and the avoidance of eye contact and the sideways glances also give the viewer the wrong impression.

Billboards 5 – 8 form another group in terms of *composition*. There are no photos of politicians, so the billboards are entirely made up of text messages, so the *information value* is linked to them. There is a top-bottom contrast, and the top left-hand corner is given special emphasis by the placement of the party slogan. In the upper part of the billboards, the substantive, ideal content is placed, promising the replacement of the current power, while the realistic, practical information area contains the actions for the future. The party alliance's logo is placed in the ideal-knowledge information square, while its name is at the bottom of the billboards.

The dichotomy described above is reinforced by the *colours* used: the information on Viktor Orbán is highlighted on an orange background, while the future actions of the party alliance are highlighted on a green background. The slogan of the party alliance is in the usual blue-green colour combination. In all cases, the text is highlighted in white, and the alternating font sizes are used to emphasise key phrases.

The *framing* is strikingly different in size and shape around the information content of the two parties: the orange arrow points to the left, downwards, and is always narrower, while the green arrow points to the right, upwards, and is visibly wider. This tilted, coloured, framed representation of the textual content creates unity between the billboards of the opposition coalition. It also serves to reflect the backwards-forwards division of the government side but with a different meaning, and reinforces the slogan of the opposition side: 'Only upwards!'

Analysis of the Billboards of FIDESZ-KDNP

The billboards analysed under this section are shown below.

Text Analysis

The *thematization* of the opposition coalition, United for Hungary and its permanent attack is the main line of the government parties in the election campaign. The billboards sometimes explicitly and sometimes implicitly criticise the left, almost discrediting it. At the start of the election campaign, the billboard saying 'The boss has a new clone: Little Feri' (Billboard 16) was among the first to be displayed. The slogan – 'The new Gyurcsány show' – sends a clear message to the audience that the 'boss' is the former Prime Minister (2004 – 2009), Ferenc Gyurcsány (Feri means Ferenc). The billboard's creators intended to discredit the opposition's candidate for Prime Minister by using a scene from the 1999 Hollywood film *Little Me – Austin Powers 2: The Spy Who Shagged Me*: a caricature of the world-conquering mad scientist Dr. Evil (Ferenc Gyurcsány) and his short clone Little Me (Péter Márki-Zay). The aim of the government side was to make the electorate believe that if the opposition candidate for Prime Minister was elected, the "Gyurcsány era", the source of all the bad things would return. However, after a short while the Little Feri billboards disappeared from public spaces due to copyright concerns. Of the

government billboards examined, all but one (Billboard 9) feature Ferenc Gyurcsány, which suggests to voters that if the opposition wins, real power, will be in the hands of the former Prime Minister. Two billboards, ‘Hungary goes forwards! Not backwards.’ (Billboard 9) and ‘Not backwards, let’s go forwards’ (Billboard 10) implicitly send the message that only the current government’s staying in power will ensure the country’s further development.

Billboard 9

Billboard 10

Billboard 11

Billboard 12

Billboard 13

Billboard 14

Billboard 15

Billboard 16

Looking at the *syntax* of FIDESZ-KDNP billboards we can say that the messages of these political advertisements are typically expressed in simple sentences, but there are also examples of incomplete and complex sentences. In terms of punctuation, the headlines include an exclamation mark and a full stop, as well as a colon in one case. In the headline of Billboard 16 – ‘The boss has a new clone: Little Feri’ – the colon is used to logically connect the first and second clauses. The colon has a significant function in this case: it defines that Little Feri is the boss’s clone. The headline of Billboard 9 consists of a simple sentence and an ellipsis. The personification ‘Hungary goes forwards!’ implies the message that if the current government remains in power, the country will develop. This message is reinforced by the exclamation mark at the end of the sentence. The ellipsis, ‘Not backwards.’, on the other hand, is intended to convey to the electorate that if the government side loses, there will be regression. Billboard 10 is intended to convey the same message to the recipients, but in a different form, as an exhortation. Billboards 11 – 14 are one of a series of billboards designed to reinforce the negative campaign against the candidate for Prime Minister of the left side. Each of the billboards, stamped ‘100% Gyurcsány’, contains a simple sentence stating that the left-wing parties would ‘Abolish overhead cuts’, ‘Take away the 13th month pension’, ‘Privatise hospitals’ and ‘Let immigrants in’. Sentences beginning with a conditional verb imply, in the absence of an end-of-sentence punctuation, that the sentence would end in this way: if they won the elections. The above statements are short, easy to remember, and excellent for manipulating voters. The ellipses

combined with a simple phrase on Billboard 15 ('They are dangerous! Let's stop them! Only FIDESZ!') are easy to decode, and the aim is to maximise the reception and memorability of the message by using the fewest words possible.

Only two billboards examined *address* the voters explicitly. Billboard 10: 'Not backwards, let's go forwards! Vote for FIDESZ on 3 April!' and Billboard 15: 'Let's stop them!' are specific invocations. The plural form of 1st person, imperative verbs express that 'we' should be the ones to do it. Recipients feel stronger as part of a group; the message is intended to reinforce togetherness.

FIDESZ-KDNP's communication and *argumentation* are dominated by attacking the opponent and arguing that he is the heir to the Gyurcsány-led past. This is underlined by the use of the adverbs 'backwards' and 'forwards' (Billboards 9-10). Backwards means regression, and this is what is waiting for Hungary in the event of a left-wing victory, the government propaganda claims. On Billboards 11–14 the governing parties give concrete reasons why people should vote for them. The conditional verbs 'would take away', 'would privatise' and 'would abolish' are all intended to create negative associations with the past in the minds of the recipients, in order to prevent the left from coming to power. 'Dangerous!' (Billboard 15) is an adjective that evokes negative emotions and in the present election ad it is used to demonise the opponent, to portray him as a danger. The modifier 'only' in the message 'Only FIDESZ!' (Billboard 15) is an affirmation, certainty, emphasis in favour of the party in power. Only FIDESZ ... and no one else – the sentence could be continued. The stake, according to FIDESZ, is to prevent the return of the Gyurcsány era, which in some people has negative associations.

The main theme of the government's election campaign, which it intends to use to influence the electorate and thus create a *frame* of reference, is Ferenc Gyurcsány himself. The name and image of him appears explicitly in seven of the eight billboards examined (Billboards 10–16), implying to voters that he will be the real leader if the opposition wins. Another frame linked to this is regression. The lexeme itself is implicit; the government billboards 11 – 14 list what could be lost if the opposition forms the government. The government side aims to put the electorate with an equal sign between Gyurcsány and regression. They hope that the negative campaign will mobilise people's emotions and get them on their (FIDESZ-KDNP) side. The governing parties position themselves as the guarantors of the future, going 'forwards' (Billboards 9 – 10) and guaranteeing the country's further development if elected. This is the feeling that the stability frame is supposed to evoke in voters.

Analysis of the composition

The billboards of FIDESZ-KDNP and its supporters are not uniform in *composition*. That is why we will look at them alone or in smaller groups but will follow the previous analysis of visuals and talk about the *information value*, the *colours*, the *proportions* and *dimension*, the *framing* and the *positioning of the figures*. Despite the differences, these billboards do have something in common, and it is the portraits of the opposition coalition's candidate for Prime Minister, Péter Márki-Zay and the former Prime Minister, Ferenc Gyurcsány, which appear on all but one billboard.

The most striking billboard is *Billboard 16*, which is the last element of a previous billboard campaign with which the government intended to associate and confuse politicians who they saw as their opponents with Ferenc Gyurcsány. The billboard analysed here thus evokes the imagery that was characteristic of that campaign. The colours are garish, reminiscent of the ostentatious world of the circus or show business, and the purple background and the colourful, colour-transparent lettering are associated with a shabby, worthless quality. The costumes and sets, borrowed from the aforementioned film (*Little Me – Austin Powers 2*) also convey, albeit in a coded way, the frivolity of the politicians portrayed, but also their evilness. The portrayal of Péter Márki-Zay as a dwarf makes his figure ridiculous and insignificant, and the metaphor of him being dwarfed by Ferenc Gyurcsány, the main villain, is easily decoded. The heads mounted

on the bodies are lifelike, the former Prime Minister looks away and his expression is sly, while Péter Márki-Zay faces the camera. The message encloses the figures, and the information about them is clearly visible on their sides in large font size. The old information (Ferenc Gyurcsány) is on the left of the billboard, while the new information (Péter Márki-Zay) is on the right.

Of the eight billboards analysed, two are based on the ‘backwards-forwards’ message of the government side, both in terms of content and visual appeal. On *Billboard 9*, the textual content is located in the upper-central part of the billboard, in the zone displaying the ideal, the essential, with the text tilted upwards to the right. This message is reinforced by the arrow above it, also pointing upwards and to the right, and the uniform blue background depicting the skyline of Budapest. The blue colour is familiar to voters from government communication billboards of previous years. In the lower left corner of the billboard, the message ‘Backwards’ is separated by a red colour, which is represented in the graphic as an earlier page, covered by a blue page symbolising the future. All the lettering is white, which stands out and is easy to read thanks to the contrasting backgrounds painted in strong colours. The font sizes are proportionately large, and the central message and arrow are further emphasised by their size. The information on the very top states that the billboard contains government information, which is confirmed by the national coat of arms between the two words ‘government information’. The billboard was put on the streets in October 2021, which was not yet a campaign period. This indicates that, disguised as government information, the election campaign was in fact started earlier by the government.

The other billboard, based on the ‘backwards-forwards’ contrast, is *Billboard 10*, where the content, which was obscure until then, is given a clear, explicit expression through the visuals. This billboard is visibly divided into left and right sides, with a black and a national-coloured arrow pointing outwards from the billboard. On the left side of the billboard are the black and white portraits of Péter Márki-Zay and Ferenc Gyurcsány, representing the old, given informational value. On the right side, representing the new information value, is the coloured picture of Viktor Orbán. The national colours behind him suggest that Viktor Orbán represents the nation, while the black background is used to identify the opposition with the dark, evil side. At the bottom right, in front of an orange background, is an encouragement to vote for FIDESZ-KDNP, and all messages on this side of the billboard are in white. The message on the left side of the billboard is also in black, and is separated from the black background by a white border. The overall colour scheme of the two sides is very different: while the right side is serene, bright and colourful, the left side is sombre, almost completely black and grey. The relative positions of the three figures show the dominance of Viktor Orbán, whose photo is about half a head taller than that of Ferenc Gyurcsány, and even taller than that of Péter Márki-Zay. Viktor Orbán faces the camera and smiles modestly, Ferenc Gyurcsány looks worried and also looks at the viewer, and Péter Márki-Zay looks indifferently, somewhat coldly, contemptuously from top to bottom.

Billboards 11 – 14 form a series, as mentioned above. They are clearly discrediting the opposition’s candidate and the coalition itself. Their imagery is uniform: in the absolute centre, in a prominent position, is a black and white portrait of Péter Márki-Zay, to the left of him, in the known area, is the message, while to the right, in the part reinforcing the new information, is a red seal with a black and white image of Ferenc Gyurcsány in the middle, all this against a white background. The portrait is exaggeratedly large and the top part of the image is left off the billboard. Although the facial expression does not reflect negative emotions, the size of the portrait makes the politician somewhat threatening, as he oversteps his boundaries. The colours are uniform and black dominates, even the message is in black letters. In stark contrast, the red stamp, which stigmatises the candidate, stands out as a warning. This metaphor is well expressed by the visuals. Finally, yellow also plays a role: the name of Péter Márki-Zay is written in yellow letters against a black background, and his black photo is also framed in yellow. The combination of black and yellow is widely used to draw attention to toxic and dangerous substances. The text contents on the billboards are displayed in different font sizes: the number and text on the stamp are at least twice the font size of the message on the left, suggesting that the real danger is the

person of Ferenc Gyurcsány. The name of Péter Márki-Zay can be read in a much smaller font size below his portrait.

The message of the billboard series analysed above is further reinforced by *Billboard 15*, which hit the streets last. The billboard can be divided into right and left zones: Ferenc Gyurcsány and Péter Márki-Zay can be seen in the background on the left, and the framed message reads on the right. This distribution also fits into the old-new information system observed so far. The images of politicians on the left are now not entirely black and white, their complexion is yellowish, which might be associated with illness or envy. The familiar grey-black background from *Billboard 10* makes the image gloomy and ominous. The danger, previously expressed only through the yellow colour, now appears at the level of the words: 'They are dangerous!'. This warning is in the largest white letters against a highly contrasting red background. The new message appears on a white background on the right side of the billboard. The call to stop the two politicians is at the top and can be read in slightly larger black letters, and the call to vote is at the bottom and is shown in slightly smaller orange letters. The pictogram of the valid vote cast also confirms the action.

Conclusion

The election billboard plays a significant role in the election campaign. First of all, it can reach out to voters easily, furthermore its message is concise and through the combination of linguistic and visual elements it can present contents that parties consider important. The billboard expresses persuasion in different ways: it often operates with promises or threats reinforced with the diverse means of visual language the effect of which is not usually conscious in the recipient. All this can be traced in the case of the billboards we examined.

Our analysis showed that despite significant differences in content between the two sides, their language strategies had common features. The implicit or explicit thematisation of opposing parties and concise, short sentences were important linguistic elements that could be observed on almost all election billboards. In addition, specific or implicit addressing of recipients, targeted keywords and reasoning, often coupled with interpretive frameworks, also appeared. On the billboards of both sides the conscious use of a wide range of visual grammar tools to compose visual worlds could be recognized, such as assigning specific information values to text and graphic elements, setting people in a specific way, and the purposeful application of colours, sizes and proportions.

Naturally, each side had its own priorities, which were also reflected on their billboards. The left coalition campaigned for "Hungary for all of us" to sweep away the corruption and lies attributed to the ruling parties. At the level of slogans, it wanted to present programs such as wage increases, an independent Ministry of Health and Education and maintaining border fences and overhead cuts. All this was framed by a unified, easily identifiable world of shapes and colours. In contrast, FIDESZ-KDNP built its billboard campaign on the dichotomy of the past and the future, envisioning the return of the past by blurring the politicians of the opposition and identifying the leader of the opposition coalition, Péter Márki-Zay with Ferenc Gyurcsány, the representative of the past 8 years of the socialist-liberal coalition. They campaigned primarily with the expiration of the opponent, with malicious intentions attributed to them, and did not display a clear program on their own. Their billboards were connected by the visual presentation of the backwards-forwards theme and the recurring depiction of and mixing the opponent's politicians.

Quoting from Political Capital's study entitled „*Disinformation in the Election Campaign – Hungary 2022*”, it can be stated that the disinformation narratives spread by the governing party and the far right undeniably dominated the 2022 Hungarian election campaign. The intensity of the spread of these messages with virtually no external control caught the Hungarian society completely unprepared, which probably contributed to the electoral success of the Orbán government and the new two-thirds majority of FIDESZ-KDNP. The billboard

competition was also won by the governing coalition: the visual representation of FIDESZ-KDNP's main and only message was easy to understand and remember and seemed to be more convincing for the majority of the voters than the textual explanations which dominated the billboards of the United for Hungary coalition.

References

- ARTINGER, K. 2000. Das politische Plakat – Einige Bemerkungen zur Funktion und Geschichte. In: ARTINGER, K. (ed.) *Die Grundrechte im Spiegel des Plakats · 1919 bis 1999*. Berlin: Heenemann, pp. 15 – 22.
- FAIRCLOUGH, N. 2000. *New labour, new language?* London: Routledge.
- GEISE, S. 2011. *Vision that matters. Die Funktions- und Wirkungslogik visueller politischer Kommunikation am Beispiel des Wahlplakats*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- HART, Ch. 2018. Cognitive linguistic critical discourse studies: Connecting language and image. In: WODAK, R., FORCHTNER, B. (eds.) *The Routledge handbook of language and politics*. Oxon, New York: Routledge, pp. 187 – 201.
- KLYMENKO, L. 2018. The language of party programs and billboards. The example of the 2014 parliamentary election campaign in Ukraine. In: WODAK, R., FORCHTNER, B. (eds.) *The Routledge handbook of language and politics*. Oxon, New York: Routledge, pp. 440 – 453.
- KRESS, G., VAN LEEUWEN, T. 2006. *Reading images. The grammar of visual design*. Oxon: Routledge.
- KROEBER-RIEL, W. 1993. *Bildkommunikation*. München: Verlag Vahlen.
- KUMIN, F. 2005. Gondolatok a média és politikai kommunikáció kölcsönhatásáról. In: *Politikatudományi Szemle* vol. 14, no. 1, pp. 105 – 124.
- LANGGUTH, G. 2015. Von der Mauerinschrift zum modernen Werbemittel. In: PÖTTERING, H-G. (ed.) *Politik in Plakaten. Plakatgeschichte der CDU aus acht Jahrzehnten* Bonn: Bouvier Verlag, pp. 9 – 18.
- MACHIN, D., MAYR, A. 2012. *How to do critical discourse analysis: A multimodal introduction*. London: SAGE.
- MAZZOLENI, G. 2002. *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó.
- MERKOVITY, N. 2008. Politikai kommunikáció és politikai marketing. Egy politológiai alrendszer továbbgondolása. In: *Politikatudományi Szemle* vol. 17, no. 4, pp. 77 – 100.
- POLITICAL CAPITAL, 2022. *Disinformation in the election campaign – Hungary 2022*. [Accessed 18 May 2022]. Available at: https://www.politicalcapital.hu/news.php?article_read=1&article_id=3004
- RICHARDSON, JE., WODAK, R. 2009. Recontextualising fascist ideologies of the past: Right-wing discourses on employment and nativism in Austria and the United Kingdom. In: *Critical Discourse Studies* vol. 6, no. 4, pp. 251 – 267.
- SCHIERL, T. 2001. *Text und Bild in der Werbung. Bedingungen, Wirkungen und Anwendungen bei Anzeigen und Plakaten*. Köln: Herbert von Halem Verlag.
- SZABÓ, M., SZŰCS, ZG. 2010. A politikatudomány nyelve. In: DOBOS, CS. (ed.) *Szaknyelvi kommunikáció*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, pp. 301 – 310.
- WODAK, R. 2009. *The discourse of politics in action: Politics as usual*. London: Palgrave Macmillan.

VAN LEEUWEN, T. 2014. Critical discourse studies and multimodality. In: *HART, CH., CAP, P. (eds.) Contemporary critical discourse studies*. London, New York: Bloomsbury, pp. 281 – 296.

Contact

Andrea Csapó-Horváth PhD
Széchenyi István University
Apáczai Csere János Faculty of Education, Humanities and Social Sciences
Department of International Studies and Communication
Liszt Ferenc u. 42, 9022 Győr
Hungary
Email: csapone.andrea@sze.hu

Anikó Makkos PhD
Széchenyi István University
Apáczai Csere János Faculty of Education, Humanities and Social Sciences
Department of International Studies and Communication
Liszt Ferenc u. 42, 9022 Győr
Hungary
Email: makkos.aniko@sze.hu

RECHT UND RECHTSTEXTE INTERDISZIPLINÄR¹

LAW AND LEGAL TEXTS – INTERDISCIPLINARY APPROACH

ALENA ĎURICOVÁ, EVA MOLNÁROVÁ

Abstract

In dem Beitrag wird von der Präsentation des Projekts „Nutzen von Informationstechnologien als innovativer Faktor der interdisziplinären Ausbildung zukünftiger Übersetzer und Juristen“ ausgegangen. Die Besonderheiten der Rechtsübersetzung, die Erforderlichkeit der Innovation des Bildungsprozesses sowie Vorteile der Informationsmedien waren der Anlass für das angeführte Projekt. Es werden Ziele und Teilergebnisse des Projektteams vorgestellt, wobei insbesondere das Wesen und die Bedeutung des neukonzipierten Kurses „Recht und Rechtstexte interdisziplinär“ fokussiert wird. Die theoretischen Betrachtungen des Beitrags basieren auf der Analysephase des Übersetzungsprozesses und den konkreten Tätigkeiten vor der eigentlichen Übersetzung eines Rechtstextes. Großer Wert wird diesbezüglich auf die Interpretation sowie die Auslegung von Rechtstexten gelegt.

Schlüsselwörter: Projekt, Recht, Rechtstext, Rechtsterminologie, Interpretation, Ausbildung.

Abstract

The paper focuses on the presentation of the project titled “The use of information technologies as an innovative factor in the interdisciplinary education of future translators and lawyers”. The peculiarities of legal translation, the need to innovate the educational process, as well as the advantages of the use of information technologies were the impetus for the above project. The paper presents the objectives and sub-results accomplished by the project team, focusing in particular on the essence and significance of the recently implemented course “Law and Legal Texts – Interdisciplinary Approach”. The theoretical considerations are based on the analytical phase of the translation process and the concrete activities that are necessary before the actual translation of legal texts with special regard to the interpretation of legal texts.

Keywords: project, law, legal text, legal terminology, interpretation, education.

Einleitung

Die letzten Jahre sind durch eine rasante Entwicklung neuer Kommunikations- und Informationstechnologien geprägt, die von Tag zu Tag nicht nur das Leben um uns herum ändern, sondern auch in das Leben jedes einzelnen Menschen eingreifen. Neue Medien und Informationstechnologien haben zu einem Kommunikationswandel geführt und bringen jeden Tag neue Möglichkeiten. Neue Medien, Informationstechnologien, Computer- und Internetnutzung bieten immense Vorteile für den Bildungsprozess, was sich insbesondere in den letzten, durch die Pandemie geprägten Jahren erwiesen hat. Die außergewöhnliche Situation hat zu einem sprunghaften Anstieg des Einsatzes moderner Technik und Medien in der Ausbildung geführt.

Auf die Erforderlichkeit, sich an neue Pandemiemaßnahmen anzupassen, haben im Bereich des Bildungswesens die Hochschulen besonders dynamisch reagiert und die Distanzform für Lehrveranstaltungen eingeführt. Dank schnellem Internet und der bestehenden technischen Ausrüstung an den Universitäten, war dies leicht umsetzbar. Die intensive Nutzung moderner Medien und Technik bestätigt die Bedeutung und Erforderlichkeit einer zu erweiternden

---

¹ Der Beitrag wird im Rahmen des Projekts KEGA 022UMB-4/2021 veröffentlicht.

Wissensvermittlung durch das E-Learning sowie die Einführung neuer Formen, Methoden und innovativer Konzepte in den Bildungsprozess. Die fast dreijährige Praxis der universitären Ausbildung auf Distanz hat zeigt, dass diese Form entscheidende Vorteile gegenüber herkömmlichen Lehrveranstaltungsformen hat, die in traditionellen Formen der Lehre genutzt werden. In diesem Zusammenhang gewinnt das Blended Learning² – die Kombination unterschiedlicher Methoden – immer mehr an Bedeutung.

Die Erweiterung innovativer Konzepte, neuer Formen und Methoden sowie der Einsatz moderner Informations- und Kommunikationstechnologien und Medien in der universitären Ausbildung stellen Lehrende jedoch vor größere Herausforderungen als gedacht. Die Einführung des Blended Learnings geht Hand in Hand mit der Ausarbeitung von neuen Konzepten und Online-Lehrwerken. Dies erfolgt oft im Rahmen forschungsorientierter, wissenschaftlicher Projekte.

Auf Herausforderungen und neue Trends der universitären Ausbildung reagiert das Projektteam des Instituts für Germanistik der Philosophischen Fakultät der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica durch sein Vorhaben, das sich im Projekt 022UMB-4/2021 *Nutzung von Informationstechnologien als innovativer Faktor der interdisziplinären Ausbildung zukünftiger Übersetzer und Juristen* manifestiert, das von der Kultur- und Bildungsprojektagentur (KEGA) des Ministeriums für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Sport der Slowakischen Republik gefördert wird.

Beschreibung und Ziele des Projekts

Das Projekt *Nutzung von Informationstechnologien als innovativer Faktor der interdisziplinären Ausbildung zukünftiger Übersetzer und Juristen* orientiert sich an der Innovation von Studienprogrammen für die Masterausbildung von Übersetzern und Dolmetschern sowie Juristen, wobei die Interdisziplinarität besonders akzentuiert wird. Dies spiegelt sich in den Zielen des Projekts wider.

Das Hauptziel des Projekts und des Forschungsvorhabens ist die Implementierung neuer Methoden und Formen der Ausbildung und die Nutzung von Informationstechnologien in der zweiten Stufe der translatologisch ausgerichteten Studienprogramme *Deutsche Sprache und Kultur* und des Studienprogramms *Rechtswissenschaften* sowie die Einführung von interdisziplinären Elementen in diesen Studienprogrammen.

Das Erreichen des Hauptziels des Projekts besteht in der Erstellung des E-Learning-Kurses *Recht und Rechtstexte interdisziplinär* und eines E-Glossars ausgewählter Termini mit deren Beschreibung im Deutschen und Slowakischen. Zum Ziel der Innovation der angeführten Studienprogramme führen akzentuierte moderne Technologien und Interdisziplinarität. Die erreichten Ziele sollen zur Qualitätserhöhung der universitären Ausbildung beitragen. Dies erfolgt durch die Erweiterung von Kompetenzen der Studierenden im Bereich Übersetzen und Dolmetschen um Rechtskenntnisse sowie die Erweiterung linguistischer Kompetenzen der Jurastudierenden.

Das Projektvorhaben geht von der aktuellen Situation in der Slowakei und in der Welt aus, die die Erforderlichkeit einer breiteren Nutzung von Informationstechnologien und Distanzformen der universitären Ausbildung bestätigt. Außer dieser Herausforderung gehören zur Ausgangsbasis des Projekts die Besonderheiten der Rechtsübersetzung, das Interesse am Studium *Dolmetschen und Übersetzen*, die Interdisziplinarität der Translatologie, Erforderlichkeit der Innovation, Erhöhung der Qualität, Internationalisierung und Modernisierung universitärer Ausbildung sowie die Situation auf dem Arbeitsmarkt.

Das Grundobjekt der Untersuchung stellen ausgewählte Rechtstexte und die Rechtsterminologie als Repräsentanten von Rechtskulturen und Rechtssystemen dar, die unter linguistischen, translatologischen und didaktischen Aspekten und in für das Blended Learning

---

² Vgl. Kolečáni Lenčová, Tomášková (2020, S. 88 – 106), Seidl (2020, 139), Marsh (2012).

sowie E-Learning relevanten Kontexten untersucht werden. Zu den wichtigsten Methoden der Untersuchung gehören die deskriptive Methode, Analyse, Komparation, Interpretation und Synthese.

Zum Projektteam gehören drei Mitarbeiterinnen des Instituts für Germanistik der Philosophischen Fakultät und eine Mitarbeiterin der Juristischen Fakultät der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica. Die Dauer des Projekts beträgt drei Jahre (2021–2023). Seit Anfang der Projektdurchführung sind verschiedene, vom Projektteam geplante Tätigkeiten und Veranstaltungen durchgeführt und relevante Teilergebnisse erreicht worden. Im theoretischen Bereich können die Veranstaltung der Tagung *Fachkommunikation im vereinten Europa*, Veröffentlichung wissenschaftlicher Beiträge³ sowie die Herausgabe des Sammelbandes *Vom Text zur Übersetzung XV* genannt werden. Auf dem Feld der Ausbildung wurden im Jahr 2021 Pilotseminare veranstaltet, in denen mit ausgewählten Rechtstexten gearbeitet wurde. Zu diesen wurden begleitend Vorlesungen mit zusammenhängenden rechtswissenschaftlichen Themen organisiert. Dies wurde die Basis für den intendierten Kurs, der im Sommersemester 2022 als Wahlfach angeboten wurde und in die neu akkreditierten, ab September 2022 gültigen Curricula als obligatorischer Wahlkurs aufgenommen worden sind. Im Rahmen der internationalen Zusammenarbeit sind von großer Bedeutung die Teilnahme von Germanistik-Studierenden aus der Philosophischen Fakultät der Universität Ostrava an den Pilotlehrveranstaltungen, die Durchführung des Terminologischen Seminars aus dem Strafrecht sowie der im Rahmen der Woche der Wissenschaft und Technik in der Slowakei organisierte Workshop *Projekte verbinden*, der in erster Linie für Studierende der Philosophischen Fakultät in Banská Bystrica und Ostrava vorgesehen war.

Recht und Rechtstexte interdisziplinär

Der digitale Wandel führt zu neuen Kompetenzanforderungen an die Menschen und stellt die Universitäten diesbezüglich vor eine große Aufgabe – die Kompetenzprofile von Absolventinnen und Absolventen zu entwickeln und sich den aktuellen technologischen und gesellschaftlichen Trends anzupassen, damit sie auf dem Arbeitsmarkt Erfolg haben und sich ihre beruflichen Chancen erhöhen. Diese Ambition, nämlich die Kompetenzen der Studierenden zu erweitern, hat auch der neu konzipierte Kurs *Recht und Rechtstexte interdisziplinär*, der schrittweise ins Leben gerufen wurde.

Die Konzeption des Kurses basiert auf zwei Grundpfeilern – auf der Vermittlung von theoretischen Rechtskenntnissen und auf spezifischen Fertigkeiten im Umgang mit Rechtstexten in der rezeptiven Phase des Übersetzungsprozesses. Im Vordergrund stehen dabei das Leseverstehen, die Auslegung, die linguistische und übersetzungsrelevante Analyse ausgewählter authentischer Rechtstexte, die Auslegung und Komparation von Rechtstermini sowie von Konventionen betreffender Rechtstexte, und dies alles im Kontext der Interkulturalität.

Recht und Rechtstexte in der Übersetzerausbildung

In der Translatologie stehen seit den letzten Jahren pragmatische und kulturelle Aspekte im Vordergrund. Das Übersetzen und die Übersetzung werden deshalb als Transfer von Kultur verstanden. Das Recht, das einen unentbehrlichen Bestandteil einer Kultur darstellt, wird im Kommunikationsrahmen zwischen den jeweiligen Rechtssystemen zum Element, das die allgemeinen Bedingungen der Kommunikation bestimmt. Für die Theorie der Rechtsübersetzung bedeutet dies, dass im Rahmen kultureller Aspekte den Kommunikationsspezifika, die den Transfer zwischen den Rechtskulturen gewährleisten, besondere Aufmerksamkeit zu widmen ist. In dieser interkulturellen Kommunikation stellen die Translation und der Translator einen wichtigen und unentbehrlichen Bestandteil dar, weil sie nicht nur die Kommunikation vermitteln, sondern auch die mehrsprachige Auseinandersetzung ermöglichen. Rechtstexte jeder Art und

---

³ Vgl. z.B. Ďuricová (2021), Némethová (2021), Molnárová (2021), Štefaňáková (2021).

Form sind einerseits Objekt und andererseits Mittel für das Zustandekommen der Verständigung im juristischen Fachbereich, sowohl unter Experten als auch zwischen Experten und Laien. Dies gilt ebenso für Rechtsübersetzungen, die dem Menschen im breitesten Spektrum den Kontakt mit Behörden und Institutionen in einem fremden Land sowie die Integrationsmöglichkeiten im Sinne der gültigen Vorschriften ermöglichen. Die angedeuteten Aspekte weisen auf einige Besonderheiten der Kommunikation im Recht, und zwar auf die Interdisziplinarität, die Interkulturalität, auf die Pluralität von Adressaten sowie von Kommunikationssituationen, hin.⁴ Diese spiegeln sich in der Rolle eines Rechtsübersetzers wider, wie sie z.B. Razore⁵ formuliert: „Die Aufgabe von Rechtsübersetzern besteht darin, rechtliche Informationen effizient über die Grenzen rechtlicher Traditionen, Kulturen und Sprachen hinweg zu transportieren. Das Hauptziel dabei ist, die Verstehensbarrieren zu überbrücken zu helfen, ohne Missverständnisse und mit größtmöglicher Transparenz.“ (Razore, 2019)

Die Übersetzung von Rechtstexten wird in der Translatologie für eine besonders anspruchsvolle Tätigkeit und für die schwierigste, durch unterschiedliche Besonderheiten charakterisierte Art der Übersetzung gehalten. Die Rechtsübersetzung erfordert sehr spezifische Kompetenzen, was besondere Anforderungen an Rechtsübersetzer stellt. Außer den „üblichen“ Kompetenzen eines Übersetzers⁶ werden vom Rechtsübersetzer weitere spezielle Kenntnisse, Fähigkeiten und Fertigkeiten erwartet: die einwandfreie Beherrschung der juristischen Terminologie, des Terminologievergleichs sowie der Terminologieauslegung, die Kenntnis der sprachlichen Konventionen, fundierte Kenntnisse im Recht, aktualisiertes Weltwissen, die Fähigkeit zur Kontextualisierung und nicht zuletzt Gründlichkeit und Präzision, Diskretion und Vertraulichkeit.⁷ Bonath (2009, S. 10) weist ebenso auf besondere Anforderungen an Übersetzer mit Spezialisierung auf Recht hin und betont „Sie müssen das hinter den Fachausdrücken stehende System und Beziehungsgeflecht richtig interpretieren.“

Geht man vom Wesen der Interpretation aus (was im Allgemeinen als das Suchen und Zuordnen der Bedeutung zu den entsprechenden Wörtern, Sätzen und Texten zu bezeichnen ist, falls zwei oder mehrere Bedeutungen in Frage kommen), kann festgestellt werden, dass auch der Übersetzungsprozess selbst eine Art der Interpretation ist. Obwohl Juristen und Übersetzer einen Rechtstext zu unterschiedlichen Zwecken und mit unterschiedlichem Ziel verwenden und behandeln, ist das Lesen und Verstehen des Textes, und zwar oft unter Anwendung entsprechender Methoden der Interpretation, für beide Berufe eine notwendige Voraussetzung. So wie für die Rechtsauslegung die grammatikalische Auslegung erforderlich ist, sind für die übersetzungsrelevante Textanalyse außer der grammatikalischen Auslegung die Anwendung rechtswissenschaftlicher Interpretationsmethoden unentbehrlich.⁸ Die Auslegung des Übersetzers bleibt nach Sandrini (1999, S. 29) auf der abstrakten Ebene stehen, und Aufgabe des

⁴ Siehe auch Ďuricová (2017).

⁵ Vgl. *Die Rechtsübersetzung und der Rechtsübersetzer*. <https://www.trazy.eu/2019/05/25/die-rechtsuebersetzung-und-der-rechtsuebersetzer/> [Zugriff am 8.8.2022].

⁶ Zum Bild und zu den Kompetenzen eines Übersetzers vgl. z.B. Kautz (2000), Warga (2020), <https://bdue.de/der-beruf> [Zugriff am 8.9.2022].

⁷ Vgl. Alphatrad Germany – Globale Sprachdienstleistungen.

<https://sprachdienstleistungen.wordpress.com/2019/04/29/faehigkeiten-juristischer-uebersetzer/> [Zugriff am 8.9.2022], Europäisches Justizportal. https://e-justice.europa.eu/116/DE/legal_translatorsinterpreters?init=true [Zugriff am 8.9.2022].

⁸ Peter Sandrini (1999, 27) weist in diesem Zusammenhang auf die Bedeutung der zentralen Position der Kenntnis der juristischen Auslegungsmethoden für den Übersetzer hin: „Er muss wissen, wie der Text von den Fachleuten aufgefasst bzw. vom Zielpublikum gelesen und verstanden wird.“ Vgl. auch die Ansicht Pommers (2006, S. 133): „Zur Ermöglichung einer Verständigung muss der Übersetzer die kommunikativen Absichten des Verfassers des Ausgangstextes durch Interpretation feststellen.“

Übersetzers ist es, das Interpretationspotenzial des Ausgangstextes abzuschätzen, um daraus Kriterien für die Wahl der Sprachmittel und die Gestaltung des Zieltextes zu gewinnen.

Die angeführte Interpretation eines zu übersetzenden Rechtstextes sowie alle für das Verstehen des Rechtstextes erforderlichen Tätigkeiten fallen im Ablauf des gesamten Übersetzungsprozesses entsprechend der translatalogischen Fachliteratur in seine Analysephase.⁹ In dieser Phase, die die eigentliche Vorbereitung für das Übersetzen darstellt, erfolgt die Textrezeption – der Ausgangstext wird gelesen, verstanden und analysiert. Bei der Textanalyse ist es wichtig, die in der Fachliteratur empfohlenen Vorgangsweisen und Methoden zu berücksichtigen (vgl. Fluck 1988, Baumann 1992, Reis 1993, Stark, Hartweg 1998, S.178), wobei immer mehr Sachkenntnisse betont und erfordert werden, um den zu übersetzenden Text richtig zu verstehen. Treffend formuliert es Stolze (1992, S. 46): „*Beim Übersetzen geht es nicht um das Verstehen der Sprache, sondern um das Verstehen durch Sprache.*“

Die Vermittlung von Fähigkeiten und Fertigkeiten, die für die Rechtsübersetzung erforderlich sind, geht in der Übersetzerausbildung Hand in Hand mit der Rezeption eines Rechtstextes sowie mit dem Vermitteln von entsprechenden Sachkenntnissen. Die Praxis der Übersetzerausbildung zeigt, dass die Arbeit mit dem Ausgangstext einen unentbehrlichen Bestandteil von Übersetzungsseminaren darstellt und eine entsprechende und nötige Vorbereitung für die produktive Phase – für das Übersetzen – ermöglicht. Im Übersetzungsunterricht hat man genügend Raum für verschiedene didaktische Methoden und Übungen sowie für die Durchführung der einzelnen Tätigkeiten in der Analysephase.

Konkret wird in der Übersetzerausbildung an der Philosophischen Fakultät der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica, die im Rahmen der Studienprogramme Deutsche Sprache und Kultur erfolgt, der Analyse der lexikalischen Ebene große Aufmerksamkeit gewidmet, von der zur grammatischen und zur Textebene übergegangen wird. Die Auswahl entsprechender Methoden und Übungen basiert auf Erfahrungen aus den Übersetzungsseminaren, auf Übersetzungen der Studierenden, sowie auf einer internen Untersuchung und Fehleranalyse der Studierenden. Ausgehend von den ermittelten Daten kann festgestellt werden, dass die Schwierigkeiten bei der Übersetzung der Studierenden eng mit der ungenügenden bzw. oberflächlichen Behandlung der zu übersetzenden Rechtstexte und der juristischen Termini in den einzelnen Etappen der rezeptiven Phase des Übersetzungsprozesses zusammenhängen. Konkret handelt es sich insbesondere um folgende Ursachen von Schwierigkeiten und Fehlern der Studierenden:

- ✓ Texte bzw. Wörter wurden falsch gelesen und dadurch falsch verstanden,
- ✓ syntaktische Zusammenhänge wurden nicht erkannt und Texte dadurch falsch verstanden,
- ✓ die übersetzungsrelevante Analyse des Ausgangstextes wurde ungenügend durchgeführt, was zur Folge hatte, dass funktionale, semantische, pragmatische und stilistische Aspekte sowie Zusammenhänge zwischen Termini und dem Texttyp nicht erkannt bzw. ungenügend definiert wurden,
- ✓ die Interpretation des Ausgangstextes und der Rechtstermini wurde nicht durchgeführt,
- ✓ die Auslegung des Ausgangstextes und der Rechtstermini wurde nicht durchgeführt,
- ✓ der Vergleich der Rechtssysteme und der Rechtstermini wurde nicht durchgeführt,
- ✓ das Erfordernis der übersetzungsrelevanten Recherche (Arbeit mit Wörterbüchern, Glossaren, Paralleltexten, Datenbanken, Internet, Informanten) wurde nicht berücksichtigt und die übersetzungsrelevante Recherche wurde oberflächlich oder gar nicht durchgeführt. Von den Studierenden wurde z.B. als Äquivalent oft der erste gefundene Begriff bzw. ein ihnen bereits bekannter Ausdruck gebraucht.¹⁰

---

⁹ Zu den Schemen des Übersetzungsprozesses vgl. Kautz (2000, S. 62), H.-R. Fluck (1991, S. 217).

¹⁰ Siehe auch Ďuricová (2017b).

Die Rechtsterminologie ist Hauptträger der fachlichen Information und damit Schlüssel zum Textverständnis, deshalb ist die Auslegung der Termini besonders wichtig. Es ist dabei wichtig, die Kontextabhängigkeit der rechtssprachlichen Terminologie sowie die Funktion des Ausgangs- und des Zieltextes zu berücksichtigen und die Komparation der der slowakischen und deutschsprachigen Termini durchzuführen.

In den Übersetzungsseminaren werden bei der Übersetzung von Rechtstexten die Termini interpretiert, verglichen und überprüft. Im Rahmen der rezeptiven Phase des Übersetzungsprozesses werden bei der Behandlung von Rechtstermini folgende Tätigkeiten und Übungen empfohlen und durchgeführt:

- ✓ zum verstehenden Lesen führende Übungen,
- ✓ lexikalische Übungen, Wortbildungsübungen,
- ✓ übersetzungsrelevante Texttypologie, mit dem Ziel Zusammenhänge zwischen Termini und dem Texttyp / der Textsorte zu erkennen,
- ✓ übersetzungsrelevante Textanalyse mit dem Ziel funktionale, semantische, pragmatische und stilistische Aspekte zu erkennen und zu definieren,
- ✓ Interpretation des Ausgangstextes / der Termini,
- ✓ Auslegung des Ausgangstextes / der Termini,
- ✓ Vergleich der Rechtssysteme / der Termini,
- ✓ übersetzungsrelevante Recherche (Wörterbücher, Lexika, besonders Rechtslexika, Glossare, Paralleltexzte, Datenbanken, Internet, Informanten).

Aus dem Angeführten folgt, dass die Vermittlung von Kompetenzen der Übersetzer in der Übersetzerausbildung eine zentrale Rolle spielt. Darüber hinaus muss die Vermittlung der praktischen Fertigkeiten in einem engen Zusammenhang und in der Wechselbeziehung mit den theoretischen Kenntnissen erfolgen, die ihrerseits den Hauptbestandteil des Curriculums darstellen.

Begleitend werden in dieser Phase lexikalische Übungen eingesetzt, die auf der Wortbildung und dem Gebrauch der Komposita und Abkürzungen, jedoch vor allem auf den Termini und deren Eigenschaften basieren, die den semantischen Beziehungen – der Synonymie, Polysemie und Homonymie – gegenübergestellt werden. Dabei erfolgt die Komparation von Rechtstermini in den betreffenden Rechtssystemen.

Um eine möglichst praxisnahe Situation zu simulieren, werden im Unterricht nicht nur authentische Rechtstexte eingesetzt, sondern den Studierenden auch die gleichen Vorgaben wie bei einem Übersetzungsauftrag gegeben, damit sie unter Zeitdruck stehen, was in der Übersetzungspraxis oft vorkommt. Gezielt werden Rechtstexte mit problematischen Stellen eingesetzt.

Fazit

In der universitären Übersetzerausbildung ist es von großer Bedeutung, den Arbeitsmarkt ständig zu berücksichtigen und flexibel auf die Veränderungen am Arbeitsmarkt zu reagieren. Die Nachfrage nach der Übersetzung von Rechtstexten zeigt eine steigende Tendenz, was in der Konsequenz dazu führt, die Rechtsübersetzung in die Curricula der Übersetzerausbildung zu integrieren. Große Aufmerksamkeit ist deshalb den Spezifika und der Sonderstellung der Rechtsübersetzung sowie den Anforderungen an Rechtsübersetzer zu widmen.

Bei der Übersetzung von Rechtstexten wird der interdisziplinäre Charakter der Übersetzungswissenschaft besonders deutlich. Es sind nicht nur die Translatologie und die linguistischen Disziplinen, die für den Übersetzer von Rechtstexten die theoretische Basis und die Voraussetzung für seine Tätigkeit darstellen, sondern auch die Rechtswissenschaften, Kommunikationstheorien, Komparatistik, Logik, Kulturologie, Terminologie und weitere Fachbereiche.

Das Projekt *Nutzen von Informationstechnologien als innovativer Faktor der interdisziplinären Ausbildung zukünftiger Übersetzer und Juristen* spiegelt einerseits die

Erforderlichkeit der Verbindung von Theorie und Praxis, andererseits die Erforderlichkeit der Vermittlung translatologischer Kenntnisse, Fähigkeiten und Fertigkeiten sowie Sachkenntnisse aus den Rechtswissenschaften wider.

Der im Rahmen des Projekts neu konzipierte Kurs *Recht und Rechtstexte interdisziplinär* dient zur Weiterentwicklung der Übersetzerausbildung sowie zur Erweiterung der Kompetenzen eines Rechtsübersetzers. Die einzigartige Konzeption des Kurses basiert auf der Rezeption, Analyse und Interpretation von Rechtstexten und der Vermittlung der zusammenhängenden Rechtskenntnisse. Die Präsenzform der Durchführung des Kurses wird durch das E-Learning unterstützt.

Literaturverzeichnis

Alphatrad Germany – Globale Sprachdienstleistungen. Available an: <https://sprachdienstleistungen.wordpress.com/2019/04/29/faehigkeiten-juristischer-uebersetzer/> [Zugriff am 8.9.2022].

BAUMANN, K. D. 1992. *Integrative Fachtextlinguistik*. Tübingen: Narr.

BONATH, S. 2009. Anforderungen an Übersetzer mit Spezialisierung Recht. Herausforderung Rechtstexte. In: *Terminologie und Recht*, 3, S. 10–13.

Berufsbild Dolmetscher und Übersetzer. Wie arbeiten Dolmetscher und Übersetzer heute? <https://bdue.de/der-beruf> [Zugriff am 8.9.2022].

ĎURICOVÁ, A. 2017a. Vom Recht zur Rechtsübersetzung. In: *RAKŠÁNYIOVÁ, J. (Hrsg.). Quo vadis, Rechtsübersetzung?* Bratislava: Univerzita Komenského, S. 49 – 76.

ĎURICOVÁ, A. 2017b. Termini in der Rezeptionsphase der Übersetzung. In: *NEFEDOV, S., GRIGORIEVA, L., BOCK, B. (Hrsg.): Deutsch als Bindeglied zwischen Inlands- und Auslandsgermanistik : Beiträge zu den 23. GeSuS-Linguistik-Tagen in Sankt Petersburg, 22.-24. Juni 2015*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač GmbH, S. 17-24.

ĎURICOVÁ, A. 2021. Prekladateľské problémy a ich riešenie (na príklade rozsudku Okresného súdu Hinwil). In: *ĎURICOVÁ, A., ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. (Hrsg.). Od textu k prekladu XV, 1. časť*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, S. 15 – 22.

ĎURICOVÁ, A., ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. (Hrsg.) 2021. *Od textu k prekladu XV, 1. časť*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů.

Europäisches Justizportal. https://e-justice.europa.eu/116/DE/legal_translatorsinterpreters?init=true [Zugriff am 8.9.2022].

FLUCK, H. R. 1988. Analyse und Vermittlung der Textsorte „Abstract“. In: *GNUTZMANN, C. (Hrsg.): Fachbezogener Fremdsprachenunterricht*. Tübingen: Narr, S. 67 – 90.

FLUCK, H. R. 1991. *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie*. Tübingen: Francke Verlag. *Gerichtsübersetzer/-dolmetscher*. https://e-justice.europa.eu/116/DE/legal_translatorsinterpreters?init=true [Zugriff am 08.9.2022].

KAUTZ, U. 2000. *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. München: Iudicium.

KOLEČANI LENČOVÁ, I., TOMÁŠKOVÁ, S. 2020. Blended Learning und digitale Medien in der universitären Ausbildung. In: *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*, 2, S. 88 – 106.

MARSH, D. 2012. *Blended Learning – Creating Learning Opportunities for Language Learners*. Cambridge: Cambridge University Press, Moodle statistics. <https://stats.moodle.org/> [Zugriff am 5.8.2022].

MOLNÁROVÁ, E. 2015. K otázke mediálnej kompetencie budúcich učiteľov nemeckého jazyka. In: VEVERKOVÁ, D., DANIHELOVÁ, Z., LUPŤÁK, M. (Hrsg.) *Aplikované jazyky v univerzitnom kontexte –elektronická podpora vzdelávania*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, S. 75 – 82.

NÉMETHOVÁ, M., MOLNÁROVÁ, E. 2021. Praktické otázky využitia informačných technológií vo vzdelávaní budúcich právnikov. In: ĎURICOVÁ, A., ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. (Hrsg.) *Od textu k prekladu XV, 1. časť*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú, S. 48 – 53.

POMMER, S. 2006. *Rechtsübersetzung und Rechtsvergleichung*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

RAZORE, CH. 2019. *Die Rechtsübersetzung und der Rechtsübersetzer*. <https://www.trazy.eu/2019/05/25/die-rechtsuebersetzung-und-der-rechtsuebersetzer/> [Zugriff am 8.8.2022].

REISS, K. 1993. *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*. Heidelberg: Groos.

SEIDL, T. 2020. Hochschul(aus)bildung im Zeitalter der Digitalisierung – Ziele und Kompetenzanforderungen. In: Friedrichsen, Mike / Wersig, Wulf (Hrsg.): *Digitale Kompetenz. Herausforderungen für Wissenschaft, Wirtschaft, Gesellschaft und Politik*. Wiesbaden: Springer Gabler, S. 135 – 140.

<https://books.google.sk/books?id=fpjuDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sk#v=onepage&q&f=false> [Zugriff am 5.8.2022].

SAUTER, A., SAUTER, W., BENDER, H. 2003. *Blended Learning. Effiziente Integration von ELearning und Präsenztraining*. München: Hermann Luchterhand Verlag.

STARK, D., HARTWIEG, O. 1988. Die fachsprachliche Analyse und Übersetzung juristischer Texte. Ein interdisziplinäres Lehrprojekt für Anglisten und Juristen. In: GNUTZMANN, C. (Hrsg.) *Fachbezogener Fremdsprachenunterricht*. Tübingen: Narr, S. 174 – 188.

STEINER, M., KÖPPING, M., LEITNER, A., PESSL, G., LASSNIGG, L. 2021. *Lehren und Lernen unter Pandemiebedingungen Was tun, damit aus der Gesundheits- nicht auch eine Bildungskrise wird?* Institut für Höhere Studien, Wien. <https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/5873/24/ihs-report-2021-steiner-koeping-leitner-pessl-lassnigg-lehren-und-lernen-unter-pandemiebedingungen.pdf> [Zugriff am 1.8.2022].

STOLZE, R. 1992. *Hermeneutisches Übersetzen – Linguistische Kategorien des Verstehens und Formulierens beim Übersetzen*. Tübingen: Narr.

ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. 2021. K problematike rodovo vyváženého jazyka v nemeckých právnych textoch. In: ĎURICOVÁ, A., ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. (Hrsg.) *Od textu k prekladu XV, 1. časť*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú, S. 59 – 69.

WARGA, K. 2020. *Welche Kompetenzen braucht ein Übersetzer und wie können sie während des Studiums gefördert werden?* <https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/35245/161-172-varga.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Zugriff am 8.9.2022].

STOLZE, R. 2001. *Übersetzungstheorien : eine Einführung*. Narr, Tübingen.

Welche Fähigkeiten muss ein juristischer Übersetzer unbedingt vorweisen? <https://sprachdienstleistungen.wordpress.com/2019/04/29/faehigkeiten-juristischer-uebersetzer/> [Zugriff am 8.9.2022].

Kontakt

doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD.
Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
Email: alena.duricova@umb.sk, eva.molnarova@umb.sk

PhDr. Eva Molnárová, PhD.
Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
Email: alena.duricova@umb.sk, eva.molnarova@umb.sk

METÁFORAS DE LA FÍSICA EN EL LENGUAJE ECONÓMICO**METAPHORS OF PHYSICS IN THE ECONOMIC LANGUAGE***ŽELMÍRA PAVLÍKOVÁ***Abstracto**

El lenguaje económico, debido a su dinamismo, introduce constantemente nuevos términos y conceptos metafóricos. Este artículo estudia algunos aspectos del uso de la metáfora en el lenguaje económico. Nuestro trabajo se basa en el conocimiento de que la tendencia a utilizar metáforas no ha dejado de aumentar en los últimos años. El objetivo de este estudio es analizar las metáforas seleccionadas del periódico El Economista en los meses de marzo y abril de 2022. El objeto del estudio son los términos metafóricos relacionados con la física y ver qué dominios fuente son los más frecuentes. A base del análisis semántico hemos clasificado los diferentes términos metafóricos en grupos según el dominio fuente: máquina, movimiento (aumento y disminución de la velocidad), equilibrio, flexibilidad, liquidez, temperatura y gas.

Palabras clave: metáfora, economía, física, lenguaje económico, dominio fuente.

Abstract

Economic language, due to its dynamism, constantly introduces new metaphorical terms and concepts, this article explores some aspects of the use of metaphor in economic language. Our work is based on the knowledge that the tendency to use metaphors has been on permanent increase in recent years. The aim of this study is to analyse metaphors selected from the March-April 2022 issue of El Economista, which we have classified as metaphors related to physics. In the field of physics or inanimate objects in our corpus, we have classified the different metaphorical terms into groups dominated by terms related to the machine, movement (increase and decrease of speed), equilibrium, flexibility, liquidity, temperature and gas.

Keywords: metaphor, economy, physics, economic language, source domain.

Introducción

La metáfora es un elemento que ha sido objeto de estudio desde la época de Aristóteles, quien la definía como *“la traslación del nombre de una cosa a otra”* (Poética, 1996) y la consideraba como un recurso del lenguaje capaz de elevar a la poética y a la retórica a los niveles más elevados. Durante mucho tiempo la metáfora ha sido estudiada casi exclusivamente desde el punto de vista literario, como un recurso cuya utilidad radica principalmente en el embellecimiento del discurso. De hecho, no fue hasta finales del siglo XX cuando la metáfora comenzó a observarse desde el punto de vista del lenguaje común, gracias a las concepciones de la lingüística cognitiva y, sobre todo, a las aportaciones de Lakoff y Johnson (1980). Estos autores consideran que la metáfora está presente en la vida cotidiana y que el pensamiento y la realidad se estructuran y codifican a través de las relaciones metafóricas que se establecen entre distintos conceptos. Sin embargo, el campo de estudio de la metáfora puede ampliarse aún más si tenemos en cuenta que también aparece de forma significativa en diferentes discursos de especialidad, entendiendo estos como: *“[...] productos predominantemente verbales de registros comunicativos específicos, que se refieren a temáticas propias de un dominio de especialidad, y que responden a convenciones y tradiciones retóricas específicas”* (Ciapuscio, Kuguel, 2002, p. 70).

Se podría pensar que la metáfora no tiene cabida en este tipo de lenguajes debido a que se trata de un recurso que aparentemente no respeta la precisión y concisión que requieren los

discursos de especialidad, pero en realidad ocurre todo lo contrario: la metáfora es un elemento esencial para la creación de nuevos términos y para la transmisión del conocimiento especializado, por lo que se pueden encontrar metáforas en los textos de cualquier ámbito de especialidad. Esto ocurre porque los seres humanos utilizamos la metáfora de forma innata cuando tratamos de explicar determinados conceptos, sobre todo si estos resultan extraños, complejos o muy abstractos. En los lenguajes de especialidad, los conceptos con los que se trabaja se caracterizan por tener un determinado nivel de opacidad y por ser ajenos para las personas que no están familiarizadas con ellos, por lo que para explicarlos, se recurre a asociaciones metafóricas con las que se consigue que lo desconocido se vuelva conocido y entendible por todos. En ese caso se establece la comunicación entre un experto y un lego, pero no solo en este contexto aparecen metáforas de manera recurrente.

Brown (2003) señala que la metáfora también es una herramienta de explotación y descubrimiento para el científico, con lo que este la utiliza cuando trabaja en sus proyectos, patenta teorías y modelos o publica los resultados de algún experimento, es decir, cuando hace ciencia y la comunica. Por lo tanto, la metáfora es un recurso útil en los textos de especialidad porque permite “*observar la realidad desde otro prisma [...] con la intención de obtener una visión más holística del concepto nombrado; [...] permite desmenuzar el significado en sus elementos particulares y entenderlo de otro modo al recibir unos estímulos cognitivos nuevos*” (Mateo Martínez, 2003, p. 196).

Metáforas en la Economía

La economía es una rama entre las ciencias e humanidades: se sirve de la metáfora para revelar la estructura conceptual de la disciplina y contribuir la construcción de mundos ficticios en que se basa. A la función ornamental de la metáfora se une otra científica, pues se usa como herramienta para explicar lo que no se consigue comprender (Bachiller Martínez, Fraile Vicente, 2016). El concepto metáfora, por tanto se emplea metafóricamente en el mundo de finanzas, experimenta una extensión de significado y se concibe como la manera que tiene un economista de expresar lo que ya sabe, que sugiere preguntas y cómo encontrar respuestas (Solow, 1988).

El lenguaje económico explica nociones complejas con términos que se refieren a imágenes del mundo físico que se pueden percibir con los sentidos. De este modo transmite una imagen visual inmediata más simple que la idea que representan y contribuyen a la comprensión de la economía y a la construcción de la teoría económica. Por tanto, la abstracción central de la economía es la noción de modelo, entendida como una simplificación de la realidad. El uso de los modelos en la economía permite a los economistas reformular una situación en términos que sean más familiares al lector y comprobar sus hipótesis en un mundo figurado, es el que controlan todas las influencias y son capaces de juzgar cómo unas fuerzas influyen sobre otras (Bachiller Martínez, Fraile Vicente, 2016).

El significado de muchas expresiones idiomáticas de la economía está motivado por símbolos o metáforas tradicionales (las metáforas conceptuales) que juegan un papel fundamental en su creación ya que es posible adivinar la relación entre el significado literal de la imagen y el significado general. La motivación puede estar todavía presente en nuestra vida cotidiana, puede haberse perdido, o no ser tan evidente.

Hay que recalcar que la metáfora conceptual según Gómez Parra et al. (1999) puede ser definida en términos generales como un *mapping*¹ mental de un dominio fuente concreto (guerra) a un dominio abstracto (mercado), para que el segundo dominio se entienda parcialmente en los términos del primero, ejemplo de lo cual puede ser el concepto metafórico general *el mercado es una guerra*. El abanico de los dominios conceptuales que aparentemente se encuentran estructurados por metáforas conceptuales es inmenso e incluye, entre otros conceptos, las

---

¹ Los *mappings* más productivos están tan asimilados por los hablantes que no se perciben ya como una metáfora sino como un significado literal.

emociones, la política (Lakoff, 1996), la moralidad (Johnson, 1993), las matemáticas la biología y la física (Ajzenal, 2015). En estos estudios podemos ver cómo estas metáforas suelen abarcar una amplia gama de áreas semánticas.

Según Ramacciotti Giorgio (2012) desde el punto de vista de originalidad de las metáforas en economía, suelen distinguirse las metáforas lexicalizadas, convencionalizadas o muertas y las originales, dinámicas o nuevas. Henderson (1986) señala al respeto que en el campo de la economía presenciamos un número muy elevado de metáforas convencionalizadas en forma de términos. Igualmente, en cada lengua existen metáforas consagradas o fosilizadas que se repiten constantemente durante ciertos períodos.

Objetivos y metodología

La metáforas presentadas en el campo de la física o de los objetos inanimados describen los movimientos del mercado como algo incotrolable que se atribuye casi al azar. El economista se libera asíde la necesidad de dar las respuestas exactas y se esconde en las representaciones del mercado, que parece estar sujeto a fuerzas abstractas más allá de nuestro control.

En el presente estudio presentamos las metáforas relacionadas con la física, encontradas en el diario *El Economista* en los meses de marzo y abril de 2022. El objetivo del presente estudio es encontrar y seleccionar todas la metáforas relacionadas con la física o los objetos inanimados. Hemos usado el método del análisis del contenido de documentos de texto y asimismo hemos usado el método de extracción y selección para ser capaces de hacer un listado de los términos relevantes para nuestro estudio. Mediante los métodos de los pensamientos lógicos, como el análisis y la síntesis hemos analizado y después clasificado las metáforas que han contado con mayor número de representaciones según el significado que encierran dichas metáforas. Las hemos dividido en siete categorías, las que mostramos a continuación. A la hora de ordenar, procesar y evaluar los resultados obtenidos hemos utilizado el método de procedimiento de datos estadísticos, de acuerdo con la naturaleza de nuestra investigación.

Análisis del corpus

El trabajo se ha centrado en el contenido de los artículos encontrados en el periódico *El Economista* sobre las metáforas relacionadas con la física. Hemos reunido 139 expresiones metafóricas. De acuerdo con las expresiones metafóricas encontradas en el corpus, se listan solamente los dominios fuente que cuentan con un mayor número de presencia. Los conceptos metafóricos presentados en nuestro corpus son: 1. Máquina, 2. Movimiento (aumento y disminución de la velocidad), 3. Equilibrio, 4. Flexibilidad, 5. Lquidez, 6. Temperatura, 7. Gas.

Máquina

El primer concepto más abundante en el campo de la física es presentado en el dominio LA ECONOMÍA ES UNA MÁQUINA. Hay que tener en cuenta que los procesos económicos se conciben como máquinas controlables y predecibles, las cuales un buen economista debe saber manejar. En esta proyección, la economía se vuelve productiva cuando funciona como una “máquina”. Es interesante observar que este término contiene dos metáforas: una que entiende la economía como una “máquina”, lexicalizada por la unidad de *motor*, y la otra, que la conceptualiza como un “organismo” a través de la metáfora del *crecimiento*. Aunque hay dos metáforas en el mismo término (motor + crecimiento), preferimos categorizar la unidad *motor del crecimiento económico* como un dominio de la “máquina”, ya que “motor”, en la posición de determinado en su constitución morfológica, encabeza el término para luego permitir la consideración de tal proceso metafórico en el campo de la economía.

En cuanto al término *palanca*, Berber Sardinha (2007) lo considera como un dominio fuente de la “máquina”, ya que, para el mismo autor, la “palanca” ha sido realizada por una máquina llamada palanca. Sin embargo, consideramos el “apalancamiento” como un proceso

físico, ya que es un tipo de fuerza que se utiliza para levantar algún objeto, y la palanca es solo un instrumento utilizado para realizar este procedimiento.

El término *apalancamiento financiero* consiste en utilizar algún mecanismo (como deuda) para aumentar la cantidad de dinero que podemos destinar a una inversión. Es la relación entre el capital propio y el realmente utilizado en una operación financiera. El término *apalancamiento* viene del vocablo *apalancar*. Una definición rigurosa de *apalancar* es: “levantar, mover algo con la ayuda de una palanca”². Como vamos a ver, este concepto se acerca al significado del *apalancamiento financiero* que utiliza mecanismos financieros a modo de palanca para aumentar las posibilidades de inversión, p.e.: “En el ámbito empresarial hablamos de *apalancamiento financiero* cuando nos referimos a operaciones que buscan exclusivamente la rentabilidad.” (eleconomista.es).

En el caso de la “turbulencia”, los términos *turbulencias en los mercados financieros* o *turbulencias financieras* fueron mapeados como metáforas cognitivas de la “máquina”, ya que la turbulencia se produce por el contacto del “motor (de la máquina) turbo” con el agua, provocando su agitación, y de ahí la turbulencia. Sin embargo, estas metáforas según Alves da Costa (2007) podrían clasificarse fácilmente como proyecciones cognitivas de la NÁUTICA o de la AERONÁUTICA ya que en el caso de la aeronáutica la turbulencia se produce cuando hay un remolino de aire a lo largo del ala del avión, en lugar de agua, como en el caso de la náutica. En nuestro corpus encontramos los siguientes ejemplos: *apalancamiento económico, apalancamiento financiero, cuenta ómnibus, desapalancamiento financiero, despegue económico, dinero de helicóptero, frenar la inflación, freno de la deuda, freno económico, freno fiscal, freno inflacionario, herramientas macroeconómicas, mecanismo de precios, mecanismo de tipos de cambio, mecanismo económico, motor de crecimiento, motor de crecimiento económico, motor de desarrollo económico, motor de una empresa, motor económico, motor financiero, palanca de capital, palanca de desarrollo, palanca de operación, turbulencias económicas, turbulencias en los mercados, turbulencias en los mercados financieros, turbulencias financieras*.

Movimiento (aumento y disminución de la velocidad)

En el campo de la física, el segundo concepto más abundante es relacionado con el “movimiento” denominando términos como *aumento* o *disminución*. El concepto expresado en el dominio fuente LA ECONOMÍA ES UN MOVIMIENTO aparece en 23 metáforas.

Los conceptos de la economía que se refieren al aumento o la disminución de los gastos de los consumidores, que provocan cambios en la formación de nuevos capitales (factor de aceleración o coeficiente de aceleración), también pueden interpretarse como proyecciones de la física, porque en esta área de conocimiento, la aceleración es un vector que indica magnitud, dirección y sentido, es decir, la aceleración es el cambio del movimiento bajo la influencia de fuerzas externas (Macedo, 1976). En este sentido, se entiende que LA ECONOMÍA ES UN MOVIMIENTO sometido a influencias externas que pueden no solo moverse, sino también “aumentar” o “disminuir” su “velocidad” con respecto al mapeo metafórico diseñado para esta área de conocimiento.

La metáfora de “desaceleración” (ralentización del ritmo de crecimiento) también denomina la unidad terminológica *desaceleración económica*, proceso por el cual se produce la “disminución” de la oferta de empleo, la producción y la demanda de productos nacionales (Alves, 1998). En nuestro corpus encontramos los siguientes ejemplos: *aceleración de la inflación, aumento de capital, aumento de demanda, aumento de precios, aumento de productividad, aumento de sueldos, aumento de valor, desaceleración económica, disminución de activo, disminución de capital contable, disminución de demanda, disminución de pasivo*

---

² Disponible en: <https://economipedia.com/definiciones/apalancamiento-financiero.html>. Consultado en línea 22.11.2022.

disminución de precios, disminución de productividad, disminución de valor, disminuir el riesgo de mercado, escala móvil de salarios, movimiento acreedor, movimiento de capital, movimiento de fondos, movimiento deudor, movimientos contables, velocidad de circulación de dinero.

Equilibrio

El tercer concepto más productivo es el dominio fuente LA ECONOMÍA ES UN EQUILIBRIO donde pertenecen también los términos relacionados con el *desequilibrio* y la *balanza*. Según Sandroni (2005), el término de “equilibrio”, se refiere al estudio contable que demuestra la situación económica y financiera de una empresa, agrupando los saldos acreedores y deudores de una empresa en un período determinado. En el caso de la *balanza comercial*, por ejemplo, el término se refiere a la relación entre las exportaciones y las importaciones de un país.

La “balanza”, según Ahijado y Aguer (1996), puede referirse a cualquier instrumento o aparato destinado a comparar masas, determinar pesos o medir fuerzas, con el sentido figurado de “equilibrio”. El “equilibrio” es un desplazamiento alternativo de un cuerpo en relación con su centro de equilibrio. En economía, este concepto es muy utilizado, tanto en microeconomía (*precio de equilibrio*) como en macroeconomía (*renta de equilibrio*). Estos dos conceptos físicos tienen un significado común que es el de “equilibrio”, que constituye el dominio fuente de esta metáfora en economía, ya que, como hemos comentado anteriormente, el objetivo principal de la economía es encontrar el equilibrio en sus transacciones. Ejemplos en nuestros corpus son los siguientes: *balanza comercial, balanza de capital, balanza de invisibles, balanza de mercancías, balanza de pagos, balanza de rentas, balanza de servicios, balanza de transferencias, balanza financiera, balanza por cuenta corriente, desequilibrio económico, desequilibrio financiero, desequilibrio presupuestario, equilibrio de consumidores, equilibrio de dinero, equilibrio de mercado, equilibrio económico, equilibrio empresarial, equilibrio financiero, equilibrio presupuestario, precio de equilibrio, punto de equilibrio, renta de equilibrio.*

Flexibilidad

El cuarto concepto más abundante es el de LA ECONOMÍA ES FLEXIBILIDAD. Este dominio fuente sirvió para conceptualizar términos como *elasticidad, elasticidad del precio, elasticidad de la demanda*. La economía pasa entonces a entenderse en este ámbito en términos de “flexibilidad”, ya que prevalece en esta ciencia la “*hipótesis mecanicista neoclásica, que ve la economía como una máquina, con mecanismos de precios, equilibrios y elasticidades*” (Ajzental, 2015, p. 22).

El término *elasticidad* es definido por Ahijado y Aguer (1996) como la relación entre las diferentes cantidades de demanda y oferta de unos bienes en función de las variaciones de sus precios. Los bienes “elásticos” de la demanda son los indispensables para la subsistencia de la población, cuyo aumento de precio provoca una disminución inmediata de la demanda. Desde un punto de vista matemático, la elasticidad funciona como una medida de la fuerza de una cantidad económica tomada como variable.

Según Macedo (1981), “elasticidad” es una noción procedente de la mecánica (parte de la física en el que se investiga el movimiento y sus causas) que implica la propiedad de un cuerpo cuya forma se modifica por la acción de fuerzas externas, pero que vuelve a su forma original cuando cesa la acción de estas fuerzas, en contraposición a la rigidez. Este dominio fuente es análogo al dominio objetivo de la economía en cuanto se refiere a los precios de los productos que varían según las relaciones de oferta y demanda, conceptualizando estas alteraciones en términos de “flexibilidad” de los precios o como medida de la fuerza de una cantidad económica entendida como variable. El concepto de “elasticidad” en economía explica que debe ser flexible para ajustarse a las nuevas demandas en materia de consumo. En nuestro corpus la flexibilidad y la elasticidad están asociadas con los siguientes términos: *demanda elástica, demanda flexible, demanda inelástica, elasticidad cruzada de la demanda, elasticidad del precio, elasticidad de rendimiento, elasticidad de la demanda, elasticidad de la oferta, elasticidad ingreso de la*

demanda, elasticidad precio de la demanda, elasticidad precio de la oferta, flexibilidad cambiaria, flexibilidad de mercado, flexibilidad salarial, flexibilidad laboral, oferta elástica, oferta inelástica, tarifa flexible.

Liquidez

El concepto presentado en el dominio fuente LA ECONOMÍA ES LIQUIDEZ, la economía se identifica con una corriente de agua que discurre suavemente a lo largo de un curso, lo que sugiere propiedades como fluidez, flexibilidad y movilidad. Sin embargo, el riesgo también se concretiza en un líquido, sustancia variable, compleja y cambiante que tiene la capacidad de moverse. La palabra *liquidez* en la economía se refiere a los fondos disponibles para realizar pagos inmediatos o, en otras palabras, mide la rapidez con la que un activo financiero puede convertirse en un medio de pago sin que pierda valor. La metáfora de la “liquidez”, que conceptualiza la economía en términos de motor (de la máquina) turbo “instantaneidad”, puede entenderse como algo que puede convertirse en moneda de curso legal rápidamente. La metáfora de la *liquidez* se manifiesta aquí en términos como la *liquidez financiera* o la *liquidez monetaria* entre otras.

Este concepto está ligado también a la idea de “instantaneidad”, ya que el estado líquido es una condición de la materia en la que la distancia entre sus moléculas es suficiente para adaptarse a cualquier medio, lo que garantiza su fluidez. Los rasgos semánticos que definen este referente en economía, proyectados por el dominio origen al dominio de destino, provienen de significados como “cualidad o condición de un cuerpo en estado líquido; fluidez”³.

En economía, estos aspectos de “fluidez” e “instantaneidad” revelan la disponibilidad de moneda, medios de pago o tenencias de valores o títulos rápidamente convertibles en efectivo (Sandroni, 2005). En el ejemplo anterior, la metáfora de los *activos de alta liquidez* se refiere a las acciones que pueden considerarse activos de gran liquidez, expresando la situación en la que un inversor puede convertir rápidamente el dinero en efectivo. Presentamos los siguientes ejemplos de nuestro corpus: *activos de alta liquidez, activos líquidos, ahorros líquidos, beneficio líquido, capital líquido, ciclo de liquidez, colchón de liquidez, cuota líquida, fondo de liquidez, ganancia líquida, liquidez a corto plazo, liquidez de las acciones, liquidez financiera, liquidez monetaria, mercado líquido, patrimonio líquido, riesgo de liquidez, tasa de liquidez.*

Temperatura

La proyección expresada en el dominio fuente LA ECONOMÍA ES TEMPERATURA aparece al menos 17 metáforas terminológicas. Las metáforas relacionadas con la “temperatura” se realizan cuando se activa una determinada sensación física en relación con sensaciones como el aumento o la disminución de la temperatura corporal, la agitación física, etc.

En relación con el tema de estudio, encontramos el uso de unidades cuyos conceptos se entienden como una forma de “temperatura” para abordar el desarrollo positivo de las actividades económicas. Las unidades terminológicas *calentamiento económico* o *enfriamiento económico* podemos categorizar como metáforas ya que el *calentamiento* atribuye un concepto positivo a la economía, mientras que el *enfriamiento* atribuye un valor negativo.

Interpretamos estos mapeos como proyecciones del dominio fuente de la física, ya que “temperatura” se refiere a una cantidad que caracteriza el equilibrio térmico de un sistema con otro; donde hay un equilibrio, la temperatura es constante en todos los puntos del sistema para que pueda producirse el paso del calor. En la economía, lo que se mapea metafóricamente desde este dominio de origen son los aspectos semánticos relacionados con el “calor”, el “calentamiento” o, por el contrario, el “enfriamiento” o incluso la “congelación”.

En el caso del uso de la “congelación” en el comercio, este fenómeno se produce cuando, en general, hay escasez de divisas, circunstancia que se aplica a una situación en la que una deuda

---

³ Disponible en: <https://www.rae.es/>. Consultado en línea 29. 04. 2022.

no liquidada no puede ser cobrada por el deudor o recibida por el acreedor durante un determinado período de tiempo (Ahijado, Aguer, 1996). Hemos encontrado los siguientes términos bajo este dominio: *activo congelado, calentamiento del mercado, calentamiento de la economía, congelación de activos financieros, congelación salarial, congelamiento de crédito, congelamiento de cuentas bancarias, congelamiento de deudas, congelamiento de precios, cuenta congelada, dinero caliente, divisa congelada, enfriamiento económico, enfriar la economía, fondos congelados, recalentamiento de la economía, salarios congelados.*

Gas

El séptimo concepto relacionado con el campo de la física es LA ECONOMÍA ES GAS. La *volatilidad* expresa una medida de las oscilaciones de los precios de un activo (acciones, bonos, entre otros tipos de inversión). El inversor puede, mediante esta medida estadística, tener una estimación de la variación del precio de un valor en el futuro. Este activo “volátil” puede ser un factor de riesgo para el inversor ya que existe el riesgo de no obtener los beneficios deseados. Desde el punto de vista de la física, volatilizar es “hacer pasar o pasar al estado de gas o vapor; reducir a gas o vapor, vaporizar”⁴.

En la “burbuja”, la economía es tratada como si fuera una parte de la naturaleza, algo físico sujeto a un hinchazón anormal que, al estallar, causa daños al crédito en general. En la economía, la analogía entre burbuja y disipación se produce cuando un activo presenta un valor superior al real, haciendo que la gente se dé cuenta en un determinado momento de que su valor ya no se sostiene, lo que lleva al punto de su disipación o, como se denomina más comúnmente, su explosión – creando una rápida devaluación que obliga a los inversores a salir del negocio. Ejemplos encontrados en nuestro estudio: *burbuja bursátil, burbuja de precio de los activos, burbuja económica, burbuja especulativa, burbuja de mercado, burbuja financiera, burbuja inmobiliaria, volatilidad cambiaria, volatilidad de ventas, volatilidad de mercado(s), volatilidad de precios, volatilidad monetaria.*

Conclusiones

En el campo de la física o de los objetos inanimados, los conceptos relacionados con la máquina el movimiento (aumento y disminución de la velocidad), el equilibrio, la flexibilidad, la liquidez, la temperatura y el gas son predominantes en nuestro corpus de estudio. Estos datos nos permiten afirmar que la economía funciona mediante funciones de orden “natural”. Muchos de estos conceptos revelan que la economía debe moverse para generar el “desarrollo” en las sociedades capitalistas, cuyo objetivo final es el enriquecimiento. Al observar los términos analizados extraídos de nuestro corpus, podemos afirmar que uno de los principales campos cognitivos de los términos de economía está relacionado con el área de la física.

En cuanto a las metáforas analizadas en nuestro corpus presentamos un esquema según los dominios fuente. Esta disposición gráfica nos permite concluir que del número total de 139 expresiones analizadas las metáforas más frecuentes son, en primer lugar, las relacionadas con la “máquina” produciendo términos como *motor* o *palanca*; en segundo lugar el “movimiento” con términos de *velocidad* y sus unidades de tipo de *aceleración* o *desaceleración*; en tercer lugar el “equilibrio” con lexicalizaciones como *balanza*; en cuarto lugar, la “flexibilidad” con algunos ejemplos de *elasticidad*; en el quinto, la “liquidez” que licencia unidades que representan *instantaneidad*; en el sexto, la “temperatura” con términos de *calentamiento*; en el séptimo, el “gas” con algunas unidades ilustradas por metáforas como la *volatilidad* y la *burbuja*.

---

⁴ Disponible en: <https://www.rae.es/>. Consultado en línea 29. 04. 2022.

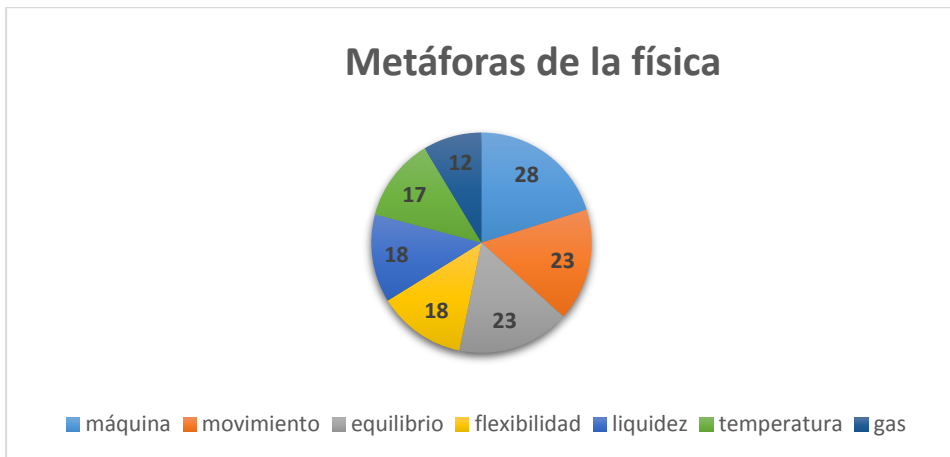

Gráfico 1: Metáforas de la física según el dominio fuente

Bibliografía

- ALVES, I. M. 1998. *Glossário de termos neológicos da economia*. São Paulo: Humanitas. 270 pp.
- ALVES DA COSTA, E. 2017. *Um estudo cognitivo das metáforas geradas em um corpus jornalístico da Economia*. Sao Paulo: Facultad de Filosofía, Letras y Ciencias humanas, Pontificia Universidad Católica de São Paulo.
- AHIJADO, M., AGUER, M. 1996. *Diccionario de Economía y Empresa*. Madrid: Ediciones Pirámide, S.A.
- AJZENTAL, A. 2015. *Complexidade aplicada à economia*. Rio de Janeiro: Editora FGV, 320 pp.
- ARISTOTELES. 1996. *Poetika*. Preložil Milan MRÁZ. Praha: Svoboda. ISBN 80-205-02955.
- BACHILLER MARTÍNEZ, J. M., FRAILE VICENTE, E. 2016. Caricatura y metáfora sobre la crisis del euro en la prensa económica europea. En *Estudios de economía aplicada* [en línea]. 2016, vol. 34, núm. 2, pp. 441 – 468. [cit. 2022-11-22]. Disponible en: <https://www.redalyc.org/pdf/301/30146038007.pdf>
- BERBER SARDINHA, T. 2007. *Metáfora*. São Paulo: Parábola Editorial.
- BROWN, T. L. 2011. *Making truth: metaphor in science*. University of Illinois Press, 7 (4), pp. 610-614.
- CIAPUSCIO, G., KUGUEL, I. 2002. Hacia una tipología del discurso especializado: aspectos teóricos y aplicados. In: *Entre la terminología del texto y la traducción*. Salamanca: García, Fuentes (eds.), pp. 37 – 73.
- GÓMEZ PARRA, M. E. et al. 1999. La metáfora en los clichés del mundo bursátil. Un estudio contrastivo inglés-español. En *Paremia*, 8, pp. 237 – 242.
- HENDERSON, W. 1986. Metaphor in economics. In: *Talking about Text*, Birmingham: University of Birmingham, pp. 109-127.
- LAKOFF, G. 1996. *Moral politics: What Conservatives Know that Liberals Don't*. Chicago: University of Chicago Press.

LAKOFF, G., JOHNSON, M. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.

MACEDO, H. 1976. *Dicionário de Física*. Rio de Janeiro: Nova Fronteira.

MATEO MARTÍNEZ, J. 2007. *El lenguaje de las ciencias económicas*. In: *Las lenguas profesionales y académicas*. Barcelona: Ariel, pp. 191 – 203.

RAMACCIOTTI GIORGIO, S. 2012. La metáfora en el discurso macroeconómico – sentido y expresividad. In: *Debate Terminológico*. [online]. No. 08 Junio 2012, pp. 65 – 79. Dostupné na: <https://docplayer.es/18204302-La-metafora-en-el-discurso-macroeconomico-sentido-y-expresividad.html>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2015. *Diccionario de la lengua española*, 23.ª ed. [online]. © Real Academia Española 2019. Dostupné na: <http://dle.rae.es/>

SANDRONI, P. 2005. *Dicionário de economia do século XXI*. Rio de Janeiro: Record. 922 pp.

SEARLE, J. 1979. Intentionality and the use of language. In: *Meaning and Use*. Dordrecht: Springer, pp. 181 – 197.

SOLOW, R. 1988. Comments from inside economics. In: *The consequences of economic rhetoric*. Cambridge: CUP, pp. 31 – 37.

Kontakt

Mgr. Želmíra Pavlíková
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra románskych a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: zelmira.pavlikova@euba.sk

THE METAPHORICAL MODELING OF ANTHONY FAUCI IN AMERICAN MEDIA DISCOURSE

LINDA KRAJČOVIČOVÁ

Abstract

In this paper, we analyze the American media discourse and metaphorical image of Anthony Fauci, prominent physician, immunologist, director of the National Institute of Allergy and Infectious Diseases, and former chief medical advisor to President Joe Biden. Our analysis is interdisciplinary and is carried out at the interface of cognitive linguistics, media linguistics, political linguistics, discourse theory, and linguistics and cultural studies. We analyze the functions and intentions of the use of metaphors and how they shape the American linguistic picture of the world.

Keywords: metaphor, American media discourse, Anthony Fauci, cognitive linguistics, discourse theory, linguistic picture of the world.

Introduction

Metaphor is undoubtedly one of the most powerful rhetorical devices, as it can carry not only information but also evaluative judgment associated with emotion which "*may be either positive or negative*" (Štefančík, 2022, p.127). An appropriate and thoughtful choice of metaphors plays a key role in influencing the value and emotional system of the addressee. Thus, contemporary cognitive metaphorology considers metaphor not only as a means of embellishing speech but also as a form of thinking and constructing the surrounding world.

As Thagard points out, "*intellectual origins of cognitive linguistics date back to the mid-1950s when researchers in several fields began to develop theories of mind based on complex representations and computational procedures. Its organizational origins are in the mid-1970s when the Cognitive Science Society was formed and the journal Cognitive Science began*" (Thagard, 2000, p. 2). A shift in the perception of metaphor took place in Ortony's volume *Metaphor and thought* (1979), which started to view metaphors not only as a rhetorical and ornamental linguistic device but as a matter of thought. This publication set the stage for Lakoff and Johnson's revolutionary work *Metaphors We Live By* (1980) (Steen, 2011, pp. 26 – 27).

The study of metaphor is complex because as Steen states, "*metaphor is not just a matter of language and thought, but also of communication; and metaphor cannot just be approached from a linguistic (or more generally, semiotic) as well as a cognitive (or more adequately, psychological) perspective, but it also demands a social approach*" (Steen, 2011, p. 27). The cognitive revolution, therefore, emphasized an interdisciplinary approach that studied mind and intelligence, encompassing philosophy, psychology, artificial intelligence, neuroscience, linguistics, anthropology, etc.

Precedent phenomena and their metaphorical potential

Metaphor as a stylistic device used in an indirect sense provides an opportunity to deepen the content of media texts by involving memorable, evaluative, often culture-specific images (Dobrosklonskaya, 2014, p. 138). These may be precedent phenomena that contain enormous metaphorical potential and at the same time are peculiar cultural codes of particular linguistic complexes. Precedent phenomena may be divided into precedent texts, precedent expressions, and precedent names. It is primarily precedent nouns that may be considered as the core of the category of precedence since they actively update precedent texts, utterances, and situations. By precedent names, we mean names of authors and characters, names of literary works, literary toponyms, and situational nominalizations. Precedent names are used for categorization,

conceptualization, and evaluation in the construction of the national linguistic picture of the world, forming a national system of values and anti-values, which to some extent influence the behavior of representatives of the linguocultural community (Nakhimova, 2007, p. 143).

The theory of precedence is related to the theory of intertextuality, which E. A. Nachimova sees as "*a feature of mass culture, advertising, mass media, cinema, and other performing arts. Not only speech but also non-verbal components (music, sculpture, drawing, etc.) are taken into account*" (Nakhimova, 2007, p. 40). Linguists use various terms in this connection, such as intertextuality, precedent phenomenon, historical (social, political) or literary (theatrical) metaphor, textual reminiscence, logoevisteme, element of vertical context, antonomasia and allusion as a kind of rhetorical tropes and figures, or proper noun, which functions as a common noun. The aforementioned terms are not completely identical in content, as they express different views on the belonging of phenomena to mental, cultural, or other spheres and are used in different scientific paradigms (Nakhimova, 2007, pp. 8 – 9). The study of the processes of metaphorical modeling using precedent phenomena (mostly nouns) is nowadays extremely popular in many scientific disciplines and often has an interdisciplinary character, being implemented mainly in cognitive linguistics, linguoculturology, stylistics, media linguistics, political linguistics, metaphorology, semiotics, etc.

Media discourse

Since this paper explores the metaphorical picture of Anthony Fauci in contemporary American media, it is necessary to make a distinction between the concepts of text and discourse. N. Fairclough defines text not as a process but as a product of textual production. He uses the term *discourse* to refer to "*the whole process of social interaction of which text is just a part. This process includes in addition to the text the process of production, of which the text is a product, and the process of interpretation, for which the text is a resource. Text analysis is correspondingly only a part of discourse analysis*" (Fairclough, 24).

Media discourse is a group of processes and products of speech activity in the media. It is a combination of the linguistic and cultural statuses of a society because it reflects the linguistic and cultural statuses of a society. Discourse analysis is an interdisciplinary field of research because it lies at the intersection of linguistics, sociology, political science, psychology, ethnography, semiotics, stylistics, philosophy, cognitive linguistics, and other humanities and social sciences. The analysis of media discourse is a priority area of media linguistics, which intersects the research of linguists, journalists, media communication specialists, discourse analysts, etc.

Currently (among many others), the two most common ways of approaching the definition of media discourse may be identified. According to the first approach, media discourse is a specific type of speech activity that is characteristic exclusively of the field of mass media information. In this sense, it is necessary to distinguish between the media discourse and other independent types of discourse, such as political, religious, scientific, etc. The differences between them are determined by changes in different parameters of discourse – different linguistic practices, and communicative situations of their implementation, although the statements of these discourses may refer to a common thematic field. According to the second approach, media discourse is conceived as any kind of discourse, carried out in the field of mass communication, produced by the media. Therefore, we may talk about political, religious, pedagogical, and other media discourses, which suggests that for their implementation these types of institutional discourses presuppose a relatively stable set of practices for the production, translation, and interpretation of media information. In our paper, we draw predominantly on the second way of perceiving and analyzing media discourse.

Methodology

This paper analyzes the metaphorical image of Anthony Fauci in American electronic media published from 2019 to the present. The methods applied in this paper are namely systematic, descriptive, and content-based (based on quantitative data exploration). This paper aims to obtain the most comprehensive metaphorical picture of Anthony Fauci in the American linguocultural space.

We draw on contextual analysis to determine the specifics of how metaphors function; pragmatic analysis serves to describe the intentions of the metaphorical process and the semantic background of particular metaphorical models. We also use quantitative analysis, which is accompanied by the interpretation of quantitative data, and a discourse approach, which allows us to trace the interrelationships between linguistic and extra-linguistic aspects of a media text. The aim is to reveal the use of metaphor as a tool of social and political power. We apply the axiological approach, which is closely related to the conceptual approach and its main task is to understand the inner world of linguistic (discourse) personality, human values, and society based on language.

Metaphorical Modeling of Anthony Fauci in American Media Discourse

Anthony Fauci is a prominent American physician, immunologist, director of the National Institute of Allergy and Infectious Diseases, and former chief medical advisor to the President. Fauci has advised 7 presidents and has been in public service for more than 50 years. He announced his resignation in August 2022 and left his post in December 2022. Anthony Fauci played an important role during the coronavirus pandemic.

Fauci was a national phenomenon during the pandemic outbreak when the vaccine even came to be colloquially referred to as *Fauci Ouchie*. Similarly, the so-called *Fauci Effect* began to be discussed in the US, with a surge in applications to medical schools in 2020 thanks to Fauci's handling of the coronavirus. The admiration for Fauci has also been reflected in products – various items with the slogan *In Fauci We Trust* have appeared on the market, as well as candles, the so-called *Dr. Anthony Fauci Prayer Candle*. A Republican politician from Florida Governor Ron De Santis, who has opposed lockdowns and strict pandemic measures, started selling drink koozies and T-shirts with the text *Don't Fauci My Florida*. Thus, Fauci's impact on society has been extremely pronounced, which is why we find the analysis of the metaphorical image of Fauci in the American media interesting in terms of a deeper understanding of the American picture of the world.

In the US media, the precedent name we have encountered concerning Fauci is *Rasputin*: *For his critics, Anthony Fauci cemented his status as the **Rasputin** of public health with his Senate testimony this week* (www.politico.com). Rasputin was a religious advisor at the court of Nicholas II who was suspected of exerting undue political influence on the tsar. The *Rasputin* in this case is Anthony Fauci, who had a great influence on US President Joe Biden. This image aims to evoke negative associations in relation to Fauci.

Fauci is often referred to as the contemporary *Galileo Galilei*: *Is Anthony Fauci today's Galileo Galilei, the champion of science?* (www.statnews.com) / *Truth is **heresy** to Donald Trump, which makes Dr. Anthony Fauci our Galileo* (www.eu.azcentral.com) / *From Galileo To Dr. Fauci: The History Of Science Denial And Conspiracies* (www.npr.org). Galileo Galilei came into conflict with the Pope in the 17th century over his claim that the sun and not the earth was the center of our solar system, which was contrary to Church doctrine. Galileo was accused of heresy and his works were banned. According to some American media, A. Fauci faced the same attacks, especially from the ranks of Donald Trump. The reference to Fauci as a contemporary *Galileo*, therefore, paints a positive image of Fauci as a person defending science, and at the same time it puts the Trump administration in a bad light.

A similar metaphor is *flat-earth time* which expresses the attitude of people who distrust science or refuse to accept long-established information: *It's **flat-earth time**. Nothing makes*

sense. This is a guy who tries to let science dictate what he says and does (www.washingtonpost.com). This metaphor also has a negative pragmatic potential in relation to opponents of science-based information. As a result of frequent attacks, the media often label Fauci a martyr: *But he did manage to criticize President Trump, aggrandize himself as a martyr, say that Florida "doesn't want to get vaccinated"* (www.nationalreview.com). Other powerful images may also be seen in the following excerpt: *Apart from the conspiracy-crazed Trump hardcore eager to burn him at the stake, Dr. Anthony Fauci generally basks in the admiration of a frightened public desperate for truthful leadership. For liberals, in particular, he personifies science in shining armor battling the mad dragon in the White House. Trump supporters see Fauci as a heretic they would like to burn at the stake; liberals, on the other hand, see him as a hero battling evil in the White House* (www.thenation.com).

Another metaphorical image that relies on the historical knowledge of the addressee is: *If Trump was Attila, he would be Pope Leo and save Rome* (www.thenation.com). To an addressee who is unfamiliar with the historical figures in question, the precedent names Attila and Pope Leo may seem uninteresting. Attila the Hun in 452 wanted to attack Rome with his army. Pope Leo decided to meet with him to protect Rome. At the end of the meeting, Attila and his army left without ravaging the city. According to the author, Fauci resembles the very Pope who is trying to save the US from Attila who is represented by Donald Trump.

Initially, Trump and Fauci were on good terms, but gradually their views on the pandemic began to diverge and President Trump became critical of Fauci. In the context of the Trump-Fauci disagreement, the metaphor of the *punching bag* is used frequently. It aims to portray Fauci as the victim of Trump and right-wing media: *Fauci is Trump's scapegoat for all of that stumbling and the favorite punching bag of arrogant 5'9" Trump wannabes because it thrills the MAGA supporters* (www.salon.com) / *Fauci has become a frequent punching bag among right-wing media and politicians* (www.businessinsider.com) / *Had someone suggested to me that a person like Anthony Fauci would become a right-wing punching bag before I'd lived through the past six years, I wouldn't have believed it. Fauci is a hero doctor* (www.abovethelaw.com). In the aforementioned examples, we may observe a positive attitude towards Dr. Fauci.

In the fragment, *He is hero and tormentor. Truth-teller and unreliable narrator. We want to kill the messenger, ignore his message and bury the horse he rode in on* (www.washingtonpost.com), Dr. Fauci is metaphorized as a *messenger* who had to deliver unpopular messages during the pandemic that were contrary to the rhetoric of the ruling establishment which sought to discredit him. The author of the given excerpt attempts to create a positive image of Dr. Fauci.

The portrayal of Fauci as a *James Bond villain* is also creative and compelling: *So how did it come to pass that Republicans now see him as some kind of James Bond villain? Nothing could be more unlikely* (www.salon.com). The given image is particularly striking to recipients who are familiar with James Bond movies. The *James Bond villain* is usually a charismatic, sinister mastermind who seeks to take control of the world. According to the author of the excerpt, Republicans see similarities between the *James Bond villain* and Dr. Fauci.

A considerable amount of irony may also be observed in the fragment: *It tells you that Tony Fauci is no longer a scientist, assuming he ever was one. Tony Fauci is a figure of religious veneration. He is Jesus for people who don't believe in God. The man now believes he's a deity accountable to no one* (foxnews.com). The author of the aforementioned metaphors is Tucker Carlson, host of the TV show *Tucker Carlson Tonight*, which airs on the *Fox News Channel*. Carlson is known for his negative attitude towards mandatory vaccination, and thus towards Dr. Fauci himself, as reflected in the following excerpts: *He's Jesus with better shoes. The muzzling. He was only on MSNBC six times this week, you can't stop this man! He's god / At the time, Fauci was studying to become a doctor, not the Pope. Little could he have known back in 1958 that public health would become America's reigning religion, and he, its high priest / What you're seeing here is Washington's new religion – Fauci-ism / There it was, the third-person self-*

reference. **Fidel Castro** in English. But that wasn't a slip of the tongue. Tony Fauci is himself a **devout member of the church of Tony Fauci**. Look at a still photo from Tony Fauci's home office, in the back, on the bookshelf. There are Tony Fauci prayer candles, prominently displayed inside Tony Fauci's home. Toni Fauci isn't just **the high priest of Fauci-ism**. He's also a **true believer** himself (www.foxnews.com). Conservative media often metaphorize Fauci as a god, a religious leader, a parish priest, or a pope. Such metaphors are loaded with a distinctly negative pragmatic potential. Similarly, Tucker Carlson most often portrays Fauci as the leader of a religion, a so-called *Fauci-ism*, thereby pointing to Fauci's self-love and his succumbing to the cult of his personality. Among other things, Carlson regards Fauci as a criminal and often accuses him of creating COVID-19. Tucker Carlson refers to Fauci as a dictator by using the precedent name *Mussolini*: **After two years of non-stop media adulation, Tony Fauci has morphed into an even shorter version of Benito Mussolini**" (www.foxnews.com). Carlson not only disputes Fauci's decisions but also mocks his stature, referring to him as *an even tinier version of the Dalai Lama* and a *Stalinist midget* (www.foxnews.com).

Former Fox News anchor Lara Logan was harshly criticized for referring to Fauci as *Joseph Mengele*: **And so in that moment, what you see on Dr Fauci, this is what people say to me, that he doesn't represent science to them. He represents Josef Mengele, Dr Josef Mengele, the Nazi doctor who did experiments on Jews during the second world war and in the concentration camps, and I am talking about people all across the world are saying this** (www.washingtonpost.com). This powerful image sparked outrage and condemnation from the American media and the public. Republicans as well try to disparage Fauci's work during the pandemic by labeling his decisions as *Frankenstein experiments*: **Leading Republicans predictably responded by promising to "hold him accountable" for the pandemic. They threatened to send him to prison for "his Frankenstein experiments"** (www.salon.com).

The author of the following excerpt accuses Fauci of narcissism: *SCIENCE IS REAL* isn't a statement expressing the literal existence of science; it's **yard-sign catechism, the shriek of a true believer**. Given that half the nation wants to **canonise him as the Patron Saint of Public Health**, it was probably inevitable that Fauci would be ultimately unable to resist buying into his own hype (www.unherd.com). Interesting metaphorical images may be found in the continuation of the aforementioned excerpt: **But while Fauci may be at fault for getting a bit too high on his own supply, he didn't appoint himself to this position; we did, when we decided to make him the Science Daddy without whose say-so we can never live normal lives again. We made science a civic religion, and we told Fauci he was the Pope**. Unfortunately, he believed us (www.unherd.com). The author does not blame only Dr. Fauci, but the entire society that elected him to that position. Fauci has become a symbol of science that people must trust unconditionally. The author of the excerpt disagrees with this behavior.

The following passage also creates a negative and ironic effect: **Surely, Saint Fauci will be remembered as a latter-day prophet and worker of miracles whose tireless efforts were largely responsible for subduing the dreaded COVID-19 menace. No, he didn't make wine from water or even walk on it. That's too amateurish. His mission was to convince 330 million U.S. citizens that unless they wore a mask, closed their businesses, churches, and schools, stayed home from work, skipped granny's 83rd birthday party, invited a maximum of four people to Thanksgiving dinner, stayed one aisle over from the closest shopper at Walmart, washed their hands every 15 minutes and obediently stand in line to receive multiple vaccinations and boosters, then, and only then, might the country survive** (www.gilaherald.com). The author uses creative metaphors from the religion to make an impact on the addressee. He refers to Fauci as *a prophet* or *a saint* who can perform greater miracles than just *making wine from water* or *walking on water*. He aims to persuade Americans to adhere to pandemic precautions. The irony and the author's negative attitude towards Fauci are strongly perceptible. The same attitude is observed in the continuation of the excerpt: **It was almost an impossible assignment, but our diminutive Prometheus excelled at pilfering cures from Heaven for the benefit of man. He had liberated society before, and he**

could do it again. Yet, the same authorities requiring we acquiesce to their demands were often seen and photographed in public not complying with their own regulations. Eventually, all good things come to an end. Once Dr. Fauci's particular role was no longer relevant, he simply faded into near obscurity. Perhaps **he was put back into the Genie bottle** until the next health scare "crisis" (www.gilaherald.com). The author uses the mythological figure of *Prometheus*, who gave mankind a precious and useful tool – fire. By using the adjective *diminutive*, the author mocks the stature of Dr. Fauci. Simultaneously, the author points out that when Fauci *liberated society*, his role was over and he gradually fell into oblivion, which the author emphasizes with the metaphor of the *Genie bottle*. The author's use of various metaphors makes the text both more interesting and compelling.

Dr. Fauci frequently faces accusations from the media and Republican politicians of collaborating with pharmaceutical companies: *The Drugfather. Like Sollozzo in "The Godfather," Anthony Fauci's business is drugs. The NIAID boss bags royalties from drug manufacturers but doesn't tell the patients who participate in his risky drug trials* (www.independent.org). The author of the given excerpt attempts to evoke a negative image of Fauci by portraying him as a *drugfather* who does not shy away from subjecting the population to experiments for the sake of profit, by which the author alludes to the vaccination against COVID-19.

One of Dr. Fauci's most vocal critics is Peter Navarro, an economist and the director of the National Trade Council throughout the Trump administration. The liberal media consider him a conspirator who spreads fake news on right-wing news channels. Navarro has repeatedly accused Fauci of creating the coronavirus and called him *the godfather of the pandemic: Navarro pointed to the image behind him and said: "Tony Fauci, if that [COVID] came from that lab, is the godfather of this pandemic and he has the blood of over 4 million people on his hands"* (www.newsweek.com). Rand Paul, U.S. Senator from Kentucky, sees a parallel between the *mafia don* and Dr. Fauci: *"This is more like what you'd see from a mafia don than from a government bureaucrat or scientist. If you disagree with him, they come down on you hard, and they try to suppress anybody with a different opinion"* (www.foxnews.com). The metaphors aim to portray Fauci as a leader of a criminal organization.

Conclusion

Based on the analyzed metaphors, we may conclude that the Democratic-oriented media portray A. Fauci positively, using metaphors such as *hero*, *Galileo Galilei*, or *Prometheus*. Fauci symbolizes truth and science, and the metaphors such as *martyr* and *punching bag* are used to evoke trust and a positive attitude towards Fauci. In contrast, the Trump administration is portrayed in a reactionary way. Fauci is also metaphorized as a *saint* who suffers for his *faith* and whose enemies would like to declare him a *heretic* and *burn him at the stake*.

On the contrary, Anthony Fauci is portrayed negatively by the right-wing media. The authors of the analyzed excerpts seek to discredit Fauci, and therefore often refer to him as a *cult leader*, *a god*, *a mafia don*, or *a dictator* who uncompromisingly tries to promote the interests of pharmaceutical companies and who does not shy away from carrying out experiments on the population for the sake of profit. Fauci's opponents not only question his handling of the pandemic but often resort to images ridiculing his appearance, precisely his shorter stature (*diminutive Prometheus* or *the Stalinist midget*). The analyzed images have a strongly negative pragmatic potential, they are extremely impressive and therefore aim to induce distrust of Fauci, fear, and resistance to the vaccine and pandemic measures.

Our analysis shows that the media and politicians aim to engage the addressee with the help of strong metaphorical images. The more compelling the images they use, the more likely they are to influence the mindset of the population. By analyzing the metaphorical modeling of Dr. Fauci, we may better understand the linguistic picture of the world of Americans in the context

of the pandemic measures during Covid-19 as well as the political rivalry between the Republicans and the Democrats.

Excerpted texts

BARR, J. 2021. *Lara Logan draws outrage for comparing Fauci to Nazi doctor Josef Mengele on Fox News.*

<<https://www.washingtonpost.com/media/2021/11/30/media-lara-logan-fox-fauci-mengele-comparison/>> [11.11.2022].

BILLINGSLEY, K. L. 2022. *The Drugfather.* <<https://www.independent.org/news/article.asp?id=13997>> [11.11.2022].

CARLSON, T. 2021. *Patron Saint Anthony Fauci has made a verdict on Christmas.* <<https://www.foxnews.com/opinion/tucker-carlson-patron-saint-anthony-fauci-verdict-christmas>> [11.11.2022].

DAVIS, M. 2020. *Anthony Fauci: The last American hero?* <<https://www.thenation.com/article/society/fauci-american-hero-coronavirus/>> [11.11.2022].

DOUGHERTY, M.B. 2021. *Fauci. I am the science.* <<https://www.nationalreview.com/2021/11/anthony-fauci-i-am-the-science/>> [11.11.2022].

GILAHERALD, 2022. *Editorial: Where did Dr. Tony Fauci go?* <<https://gilaherald.com/editorial-where-did-dr-tony-fauci-go/>> [11.11.2022].

GIVHAN, R. 2022. *Fauci carried all our angst and anger with patience and decency.* <<https://www.washingtonpost.com/nation/2022/08/23/dr-fauci-carried-all-our-angst-anger-with-patience-decency/>> [11.11.2022].

LIVIO, M. 2020. *Is Anthony Fauci today's Galileo Galilei, the champion of science?* <<https://www.statnews.com/2020/05/14/anthony-fauci-galileo-galilei-champion-science/>> [11.11.2022].

LOWRY, R. 2020. *Fauci is not the villain.* <<https://www.politico.com/news/magazine/2020/05/13/fauci-is-not-the-villain-257008>> [11.11.2022].

MONTINI, E.J. 2020. *Dr. Fauci is the Galileo of the coronavirus pandemic.* <<https://eu.azcentral.com/story/opinion/op-ed/ej-montini/2020/07/16/anthony-fauci-galileo-coronavirus-pandemic/5449212002/>> [11.11.2022].

NPR. 2020. *From Galileo to Dr. Fauci.* <<https://www.npr.org/2020/05/19/858875730/from-galileo-to-dr-fauci-the-history-of-science-denial-and-conspiracies>> [11.11.2022].

PARTON, H. D. 2022. *Farewell Dr. Fauci: How the right turned up a national hero into a villain in service of Donald Trump.* <<https://www.salon.com/2022/08/31/farewell-dr-fauci-how-the-right-turned-a-national-hero-into-a-villain-in-of-donald/>> [11.11.2022].

ROCHE, D. 2021. *Peter Navarro Says Anthony Fauci 'has blood of over 4 million people on his hands'.*

<<https://www.newsweek.com/peter-navarro-anthony-fauci-covid-blood-4-million-people-hands-conspiracy-theories-wuhan-1613340>> [11.11.2022].

ROSENFELD, K. 2021. *Anthony Fauci's dangerous narcissism.* <<https://unherd.com/2021/12/anthony-faucis-dangerous-narcissism/>> [11.11.2022].

SONNEMAKER, T. 2021. *Fauci pushes back against the 'craziness' of attacks on his evolving pandemic response, saying 'that's the way science works'.* <<https://www.businessinsider.com/fauci-defends-himself-against-craziness-of-attacks-masks-pandemic-axios-2021-6>> [11.11.2022].

WOLF, J. 2022. *Only superhuman endurance kept that 'what a moron' inside Anthony Fauci for nearly two years.*

<<https://abovethelaw.com/2022/01/only-superhuman-endurance-kept-that-what-a-moron-inside-anthony-fauci-for-nearly-two-years/>> [11.11.2022].

ZAK, D., ROBERTS, R. 2022. *Anthony Fauci is up against more than a virus.* <<https://www.washingtonpost.com/lifestyle/2022/01/27/fauci-pandemic-threats/>> [11.11.2022].

References

DOBROSKLONSKAYA, T. 2014. *Medialingvistika: sistemyj podhod k izucheniju jazyka SMI*. Moskva: FLINTA.

FAIRCLOUGH, N. 1989. *Language and power*. London: Longman.

LAKOFF G., JOHNSON, M. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.

NAKHIMOVA, E. 2007. *Precedentnye imena v massovoj komunikacii*. Yekaterinburg: GOU VPO.

ORTONY, A. 1979. *Metaphor and thought*. New York: Cambridge University Press.

STEEN, G. 2011. The contemporary theory of metaphor – now new and improved!. In: *Review of Cognitive Linguistics*. Published under the auspices of the Spanish Cognitive Linguistics Association, 9, pp. 26 – 64.

ŠTEFANČÍK, R. 2022. *Radikálny populizmus v ére pandémie a vojny na Ukrajine*. Bratislava: Ekonóm.

THAGARD, P. 2000. *Mind: Introduction to cognitive science*. Cambridge, MA: MIT Press.

Kontakt

Mgr. Linda Krajčovičová, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra anglického jazyka
Dolnozemska cesta 1, Bratislava
Slovenská republika
linda.krajcovicova@euba.sk

**ZVIERACIE MOTÍVY V ZBIERKE M. HATALU
DVA VORVANE NA DNE VANE**

ANIMAL MOTIVES IN THE ANTHOLOGY OF M. HATAL
TWO SPERM WHALES AT THE BOTTOM OF THE BATH

TERÉZIA STRUHÁROVÁ

Abstrakt

Literárnovedný príspevok sa zameriava na analýzu a interpretáciu vybraných básní slovenského básnika Mariána Hatalu zo zbierky nonsensov *Dva vorvane na dne vane* (2019), pričom sa kladie dôraz na prítomnosť zvieracích motívov. Vychádza sa z teoretických poznatkov o interpretácii i preklade básnického textu a tiež z teoretických poznatkov o literárnych zvieratách v nemeckom jazykovom prostredí, ktorým sa v rámci transdisciplíny zvieracie štúdiá venuje dostatočná pozornosť. Pri analýzach a interpretáciách básní sa apeluje na analógiu medzi Hatalovými básňami a nonsensovými textami nemeckého expresionistického básnika Christiana Morgensterna zo zbierky *Šibeničné piesne* (Galgenlieder, 1905) v origináli i v slovenskom a českom preklade.

Kľúčové slová: zvieracie štúdiá, antropomorfizácia, literárne zviera, nonsensová poézia.

Abstract

The literary contribution focuses on the analysis and interpretation of selected poems by the Slovak poet Marián Hatala from the collection of nonsense *Two sperm whales at the bottom of the bath* (2019), emphasizing the presence of animal motifs. It is based on theoretical knowledge about the interpretation and translation of a poetic text, as well as theoretical knowledge about literary animals in the German language environment, which are given sufficient attention within the transdiscipline of animal studies. In the analyzes and interpretations of the poems, an appeal is made to the analogy between Hatal's poems and the nonsensical texts of the German expressionist poet Christian Morgenstern from the collection *Gallows Songs* (Galgenlieder, 1905) in the original and in the Slovak and Czech translations.

Keywords: animal studies, anthropomorphization, literary animal, nonsense poetry.

Úvod

Zbierka nonsensových básní *Dva vorvane na dne vane* (2019) od Mariána Hatalu predstavuje v rámci súčasnej slovenskej poézie netypický žáner. Nevyhnutnou súčasťou básnického tvorivého procesu je hra; podľa Hatalu v nej spočíva podstata tejto poézie, „presnejšie v oslobodzujúcom procese hry, ktorá v svojej písanej, akustickej a vizualizovanej podobe uvoľňuje energiu paradoxného, absurdného a humorného, neraz i čiernohumorného“ (Hatala, 2016, s. 76 – 77).

Pri analýze a interpretácii Hatalových básní sa javí ako schodná cesta transdisciplinarity. Do úvah sa tak začlenia nielen teoretické poznatky o interpretácii básnického textu, ale pozornosť bude venovaná aj zvieracím motívom v básňach s dôrazom na zákonitosti zvieracích štúdií. Vychádzať sa pritom bude i z princípov poézie nemeckého expresionistického básnika Christiana Morgensterna, ktorého s autorom spája nielen jazyková znalosť či záujem o literatúru nemeckej jazykovej oblasti, ale predovšetkým podobnosť v experimentovaní s jazykom, paradoxom, nezmyslom i posadnutosť zvieracím svetom. V interpretáciách sa pozornosť upriami na prácu s antropomorfou metaforou, ktorá zohráva dôležitú úlohu vo významovej štruktúre básne. Práve

kľúčový pojem antropomorfizmus ponúka možnosť pokúsiť sa o prepojenie literárnovedných úvah s filozofiou humánno-animálnej koexistencie, ktorá je predmetom zvieracích štúdií.

Recepcia zvieracích štúdií v nemeckom jazykovom prostredí

Animal turn, pojem zahŕňajúci vedecký záujem o zvieratá, o vzťahy medzi ľuďmi a zvieratami a o úlohu a status zvierat v ľudskej spoločnosti, sa v kultúrnych vedách dostáva do pozornosti práve kvôli humánno-animálnej koexistencii. Potreba zvieracích štúdií v oblasti kultúrnych vied je žiadaná z dôvodu oslobodenia sa od antropocentrizmu, nárokovania si vo všetkom z človeka vychádzať a zároveň naňho všetko vzťahovať. Pretože kultúrne vedy nevychádzajú z človeka, ale tematizujú rôznorodosť kultúr, ktorých pôvodcom je predovšetkým človek. A tak aj otvárajú zadné dverka antropocentrizmu, lebo u človeka je kultúra prítomná v pozoruhodnom rozsahu (Welsch, 2020, s. 23 – 24). Uvažovanie o pojmoch literatúry a kultúry a ich spätosti v rámci kultúrnej vedy prináša so sebou názor o literatúre ako o „centrálnej aspektovej stránke materiálnej stránky kultúry, resp. mediálnych formách prejavu, ktorými ju možno pozorovať“ (Nünning, 2008, s. 406).

Prítomnosť zvierat v literatúre možno nájsť už v starovekej literatúre, a síce v antropomorfnom podobe. Sociologická encyklopédia definuje antropomorfizmus ako „prenášanie ľudských vlastností, ľudského chovania a jednaní na zvierata, nebeská tela či neživé predmety alebo na mytologické a pohádkové bytosti. Vychádza z potreby hľadania ľudských prvkov mimo človeka, hľadania analógií s jednaním a citením človeka.“¹ Podľa *Lexikonu teorie literatury a kultury* „je nesporné, že antropomorfizace hraje zásadní roli při četbě literárních textů [...]. Antropomorfizace literárních postav, závislá vždy na individuálním systému předpokladů čtenáře, jakož i na kulturně a historicky proměnlivé představě o „realitě“, přispívá v rámci vytváření estetické iluze ke konkretizaci znázorněného světa, a teprve tím umožňuje empatické čtení [...]“ (Nünning, 2006, s. 39). Z hľadiska interpretácie obraznosti v básnickom texte nemožno tiež obísť pojem antropomorfná metafora, pri ktorej metaforický výraz pochádza z ľudského sveta (Zambor, 2010, s. 20).

Prítomnosť vzťahov medzi ľuďmi a zvieratami v literatúre je istým naznačením hraníc medzi týmito dvoma druhmi, ktoré sa často prekráčajú. Zvieratá nadobúdajú ľudské vlastnosti a naopak, ľudia nadobúdajú zvieraciu podobu. Zviera sa tak stáva trópom, obrazným pomenovaním, ktoré môže dokonca prekročiť hranice ľudsko-zvieracích vzťahov do tej miery, že možno hovoriť o značne kultúrne preformovanej dimenzii animality.² V súvislosti s tým sa vo vede chápe zviera ako literárna fikcia, alebo prinajmenšom ako *materiálna metafora*, ktorá poukazuje nielen na jazykovo-kultúrnu, ale aj na materiálnu realitu.³

Literárne zvieratá sú v literárnych textoch vnímané ako fiktívne postavy (Ferrari, Petrus, 2015, s. 227). Sú jednak predmetom literatúry (tie, o ktorých sa rozpráva), a jednak jej prostriedkom (tie, prostredníctvom ktorých sa hovorí). Naratológia pre ne nachádza pojmy *diegetické zvieratá* – tie, ktoré sa v rámci diegézy vyskytujú ako živé tvory, a *nediegetické zvieratá*, t.j. tie, ktoré nepatria k hmatateľným postavám zobrazovaného sveta. Tejto diferenciácii je podriadené rozlišovanie literárnych zvierat na fantastické a realistické, teda na fantastické tvory a na zvieratá, ktorých široké spektrum nachádzame v zoológii. Či sa však už hovorí o literárnych zvieratách v zmysle diegetickom, nediegetickom, realistickom alebo fantastickom, v každom

¹ JUSTOŇ, Z., WOLF, J. Antropomorfismus. *Sociologická encyklopédie* [online]. [cit. 2022-26-07]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Antropomorfismus>.

² Porov. BARTOSCH, R. *Mensch & Tier in Kunst und Literatur* [online]. [cit. 2022-22-08]. Dostupné na: <https://www.bpb.de/themen/umwelt/bioethik/321737/mensch-tier-in-kunst-und-literatur/>

³ Porov. BARTOSCH, R. *Mensch & Tier in Kunst und Literatur* [online]. [cit. 2022-22-08]. Dostupné na: <https://www.bpb.de/themen/umwelt/bioethik/321737/mensch-tier-in-kunst-und-literatur/>

prípade sú to významové prvky textu, ktoré možno interpretovať. Zohľadňujúc aspekty zvieracích štúdií sa pri interpretácii literárnych textov obsahujúcich zvieracie motívy naznačuje isté smerovanie. Čisto antropologické nazeranie na prítomnosť zvieracích motívov v literatúre sa odzrkadľuje vo vnímaní literárnych zvierat ako literárnych artefaktov (Ferrari, Petrus, 2015, s. 227), nie ako biologických bytostí, proti čomu sa stavia teriocentrický princíp (Ferrari, Petrus, 2015, s. 227). Medzi týmito dvoma pólmi sa nachádza teriotopologický postup (Ferrari, Petrus, 2015, s. 227), pri ktorom sa uplatňujú tri pravidlá: literárne zvieratá nikdy nestoja samostatne, ale v kontexte, vždy sú umiestnené v historickom čase a priestore a ich výskyt v texte podlieha interpretácii (Ferrari, Petrus, 2015, s. 228). Práve v nej sa odzrkadľuje zaobchádzanie so zvieracími charaktermi a ich vzťahom k literárnemu svetu s možnosťou prechodu od individuálneho zobrazovania k funkcii symbolu (Wannenmacher, 2016, s. 141 – 152).

Antropomorfné prvky v nonsensevej poézii Christiana Morgensterna a v zbierke M. Hatalu *Dva vorvane na dne vane* (2019)

Tvorba Christiana Morgensterna⁴, autora obdobia fin de siècle, sa v literatúre nemeckej jazykovej oblasti zaraďuje k nonsensevej poézii (Burdorf, Fasbender, Moennighoff, 2007, s. 555). Joela Jacobs hovorí v spojitosti s literatúrou moderny o jazykovej kríze, o odcudzení sa svetu a slovám, ktoré je prepojené s pochybovaním o jazyku a epistemologických poznatkoch. Práve to vníma ako dôvod, prečo sa autori v tomto období vo väčšej miere uchýlili k zvieraciemu svetu (Jacobs, 2016, s.138).

Životné okolnosti predurčili Morgensterna ako príležitostného autora malej formy, básní, epigramov a aforizmov, esejí a scénok. Paradoxne mu práve tieto humoristické okrajové diela zabezpečili slávu. Jeho najznámejšia zbierka nonsensov *Šibeničné piesne* (Galgenlieder, 1905) sa radí k tradičnej línii konkrétnej poézie (Nünning, 2008, s. 375), k počiatkom formy literárneho umenia nemeckej jazykovej oblasti redukujúce slovo a jazyk na elementárne časti, ktoré sa oficiálne formovalo v povojnovej poézii v päťdesiatych rokoch 20. storočia. Konkrétne poézia narába s nonsensom; nezmyselnosť umocňujú hry so zvukmi, slovami, často dvojsmyselnými, smerujúc tak až k vytváraniu grotesknej fantázie a zasahujúc do sféry mystiky, sna a sveta obráteného naruby (Burdorf, Fasbender, Moennighoff, 2017, s. 481).

Morgenstern sa vo svojej poézii hrá s jazykom, významom, rýmom i vizuálnou podobou básne. Jeho šibeničná lyrika⁵ v sebe ukrýva vtip i vážnosť zároveň. Sám Morgenstern ich nazýva „*moje čudesné produkcie (na drôtenom lane)*“ (Wilson, 2003, s. 40). Nie je jednoduché priblížiť sa týmto tackajúcim sa básňam a skutočne im porozumieť, vyžadujú si čitateľa s dobrým vnímaním (Wilson, 2003, s. 40). Pri Morgensternových básňach sa otvára problematika nezmyselnosti poézie; nezmysel sa u neho nechápe ako opak toho, čo má svoj význam a poriadok, ale ako „*zvláštny spôsob hry s fantáziou, ktorý nemá nič spoločné s infantilnou pochabosťou, ale vytvára priestor pre hru na hranici možných predstáv a ich jazykových, umeleckých alebo reálnych zobrazení*“ (Wilson, 2003, s. 47).

Tieto básnické postupy sú blízke Mariánovi Hatalovi, v jeho vlastnej tvorbe sa nachádzajú knihy plné slovných hier určené nielen detským čitateľom. Je tiež prekladateľom a znalcom germanofónnej literatúry a hru so slovom a významom pozná i zo samotnej poézie Christiana Morgensterna. Podľa Hatalu si „*nonsens priam volká vo zvukomalebých kombináciách hlások, palindrómoch, v gramatických rýmoch, asonanciách, jazykolamoch a neologizmoch*“ (Hatala, 2016, s. 77). Morgensternove básne zaradil Hatala do svojho výberu prekladov nonsensevej poézie *Nočný spev sardinky v plechovke* (2016). Názov tejto zbierky je akousi alúziou na

---

⁴ Ch. Morgenstern (1871 – 1914), nemecký nonsenseový klasik („der deutsche Nonsensklassiker“), v literatúre nem. jazykovej oblasti považovaný za zakladateľa nonsensevej poézie (najmä vďaka jeho básnickej zbierke *Šibeničné piesne* – z nem. orig. *Galgenlieder*, 1905), kt. sa po r. 1945 sformovala do konkrétnej a vizuálnej lyriky.

⁵ Nem. termín *Galgenlyrik*

slovenský preklad Morgensternových básní *Nočný spev ryb* (1994), ktorý vznikol v spolupráci L. Feldeka a L. Feldekovej a jeho súčasťou sú tiež originálne kresby Paula Kleea.

Morgensternovské impulzy možno u Hatalu badať už oveľa skôr, v roku 2005, keď mu v časopise *RAK* vyšla báseň s rovnomenným názvom *Rak (podľa ch. morgensterna)*⁶:

Klepetami prepletatá,
prepletami klepetatá.

Odkiaľ klepe? Od Tial'totó.
Kamže prepe? Do Tamtotó.

Ale kroky – prešľaptytý,
ale slová – breptytytý.

Ide tytá, ide tyté,
naspäť k ďalšej iden-tyté.

V básni napísanej viazaným veršom využíva Hatala tautologické rýmy, čím vytvára slovné hry. Tie sa mu darí vytvoriť i vďaka slovným prešmyčkám v prvej strofe „*Klepetami prepletatá, / prepletami klepetatá.*“, kde vzniká novotvar *prepleto* ako synonymum k slovu *klepeto*. Hatala sa pohráva aj so zvukovou stránkou básne; základom je opakovanie dvojslabičného *tatá* v rôznych samohláskových variáciách (*tatá – totó – tytý – tyté*) napodobňujúc tak zvuk klepiet či pohybujúceho sa raka. Do tohto dynamického obrazu vstupuje narážka na ľudské – *kroky – prešľapy a slová – brepty*, vzťahujúce sa na kôrovca pospiatky sa blížiaceho k ďalšiemu individu, ďalšej podstate. Vzniká tak otázka, či pojem rak stelesňuje vyslovene ľudské. Vzhľadom na uverejnenie tejto básne v časopise s rovnomenným názvom nám môže naznačovať azda aj charakter postupov i prístupov v oblasti literatúry či aktuálnej kultúry vôbec.

Vo svojej zbierke nonsensov *Dva vorvane na dne vane* otvára Hatala naplno dvere absurdite a paradoxu. Pozýva nás nahliadnuť do sveta ľudí, zvierat i predmetov. Morgensternovská posadnutosť zvieracím svetom, o ktorej hovorí Feldek v doslove k svojmu prekladu Morgensterna (Feldek, 1994, s. 153), opantala aj Hatalu; príležitosť vypovedať o sebe dáva treske, nutriám, psovi, muche, jeleňovi, vtákovi kivi, mlynárikovi či vorvaňom. Dôležitú úlohu vo významovej štruktúre básne zohráva personifikácia. Básnik zosobňuje a pripisuje ľudské vlastnosti nielen zvieratám, ale oživuje aj predmety, napr. v básni *Kreslo nočnou túžbou rozhojdané* („*Ktosi prázdnom ohrieva si dlane. / V izbe vstáva kreslo. Odhodlane.*“) ponúka variáciu na Morgensternovu báseň o opustenom kresle.

V básňach *Mestská láska* či *Dva vorvane na dne vane* možno nájsť istú analógiu k Morgensternovej básni *Jež a Ježienka* (Igel und Agel). Vo všetkých troch básňach je ústrednou témou partnerský vzťah. Obaja autori sa pohrávajú s mužsko-ženským elementom; zatiaľ čo u Morgensterna sa ježova náklonnosť k ženskému variantu ježienke končí sklamaním, v básni *Mestská láska* vytvára Hatala vzťahovú idylku medzi *Jeleňom* a *Jelenou* a v básni *Dva vorvane na dne vane* sa z rozhádaného páru vorvaňov stávajú spočiatku *rozorvaň* s *rozorvaňou* a napokon aj *rozvodvaň* s *rozvodvaňou*. V spomenutých básňach dochádza k balansovaniu medzi zvieracím a ľudským svetom. U Morgensterna sa jež, sediaci na skale, veselo vytrubuje džezové melódie, v básni *Mestská láska* si autor zvolil pri slove *jeleň* veľké začiatkové písmeno, čím konfrontuje čitateľa s dvojsmyselnou predstavou jeleňa ako parohatého lesného prežívavca⁷, a zároveň šviháckeho elegána, ktorý sa zrazu ocitne v meste na rohu ulice s lesami na paroží, vyznávajúc

⁶ Pozri Hatala, M. 2005. *Rak*. In: *Revue aktuálnej kultúry*, roč. 10, 2005, č. 2, s. 38.

⁷ (= jeleň) In: *Krátky slovník slovenského jazyka*. 2003. Elektronický portál juls.savba.sk

tak lásku svojej milej Jelene. V básni *Dva vorvane na dne vane* sa hádka dvoch vorvaňov žijúcich si v jednej domácnosti končí žiadosťou o rozvod.

Ch. Morgenstern: *Igel und Agel*

*Ein Igel saß auf einem Stein
und blies auf einem Stachel sein.
Schalmeiala, schalmeialü!
Da kam sein Feinslieb Agel
und tat ihm schnigel schnagel
zu seinen Melodein.
Schnigula schnagula
schnaguleia lü!*

*Das Tier verblies sein Flötenhemd...
"Wie siehst du aus so furchtbar fremd!?"
Schalmeiala, schalmeialü -.
Feins Agel ging zum Nachbar, ach!
Den Igel aber hat der Bach
zum Weiher fortgeschwemmt.
Wigula wagula
waguleia wü
tü tü...*

Ch. Morgenstern: *Jež a Ježienka* (Prel. L. Feldek)

*Nadul sa ako bodliak jež,
na skale sedí – počuješ,
ako si dujegaj duje?
Ježienka uňho sídli
a mydlí tidli-fidli
s tým ježom tiež.
O jé, o jé,
ó, je tam ježienka a jež!*

*Už vygajdoval svoju tiaž.
Jež, čo tak cudzo pozeráš
a nedujegaj, neduješ?
Tú ježienku mu sused vzal,
ježa vzal usedavý žiaľ,
do rybníka ho spláchol až.
O jé, o jé,
ó, už tam nie je
ježienka a jež...*

V nemeckom origináli básne *Jež a Ježienka* (Igel und Agel) je výrazná eufonická stránka, ktorá zahŕňa zvukovo presné rýmy (Stein – sein – Melodein, Agel – schnagel, ach – Bach), zvukovo nepresný rým (Flötenhemd – furchtbar fremd – fortgeschwemmt) a citoslovčia napodobňujúce zvuk dychového hudobného nástroja (schalmeiala, schalmeialü, schnigel, schnagel, schnigula, schnagula, schnaguleia lü, wigula, wagula, waguleia wü, tü tü). Vo

Feldekovom preklade sa zachoval charakter i pozícia rýmov, zvukomalebné výrazy však prekladateľ prispôsobil domácemu jazykovému prostrediu. Pri preklade ženského podstatného mena *Agel* vnímame hru s jazykom; výraz, ktorý je vlastne doslovne nepreložiteľným novotvarom a len z kontextu básne sa dozvedáme, že ide o ženský ekvivalent k výrazu *Igel* (jež), preložil Feldek ako *ježienka*. V morgensternovskom zvieracom svete sa otvárajú dvere nezmyselnosti a hre, a tak vôbec neprekáča, keď si jež s ježienkou sediac na kameni pri rybníku vytrubujú a pospevujú jazykolamnú (džezové?) melódiu, až kým ježa v hlbokom smútku neodplaví voda z rybníka. U Morgensterna je príroda na prvom mieste, do básne nevtláča nasilu element ľudského, ale ladne v básni vytvára priestor pre symbiózu prírody a kultúry človeka.

M. Hatala: *Mestská láska*

*Aj s Jelenou stál raz Jeleň na nároží,
priniesol jej ďalšie lesy na paroží*

*a bozkal ju, až sa mesto zelenilo.
Ani Jelene sa pritom nelenilo.*

Šepol: „Ja som z teba Neleň. Ako nebyť?!“

Šepla: „Ja Nelena nielen v siedmom nebi.“

*Skrátka, v druhom stave bola, vlastne je. Len.
Len aby sa z Neleňa zas nestal Jeleň.*

Názov Hatalovej básne *Mestská láska* prezrádza, že tematicky sa viaže na mestské prostredie. To sa dostáva do kontrastu s prírodou - na rohu ulice stojí *Jeleň* a objíma *Jelenu*, a pritom mu z parožia vytŕča zeleň ako znak vrúcnej lásky k nej. Táto absurdná situácia nesie v sebe isté posolstvo – návrat k prírode či dokonca poukazovanie na ekologické problémy. Hatala sa v pohráva so zvukovou i významovou stránkou básne a vytvára novotvary *Neleň* a *Nelena* a naznačuje tak ďalšie smerovanie partnerského vzťahu. Antropomorfizovaný obraz tohto vzťahu môžeme vnímať ako vzájomné prelínanie sa zoologického rozmeru básne s antropologickým. V poslednom dvojverší je vyjadrená pochybnosť, či sa z náruživého *Neleňa* opäť nestane zmätený *Jeleň*. Napokon, autor to naznačuje aj zvukovo presným rýmom *je. Len.* – *Jeleň*, ktorý je zároveň vertikálnou metaforou. Antropomorfizovaný vzťah sa objavuje aj v básni *Dva vorvane na dne vane*:

Na dne vane vo zvade sú dva VORVANE:

* Vylez z vane! – Ja? Nie! Hrozný pohľad na ne!

*Rozvadené, veľmi veľké VELVORVANE
vyzerajú až takzvane rozorvane.*

*ROZORVAŇ a najmä jeho ROZORVAŇA
chce viac miesta. Nestačí jej úzka vaňa,*

*v ktorej nepohne sa ani nerozpaží,
ona chce si požiť, kým on „má to v paži“.*

*„Rozvod,“ zvolá ROZVODVAŇA, „trvám na ňom!“
Nevstane však z vane. Tobôž s ROZVODVAŇOM.*

Báseň je napísaná viazaným veršom, formálne usporiadaná do dvojverší s prevažne tautologickými rýmami, objavujú sa tiež vnútorné rýmy, ktorých prítomnosť možno postrehnúť aj pri iných básňach v zbierke. Na priestore celej básne sa uplatňuje zvuková hra so slovami. Novotvary prítomné v básni, graficky vyčlenené veľkými písmenami, podporujú nonsensový charakter textu. Vyskytujú sa zväčša na konci veršov a výrazne sa podieľajú na zvukovej i sémantickej výstavbe básne. Všimnime si napr. rýmové dvojice VELVORVANE – rozorvane, ROZORVAŇA – úzka vaňa, trvám na ňom – s ROZVODVAŇOM; vytvorené novotvary *velvorvaň*, *rozorvaň* a *rozvodvaň* podporujú tematiku básne a taktiež gradáciu napätia. Hatala využíva i aliterácie, napr. vo verši „*Na dne vane vo zvade sú dva VORVANE*“ sa prostredníctvom opakujúcej sa slabiky *va-* odkazuje na miesto, okolnosť a vykonávateľa deja a vo verši „*Rozvadené, veľmi veľké VELVORVANE*“ sa zopakovaním slovného základu veľ-hyperbolizujú hnev a hádka, čím sa znásobuje grotesknosť celej situácie. Tá v prvom rade vyplýva už z názvu básne; predstava najväčšej veľryby na svete na dne útlej vane je absurdná a humorná zároveň. Netypický výskyt vorvaňov v ľudskom obytnom priestore, ale tiež narážka na emocionálny stav „rozorvanosti“, nepohodlný život, manželskú hádku, vzájomnú nevšímavosť či rozchod implikujú vzájomné prelínanie zvieracieho a ľudského sveta. Posledný verš básne „*Nevstane však z vane. Tobôž s ROZDVODVAŇOM.*“ prináša odľahčenie situácie, ktorá je v podstate neriešiteľná.

Prekročovanie hraníc ľudsko-zvieracích vzťahov ponúka Morgensternova báseň *Hrdinský pudlík* (Der heroische Pudel). Smerodajné je dvojveršie, ktoré uvádzame v originálnom znení i v slovenskom a českom preklade: „*betrübe sich so höllenheiß, / weil seine Dame Flügel spielte*“ (Morgenstern, 1972, s. 86); „*trpel, akoby vypil jed, / keď pani hrala na klavíri,*“ (Morgenstern, 1994, s. 59); „*zatrpkl jako pekla chut, / že pani hrála na piano*“ (Morgenstern, 2008, s. 38). Citované verše odkazujú nielen na typické spolunažívanie človeka a zvieratá, ale aj na existujúcu senzibilitu zvierat. O vtipnej pointe básne vypovedajú posledné tri verše: „*er beim Gekräh der Morgenhähne / aufstand als wie ein hoher Greis – / mit einer silberweißen Mähne*“ (Morgenstern, 1972, s. 86); „*Keď kohút začal s ranným pením, / z čierneho pudlika bol kmet / so striebrobielým ochlpením*“ (Morgenstern, 1994, s. 59); „*když jitřní kohout ráno zpíval, / vstal jako kmet – hlavu i hrud' / krásnila stříbrobílá hřívá*“ (Morgenstern, 2008, s. 38). Podobný obraz a vzťah nám ponúka aj Hatalova báseň *Pán Tučko a Pes*:

*Tučko v dlani vôdzku mačká,
Psovi prikazuje a čká:*

*„Tu-čkaj, Pe-es, tu-čkaj, Tu-čka!“
Nuž Pes verne, hravo tu čká,*

*tu čká, tu čká tu čká a čká...
Pé Es: Pre Psa je to hra-čka.*

Hatala sa v nej nebráni jazykovým hrám a dvojsmyselným významom. Detailne pracuje so zvukovou rovinou básne. Rozdeľuje slová cez spojovník v prospech tautologických rýmov, ktoré sa objavujú na konci každého verša v podobe slabiky *-čka/-čká*, a tiež v prospech nových významov, napr. z výrazu *pes* sa prostredníctvom tejto jazykovej hry stáva *Pé Es*. Autor v básni vykresľuje nielen verný vzťah zvieratá k človeku, ale prostredníctvom veľkého písmena vo výraze *Pes* tiež načrtáva rovnocennosť a symbiózu ľudsko-zvieracieho. Takúto polohu ponúka aj báseň *Na obed s ulietaným vtákom kivi*. Vo veršoch „*Predstaví sa: „Ja som Kivi Južný – sveták. / A ty? Vták, čo nevie lietať, teda jedák?“ // Poje so mnou, povie: „Letím. Vďaka. Ďalšie rande!“*“ (Hatala, 2019, s. 26) možno nájsť okrem antropologicko-zoologickej koexistencie aj ironickú narážku na vzájomnú intelektuálnu vyrovnanosť.

Záver

Pri analýze a interpretácii vybraných nonsensových básní Mariána Hatalu možno tvrdiť, že básnikovi je blízke experimentovanie s jazykom, zvukom aj významom, čo je do istej miery ovplyvnené aj jeho prekladateľskými skúsenosťami experimentálnej poézie básnika nemeckej jazykovej oblasti, Christiana Morgensterna. Vo vybraných textoch sa ukázala podobnosť medzi Hatalom a Morgensternom pri narábaní so zvukovou stránkou básne, pri vyváraní novotvarov a jazykolamov, aj pri jej tematickom spracovaní. Väčšia pozornosť bola venovaná aj prítomnosti zvieracích motívov v básňach. V analýzach a interpretáciách sa objavili úvahy o prítomnosti literárnych zvierat, získané z teoretických poznatkov o zvieracích štúdiách. Vnímajúc Hatalove i Morgensternove literárne zvieratá v rámci kontextu básne v istom čase a priestore, podliehajú prirodzene interpretačným snahám. Sú aj symbolmi, aj individuami. Ale predovšetkým, hmatateľnými postavami zobrazovaného sveta. Sú v texte reálne prítomné, sú predmetom literatúry. Ich antropomorfované správanie a konanie nemá smerovať k čisto antropologickému ani zoologickému nazeraniu, ale povzbudzovať k rovnováhe medzi týmito dvoma pólmi a k možnému získaniu novej perspektívy uvoľňujúcej hranice fantázie, sna i predstáv.

Zoznam citovanej literatúry

- BARTOSCH, R. *Mensch & Tier in Kunst und Literatur* [online]. [cit. 2022-22-08]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/umwelt/bioethik/321737/mensch-tier-in-kunst-und-literatur/>
- BERND, L., JEBING, B. 2010. *Metzler Lexikon Autoren*. Stuttgart: J. B. Metzler.
- BURDORF, D., FASBENDER, Ch., MOENNIGHOFF, B. 2007. *Metzler Lexikon Literatur*. Stuttgart: J.B. Metzler.
- FERRARI, A., PETRUS, K. 2015. *Lexikon der Mensch-Tier-Beziehungen*. 2015. Bielefeld: transcript Verlag.
- HATALA, M. 2005. Rak. In: *Revue aktuálnej kultúry*, roč. 10, č. 2, s. 38.
- HATALA, M. 2019. *Dva vorvane na dne vane*. Bratislava: Petrus.
- JACOBS, J. 2016. Über LiteraTier. In: *Literatur für leser:innen*, roč. 39, č. 3, s.137 – 139.
- JUSTOŇ, Z., WOLF, J. Antropomorfismus. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-26-07]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Antropomorfismus>.
- MORGENSTERN, Ch. 1972. *Alle Galgenlieder*. Frankfurt am Main: Insel Verlag.
- MORGENSTERN, Ch. 1994. *Nočný spev rýb*. Prel. Ľ. Feldek. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- MORGENSTERN, Ch. 2008. *Estetická lasička*. Prel. J. Hiršal. Praha: Dokořan.
- NÜNNING, A. (Eds.). 2006. *Lexikon theorie literatury a kultury*. Brno: Host.
- NÜNNING, A. (Eds.), 2008. *Metzler Lexikon Literatur- und Kulturtheorie*. Stuttgart: Springer-Verlag.
- WANNENMACHER, J. E. 2016. Vom Symbol zum Individuum: Tiere im Werk Jeremias Gotthelfs. In: *Literatur für leser:innen*, roč. 39, č. 3, s. 141 – 152.
- WELSCH, W. 2020. Menschen und andere Lebewesen. Eine Ontologie jenseits des anthropischen Denkens. In: *JAEGER, F. (Eds.). 2020. Menschen und Tiere. Grundlagen und Herausforderungen der Human-Animal Studies*. Berlin: Springer-Verlag, s. 23 – 24.
- WILSON, A. T. 2003. *Über die Galgenlieder Christian Morgensterns*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- ZAMBOR, J. 2010. *Tvarovanie básne, tvarovanie zmyslu*. Bratislava: Veda.

Kontakt

Mgr. Terézia Struhárová, PhD.
Trnavská univerzita v Trnave
Pedagogická fakulta
Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Priemyselná 4, 918 43 Trnava
Slovenská republika
Email: struharova.terezia@gmail.com

PROOFREADING AS LINGUISTIC SUPPORT FOR ENHANCING SCOPUS-REGISTERED PUBLICATIONS

KATALIN VARGA KISS

Abstract

The paper aims to provide an insight into how non-native academics' scientific progress may be supported by their institution's linguistic guidance before submitting a research article to a Scopus-registered journal. It describes the stages of an internal proofreading process employed at Széchenyi István University, Hungary and highlights some common mistakes related to style, grammar and vocabulary use usually resulting either from mother tongue interference or the lack of general and/or disciplinary literacy. Finally, it makes proposals for how to improve academic writing skills.

Keywords: international ranking, academic literacy, editing and proofreading, mother tongue interference, internal proofreading process.

Introduction

University rankings have gained popularity over the past decade providing information about the performance and quality of higher education institutions enhancing their international visibility and prestige. Although rankings may be regarded as a source of debate regarding the requirements institutions must meet, they are likely to contribute to a growing number of international students and funds. The rapid growth and acceptance of university rankings are proof of their utility as an assessment tool (De Filippo, et al. 2012).

One of the most highly reputed rankings is the Times Higher Education (THE) World Rankings. Since 2004 the THE has been providing reliable information on the performance of Higher Education Institutions for university stakeholders including current and potential students, teaching and research staff, administrative staff, governing body, donors, alumni etc. (<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>).

Šereš et al. (2019, p. 9058) point out that stakeholder interests are directly correlated with stakeholder expectations. Based on empirical analysis by Kettunen (2014) stakeholder relationships can be improved by integrating education with research and development, as well as establishing multidisciplinary faculties which may contact industries.

The Rankings places emphasis on the research mission focusing on research-intensive universities in terms of their teaching, research, citations, knowledge transfer and international outlook. The eligibility criteria for participation in the ranking include publishing activities with a threshold number of 1000 papers over a five-year period. In addition, it is also required to teach undergraduates and work across a range of subjects. (<https://www.timeshighereducation.com>)

The major challenge to fulfil these expectations is to provide a sufficient number of quality publications. Scopus-registered publications seem to be a solution to this problem. As Elsevier's abstract and citation database launched in 2004, Scopus is aimed at empowering institutions to bolster performance, rank, and reputation. (<https://www.elsevier.com/solutions/scopus>)

The credibility of a scientific journal is shown by its quartile reflecting the demand for the journal by the scientific community. Each subject category of journals is divided into four quartiles: Q1, Q2, Q3, Q4. Q1 contains the top 25% of journals in the list; Q2 is occupied by journals in the 25 to 50% group; Q3 contains journals in the 50 to 75% group; and Q4 is occupied by journals in the 75 to 100% group (<https://phdtalks.org/2022/01/q1-q2-q3-q4-journals.html>).

Internationalisation at Hungarian higher education institutions has gained considerable attention over the past decade. The process embraces not only a significant rise in the number of international students but also the participation of non-native academics in increased publishing

activities. As the university's international ranking (THE) is greatly affected by Scopus-registered papers, researchers are highly encouraged to publish their research findings in prestigious journals.

The paper is structured as follows: First, it describes the stages of the proofreading service launched by Széchenyi István University, highlighting the difference between editing and proofreading, then it investigates the causes of erroneous language use. The next part demonstrates some authentic editing and proofreading examples. Finally, the paper provides some practical recommendations for improvement.

Proofreading as linguistic support

In order to increase the number of Scopus-registered publications, Széchenyi István University provides proofreading assistance to researchers in order to submit an error-free paper to the selected publisher. The proofreading service initiated by the University's Vice-President for Global Strategy in collaboration with the Centre of Foreign Languages consists of the following stages:

1. Submitting a finished paper to the university library for checking the journal
2. On approval forwarding the paper by the library to the Centre of Foreign Languages
3. On acceptance (based on the quality of language use) assignment of proof-readers to the paper, a non-native and a native speaker of English
4. Reviewing the paper by the non-native speaker – timely process
5. Contacting the authors to discuss and accept corrections – there might be two rounds
6. On accepting improvements and corrections forwarding the paper to the native speaker
7. After some minor corrections sending back the final version to the authors
8. Submission for publication

The submitted papers are usually the products of some multidisciplinary research where two or three authors investigate a problem. Given the profile of the university, the articles are both related to the Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) (Craig, 2019) and Social Sciences, Humanities, the Arts for People and Economy (SHAPE) (Black, 2020) disciplines. Regarding the STEM disciplines, some authentic examples of multidisciplinary research include research articles related to Structural and Geotechnical Engineering, Telecommunications and Computer Science, or Mechanical Engineering, IT, and Material Science. In terms of SHAPE disciplines papers covered Business and Economics topics. Proofreading seems to be an unavoidable process for the increasing acceptance rates. According to Elsevier, the rejection rate of submitted papers to their journals is between 30% and 50% even before the peer-review stage mainly due to poor language (<https://scientific-publishing.webshop.elsevier.com/manuscript-review/proofreading-or-editing/>).

In order to be submission-ready, a paper should be thoroughly examined for language-related errors. However, it is not enough to correct spelling mistakes or grammatical errors and punctuations, it is also necessary to have an in-depth study of the text for cohesion and coherence to improve the readability of the article by ensuring a logical connection between sentences and paragraphs. Although the terms 'proofreading' and 'editing' are often used interchangeably, they are not the same. Proofreading is often preceded by editing.

McCombes (2019) distinguishes several stages of editing including content, line and copyediting, of which we apply line editing (changing words, sentences) and copyediting (polishing individual sentences to ensure stylistic consistency) before the final proofread by a native speaker checking for remaining errors, e.g. punctuation, misspelling or stylistic inconsistencies. In the course of the copyediting process, the authors' active involvement is required to improve ambiguous sentences. Content editing and formatting, i.e. following the rules of a specific style guide should be performed by the authors.

The importance of editing is also underpinned by the fact that “the writer fails to notice the errors because he tends to overlook and sees what he intends to write, but not what is written on the manuscript”. It is also true that “no writer can be completely objective about his/ her own work” (www.manuscriptedit.com). As a result, we may come to the conclusion that editing and proofreading are indispensable activities for paper to be accepted by a publisher.

Error analysis

Writing any genre including research articles must focus on the lexical and grammatical elements characteristic of the register of the academic discipline in question (Schleppengrell, 2004). Therefore, non-native academics with a relatively high level of proficiency in English for ordinary interaction should develop their language skills to master an appropriate level of academic literacy. Regarding high-level publishing activities, the majority of non-native speakers seem to face the following challenges: on the one hand, they lack the sufficient level of English for Academic Purposes (EAP), on the other hand, they have limited experience with genre-related register. As a result, second-language errors at morphological and syntactic levels, as well as in terms of register choices are relatively common phenomena. For choosing the right register, Schleppengrell (2004) suggests the systematic application of ‘grammatical metaphor’, a term by Halliday (1994) to express the same meaning with different wording, thereby increasing the technicality and the clear structuring of the text.

With regard to Hungarian speakers of English, we must also underline the importance of linguistic interference, i.e. the transfer of the mother tongue to the target language. It is a proven fact that the greater the difference between the mother tongue and the target language, the greater the negative interference used by the speakers. In addition, mother tongue interference may also be due to the learner’s inadequate knowledge of the target language (Bhela, 1999), which may be exacerbated by being unfamiliar with the register of a specific genre.

The negative transfer of the mother tongue may hinder the performance of the target tasks (Yang, 2019) resulting in inter-lingual errors. Erroneous language is due to morphological, syntactic, lexical, semantic, pragmatic errors. Their systematic, analytical study through error analysis may be regarded as a pedagogical tool for improvement.

According to research, L2 writers usually transfer L1 writing strategies when planning, organising, reviewing and editing their thoughts. The higher L2 learners are in their L2 proficiency, the more successfully they may transfer such strategies to the L2. This, then, suggests that L2 writing teachers should work with their students to improve their grammatical and lexical knowledge (Khaled et al., 2013).

Taking the above facts into consideration non-native speakers of English usually face the following challenges: (1) insufficient knowledge of English often resulting in the negative transfer of the mother tongue to the target language, as well as (2) limited experience with the genre-related register in the target language as a result of which the stylistic features of the genre in L1 are erroneously transferred to L2.

Editing and proofreading examples

Gaps in L2 syntactic structures usually include word order problems, the misuse of collocations and the incorrect use of participles as authors usually apply translation techniques in the writing process. Stylistic errors are usually related to wordiness, the overuse of long sentences, on many occasions run-on sentences without any logical connections, as well as the lack of cautious language. Among ‘the hit parade of errors’ in academic writing Taylor et al. mentions sentence fragments, run-on sentences, the overuse of passive voice, faulty parallelism, vague pronouns, wordiness and the misuse of punctuation.

This section provides some examples of linguistic errors and their correction with the help of editing and proofreading. The examples are classified according to the following types of errors.

- 1) Register-related mistakes due to simple wording:
  - today* => **these days**
  - important* task => **essential task**
  - there are still many* residential properties built =>there is **a large amount of ...**
  - The main result* of this study => The main **finding of this study**
  - Because of* the lack of uniform criteria =>**Due to the lack** of uniform criteria
  - Besides* the model ... => **in addition** to the model
- 2) Register-related mistakes due to wordiness:
  - The reason while we have selected side corridors* at* the first step is that their complexity is quite high*, moreover from the point of view of life threatening is extremely significant*. => The reason **for selecting side corridors as the first step** is that their complexity is **considerable enough, with an extremely significant danger to life.**

In this case the correction of wordiness requires rewriting the sentence by using Participle, upgrading the word choice, as well as applying nominalisation as a means of grammatical metaphor. The use of grammatical metaphor helps shorten explanations and lessen the number of clauses as more information can be condensed in noun phrases, thereby formalising the tone.

- 3) Syntactic errors:
  - The data used for testing were the followings* => **We used the following data for testing.**
  - In recent years, the interest in ... has grown quite remarkable* for many reasons ... => In recent years, **there has been a remarkable interest in ...** for many reasons
  - The followings are very important to mention related to the research on the websites* => **With respect to our website research the following remarks should be made.**
  - The questionnaire, which was anonymous and in full respect of the data protection rules in force, was sent to this group of students by means of GoogleForms.* => **This group of students was sent an anonymous questionnaire with full respect of the data protection rules in force by means of GoogleForms.**
- 4) The misuse of collocations:
  - To avoid this problem and give* uniform assessment systems, several decision supporting methods were carried out*. =>To avoid this problem and to **set up** a uniform **assessment system**, several decision supporting **methods were developed.**
  - ... has received more emphasis* => ... has received more **attention**
The verb *receive* combines with the noun *attention*, whereas *emphasis* is used with *put, place*.
  - draw up* the conclusions and √suggestions => draw conclusions and put forward suggestions
In this case the nouns collocate with different verbs. In addition, the verbs *draw* and *draw up* combine with different nouns such as *draw conclusion* but *draw up a plan, a proposal, a contract*.
  - This fact creates* a research limitation. => This fact has **imposed some limitation** on our findings.
The noun *limitation* is frequently used with the following verbs: *put, place, impose*.
- 5) Redundant elements:
  - The aim of this paper is to investigate how terms related to social responsibility appears* at Hungarian universities' websites*. To answer the question a research was made among universities under the autumn of 2019. Twenty-one institutions were involved in the research which formed state universities at the time of the research. => The aim of this paper is to investigate how terms related to social

responsibility **appear** on the websites of Hungarian universities. In autumn 2019 **some research was carried out involving twenty-one universities.**

In order to improve readability, redundant elements are omitted and information is condensed with the help of grammatical metaphor.

- In this study we made a first attempt to measure this visibility with finding keywords related to social responsibility*. [It is important to note that such kind of research was not made before based on our knowledge, so the method we used is an attempt to analyse the visibility of social responsibility.] => **The study may be regarded as the first attempt** to measure this visibility **by finding keywords** related to social responsibility.

The second sentence is totally superfluous; therefore, it is deleted from the text. In the first sentence the syntactic structure is changed by using Passive combined with cautious language.

Conclusion

The internationalisation process of HEIs also raises the international visibility of universities. In addition to English bachelor and master's programmes for students, research and publication activities also gain attention. University world ranking lists offer reputation and prestige at international level by requiring high-level publication activities on behalf of the academic staff. However, poor language often tends to be the major barrier to fulfil this task.

There are some remedies to overcome this barrier including Academic Writing courses to improve general academic literacy by making non-native academics aware of register-specific language use and organised proofreading services by institutions. Making scholars aware of erroneous language use highlighted by various examples may enable experienced EFL writers to employ strategies like those employed by skilful native English speakers. In this way the negative transfer of the mother tongue may be eliminated as authors will be less likely to apply any L1 to L2 translation in their writing process, while, on the other hand, they will consciously use the proper academic style.

References

- BHELA, B. 1999. Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. In: *International Education Journal*, 1(1), pp. 22 – 31.
- BLACK, J. 2020. *SHAPE – A Focus on the Human World*. Available on: <https://www.socialsciencespace.com/2020/11/shape-a-focus-on-the-human-world/>
- CRAIG, O. 2019. *What is STEM?* Available on: <https://www.topuniversities.com/courses/engineering/what-stem>
- DE FILIPPO, D., SANZ-CASADO, E. et al. 2012. Visibility in international rankings. Strategies for enhancing the competitiveness of Spanish universities. In: *Scientometrics* 93, pp. 949 – 966.
- KHALED, K., HOSSEIJ, N. 2013. First language transfer in second language writing: An examination of current research. In: *Iranian Journal of Language Teaching Research* 1(1), pp. 117 – 134. Available on: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1127353.pdf>
- KETTUNEN, J. 2015. Stakeholder relationships in higher education. In: *Tertiary Education and Management*, 21/1, pp. 56 – 65. Available on: <https://doi.org/10.1080/13583883.2014.997277>
- MCCOMBES, SH. 2019. *Quick Guide to Proofreading | What, Why and How to Proofread*. Available on: <https://www.scribbr.com/language-rules/what-is-proofreading/>
- Proofreading or Editing?* Available on: <https://scientific-publishing.webshop.elsevier.com/manuscript-review/proofreading-or-editing/>

Q1 Q2 Q3 Q4 journals list 2022: Scopus Quartile ranking. <https://phdtalks.org/2022/01/q1-q2-q3-q4-journals.html>)

SCHLEPPEGRELL, M. J. (2004): Technical Writing in a Second Language: The role of Grammatical Metaphor. In: RAVELLI, L., ELLIS, R. A. *Analysing Academic Writing: Contextualized Frameworks*. London: Bloomsbury Academic, pp. 173 – 190.

ŠEREŠ, L., MARIC, M. et al. 2019. University Stakeholder mapping. In: GÓMEZ CHOVA, L., LÓPEZ MARTÍNEZ, A et al. *ICERI 2019 Proceedings 12th annual International Conference of Education, Research and Innovation*. IATED Academy. 9054-9062. DOI: 10.21125/iceri.2019.2174

TAYLOR, D., PROCTER, M. Hit Parade Of Errors In Grammar, Punctuation, and Style. <https://advice.writing.utoronto.ca/revising/hit-parade-of-errors/>

TAYLOR, D., PROCTER, M. *Hit Parade of Errors in Grammar, Punctuation, and Style*. <https://advice.writing.utoronto.ca/revising/hit-parade-of-errors/>

YANG, S. 2019. A Review of Negative Language Transfer Regarding the Errors in English Writing in Chinese Colleges. *Journal of Language Teaching and Research*, 10/3, pp. 603 – 609. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.1003.24>

Contact

Dr. Katalin Varga Kiss, PhD.
Széchenyi István University
Centre of Foreign Languages
1 Egyetem tér, 9026 Győr
Hungary
Email: kathykis@sze.hu

VYUŽÍVÁNIE KOMBINOVANÉHO VZDELÁVANIA VO VÝUČBE ODBORNÉHO RUSKÉHO JAZYKA

THE USE OF BLENDED LEARNING IN PROFESSIONAL RUSSIAN LANGUAGE TEACHING

MICHAELA DZIVÁKOVÁ

Abstrakt

V príspevku prinášame krátky pohľad na online výučbu cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave v predpandemickom období, zamýšľame sa nad tým, ako ovplyvnila skúsenosť s dištančným vzdelávaním spôsob a organizáciu výučby a ako je možné využiť online priestor v budúcnosti. Príspevok sa zaoberá kombinovaným vzdelávaním ako inovatívnou formou vzdelávania vo výučbe odborného ruského jazyka študentov prezenčnej formy štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave, otázkami kombinácie elektronickej a tradičnej formy výučby, ich silnými a slabými stránkami.

Kľúčové slová: online výučba, platforma MS Teams, kombinovaná forma výučby, interaktívny kurz Ruština pre ekonómov, podcast.

Abstract

In this paper we present a brief look at online foreign language teaching at the University of Economics in Bratislava in the pre-pandemic period, we reflect on how the experience with distance learning has influenced the way and organisation of teaching and how the online space can be used in the future. The paper deals with blended learning as an innovative form of education in the teaching of professional Russian language to full-time students at the University of Economics in Bratislava, the issues of combining electronic and traditional forms of teaching, their strengths and weaknesses.

Keywords: online learning, MS Teams platform, blended learning, interactive course, Russian for economists, podcast.

Úvod

Prenesenie výučby do online priestoru vďaka opatreniam, súvisiacim s pandémiou COVID-19, prijímali vyučujúci aj študenti rozpačito. Na jednej strane to bola jediná možnosť, ako zachovať kontinuitu vzdelávania počas zatvorenia škôl, na strane druhej pre väčšinu z nich išlo o prvú skúsenosť s online vyučovaním.

V období pred pandémiou prebiehalo online učenie sa cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave iba asynchrónne, tzn. nezávisle od konkrétneho času (bližšie o online výučbe a jej formách napr. Kopecký 2006, Turek 2008). Používaná bola najmä e-learningová platforma Moodle, na ktorú vyučujúci umiestňovali učebné plány, materiály a študenti odovzdávali zadania, taktiež táto platforma slúžila na testovanie a vyhodnocovanie vedomostí študentov. Používali sa, ale v menšom rozsahu, niektoré vybrané nástroje digitálnych technológií ako sú: blog, weblog, diskusné fórum, podcasty, a to najmä pri výučbe anglického jazyka. Pri online výučbe cudzích jazykov bola situácia na slovenských štátnych vysokých školách podobná.

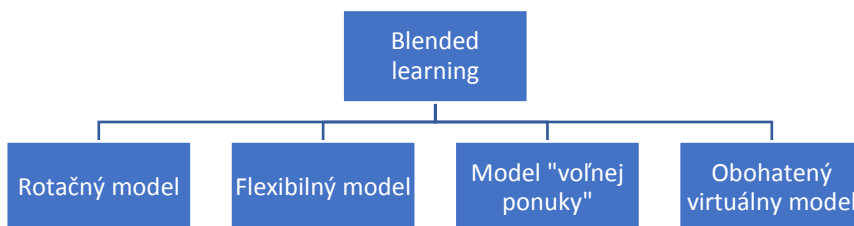
Pri uvažovaní nad tým, prečo to tak bolo, sa môžeme oprieť o tvrdenie Nguyen, Barton & Nguyen, že súčasní učitelia používajú digitálne technológie ako podporný prostriedok vyučovania, no zároveň odmietajú technológiami nahradiť pedagogicky preverené postupy a riešenia (Nguyen, Barton & Nguyen, že 2015, s. 195).

Jedným z vysvetlení môže byť aj to, že „pri zavádzaní technológií do výučby sa učitelia cítili byť ohrození, obávali sa, že by ich v budúcnosti technológie pri výučbe mohli nahradiť, a tak si učitelia vytvárali negatívny vzťah k technológiám. Dnes už vieme, že vždy bude existovať úloha pre učiteľa, školiteľa, profesora alebo odborníka na určitý predmet, ktorý bude predávať svoje odborné znalosti, skúsenosti študentom v triede“ (Némethová; Stradiotová, 2019, s. 50).

Počas dvojročného dištančného vzdelávania sa na Ekonomickej univerzite v Bratislave vyučovalo najmä prostredníctvom platformy Microsoft Teams a vyučujúci mali možnosť vyskúšať si viaceré aplikácie MS Office (tvorba testov v aplikácii MS Forms, nahrávanie dokumentov, obrázkov, súborov a ich zdieľanie prostredníctvom aplikácie OneDrive, SharePoint, tvorba ankiet prostredníctvom aplikácie Polly). Práca s aplikáciami viacerých presvedčila, že ich používanie zefektívňuje a uľahčuje prácu ako vyučujúcemu, tak aj študentovi. Ešte počas dištančnej formy výučby sme zrealizovali medzi študentmi Ekonomickej univerzity dotazník, v ktorom sa vyjadrovali k online výučbe (podrobnejšie Dziváková, 2022, s.165 – 170). Študenti hodnotili kladne online výučbu cudzích jazykov, najmä to, že vyučujúci nepoužívajú MS Teams iba ako nástroj, prostredníctvom, ktorého môžu preniesť prezenčnú výučbu identicky do online priestoru, zdieľaním učebnice alebo skrípt, ale ovládajú a aktívne využívajú aj iné aplikácie. Po návrate k prezenčnej forme výučby je namieste položiť si otázky: Ako budeme pri výučbe pokračovať ďalej? Čo vieme využiť aj pri prezenčnom vyučovaní? Je možné vyučovať takým istým spôsobom ako pred pandémiou? Zodpovedať na tieto otázky bude pravdepodobne možné až s odstupom času. Ukázalo sa však, že najmä aplikácie MS Office výučbu obohatili a je potrebné prehodnotiť využívanie digitálnych technológií vo vyučovacom procese. Pri prehodnocovaní dištančnej formy výučby (a potvrdilo to aj anketovanie študentov) jasne rezonovalo, že najväčším nedostatkom bola chýbajúca socializácia (ak neberieme do úvahy technické problémy). Nazdávame sa, že najoptimálnejší scenár ako zaviesť získané skúsenosti do praxe je kombinovať prezenčnú a dištančnú formu výučby formou kombinovaného vzdelávania. Cieľom tohto článku je ukázať, akým spôsobom je možné pracovať kombinovanou formou výučby a ako prebieha výučba odborného ruského jazyka, ovplyvnená skúsenosťou s online výučbou. Na základe tejto charakteristiky nám pre naše účely vyhovuje rotačný model – miestna rotácia (fyzická a online výučba sa strieda v učebni).

Kombinované vzdelávanie

Kombinované vzdelávanie predstavuje integráciu elektronických zdrojov a nástrojov do výučby a učenia s cieľom plne využiť potenciál digitálnych technológií v synergii s osvedčenými metódami a prostriedkami, používanými v tradičnej (prezenčnej) výučbe (Zounek, 2016, s. 38, por. Kopecký, 2006; Graham, 2006; Smith a Baber, 2005). Kombinácia online a tradičnej výučby je označovaná ako „blended learning“. Pri voľbe kombinovaného vzdelávania je možné vyberať z nasledujúcich modelov blended learningu:

Obr.1. Modely blended learningu podľa <https://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-models/>

1. **Rotačný model** — kombinácia prezenčnej a online výučby, pričom prezenčná forma býva základom výučby. Rotačný model býva ešte ďalej štruktúrovaný:
  - miestna rotácia — fyzická a online výučba sa strieda spravidla v jednej uzavretej učebni v rámci jedného predmetu;
  - rotácia miestností — ide o kurz, ktorý strieda počítačovú a bežnú učebňu;
  - prevrátená trieda — študent sa zoznamuje s online vzdelávacím obsahom v rámci domácej prípravy, následne prebieha prezenčná výučba (skupinová práca, diskusia);
  - individuálna rotácia — každý študent má individuálny plán, učiteľ stanoví, ako bude prebiehať výučba študenta.
2. **Flexibilný model** — online prostredie tvorí základ vzdelávania, časť výučby ale prebieha tvárou v tvár, napr. formou seminárov alebo prednášok.
3. **Model „voľnej ponuky“** — kurzy, ktoré prebiehajú plne online, čiastkové kurzy, ktoré sú ponúkané ako doplnenie k tradičnej výučbe (napr. online kurzy ponúkané univerzitou k rozvoju určitých znalostí alebo zručností).
4. **Obohatený virtuálny model** — v tomto modeli je dominantné online učenie, spravidla prebehne úvodné osobné stretnutie s učiteľom a ďalšia časť kurzu je dokončená online (voľne podľa Zounek, 2016, str. 39-40).

Kombinovaná forma výučby ruského odborného jazyka

Členovia Katedry románskych a slovanských jazykov uvažovali ešte v období pred pandémiou, počas prezenčnej výučby, nad prípravou interaktívneho online kurzu odborného ruského jazyka. K zámeru vypracovať interaktívny online kurz odborného ruského jazyka sme pristúpili kvôli skvalitneniu výučby študentov dennej a externej formy vzdelávania. Pri prezenčnej výučbe ruského odborného jazyka sme narážali na viacero problémov:

- nízka časová dotácia a potreba individuálnej práce mimo vyučovania,
- rozdielna úroveň znalostí študentov,
- mylná predstava o jednoduchosti učenia sa slovanského jazyka vďaka jazykovej podobnosti,
- absencia vhodných učebných materiálov s nahrávkami.

Interaktívny kurz Ruština pre ekonómov mal byť prioritne určený pre študentov externého štúdia online formou a u študentov denného štúdia, ktorí začínajú s výučbou odborného jazyka, tzv. kombinovanou (integrovanou) formou vyučovania a učenia sa, v ktorej sa kombinuje (integruje) klasická forma vyučovania (face-to-face) a forma online vzdelávania, nazývaná ako blended learning. Podaný projekt pod názvom Odborný ruský jazyk a IKT v on-line prostredí bol následne schválený.

Po preskúmaní a analyzovaní existujúcich materiálov, určených na výučbu odborného ekonomického ruského jazyka na slovenskom a českom trhu riešiteľský tím došiel k záveru, že jednotlivé témy sú spracované príliš abstraktne, sú zamerané predovšetkým pre cieľovú skupinu podnikateľov a zamestnancov vo firmách. Pri selekcii jednotlivých tém a príprave e-learningového kurzu Ruština pre ekonómov sa preto riešiteľský tím snažil v maximálnej miere priblížiť študentovi, prispôbiť texty a učebné materiály jeho potrebám a záujmom, individualizovať vyučovanie.

Nakoľko sa kvôli pandemickej situácii výučba na univerzitách realizovala výlučne v online priestore, umožnilo nám to pracovať s pripravenými materiálmi už skôr ako bolo plánované v projekte, materiály sme zaraďovali do výučby študentov denného, aj externého štúdia priebežne a čiastkovo, čo nám dávalo možnosť materiály upravovať a zdokonaľovať. V rámci skúšania rôznych foriem výučby v online priestore sa nám najviac osvedčila práca s vlastnými nahrávkami. Na internete sa nachádza množstvo voľne dostupných nahrávok, podcastov, videonahrávok, ktoré štúdium jazyka ozvláštnia a vzbudia záujem o jazyk. Takéto nahrávky však obsahujú príliš veľa nových výrazov naraz a absentujú lexikálne a gramaticky zamerané cvičenia, ktoré by ťažiskové pojmy z vypočutej nahrávky upevnili. Samotní študenti

pri práci s takýmito nahrávkami uvádzali, že sú príliš náročné a práca s nimi si vyžaduje veľa času. Zamerali sme sa preto na prípravu a ozvučenie vlastných nahrávok s cvičeniami a slovníkom vybraných slovných spojení. Študent si môže nahrávky stiahnuť priamo z kurzu a vypočuť si kedykoľvek potrebuje. Výhodou vlastných zvukových nahrávok je to, že obsahujú lexiku, s ktorou študent v danej téme pracuje, pozná ju, nahrávkam rozumie, čo ho motivuje do ďalšej práce. Ozvučili sme texty vo forme dialógov, ale aj rozprávanie vo forme monológu. Študent pracuje samostatne tempom aké mu vyhovuje a je pripravený pre následnú diskusiu k téme na hodine.

V prvotnej fáze prípravy online kurzu uvažoval riešiteľský tím nad zriadením vlastnej webovej platformy pre študentov dennej a externej formy štúdia. Aplikácia Microsoft Teams, ktorú sme počas online výučby využívali, sa však ukázala ako najvhodnejší prostriedok pri kombinovanej forme výučby a nebolo potrebné zriaďovať inú platformu (je dostupná všetkým študentom, aj vyučujúcim, umožňuje zasielanie vypracovaných cvičení a jednoduchšiu kontrolu, flexibilnejšiu komunikáciu s vyučujúcim atď.). Dvojročné skúsenosti s online výučbou nás utvrdili v tom, že takýto kurz má svoje opodstatnenie a zefektívňuje štúdium odborného ruského jazyka u študentov, najmä u študentov, ktorí si vyberajú ruský jazyk ako druhý cudzí jazyk.

Interaktívny online kurz Ruština pre ekonómov

Kurz Ruština pre ekonómov je umiestnený v aplikácii Microsoft Teams, v tíme pod rovnakým názvom. Do tímu majú prístup vyučujúci jednotlivých kurzov, aj študenti. Obsahuje 8 tém: Разрешите представиться; Работа и учеба; Подработка; Компания; Новый бизнес; Продукт; Деловая поездка; Финансы, банки. Každá z tém je štruktúrovaná rovnakým spôsobom:

1. Слушаем
2. Читаем
3. Беседуем
4. Тренируемся
5. Проверяем себя

Pre lepšiu ilustráciu uvádzam príklad jednej z tém: Работа и учеба

1. Слушаем

Študenti si vypočujú nahrávku **Рассказ о себе** a vypracujú úlohy zamerané na počúvanie s porozumením. Nahrávka je originálna, tematicky prispôsobená študentom (o sebe rozpráva študentka Ekonomickej univerzity v Bratislave). Po vypočutí nahrávky študenti dopĺňajú informácie do tabuľky a zároveň sú schopní predstaviť sa a porozprávať o sebe podobným spôsobom.

Фамилия, имя, отчество	
Место жительства	
Образование	
Учебное заведение	
Специальность, курс	
Языковые знания	
Хобби	

2. Читаем

V tejto časti sú umiestnené viaceré texty určené na rozvoj zručnosti čítanie s porozumením. K textom sú pripravené rôzne typy úloh: cvičenia s výberom odpovedí, dopĺňovanie slov do viet, dopĺňovanie chýbajúcich informácií z textu, pravda/nepravda. Závisí od vyučujúceho, ktorý typ úloh a textu zvolí, pričom sú texty zoradené od jednoduchšieho k zložitejšiemu:

Экзамен по географии

<http://lrwi.ru/?647195761=25&m=374>

Второе высшее образование

<http://lrwi.ru/?647195761=25&m=221>

Лето не как у всех: что делать студенту во время каникул?

<https://zaochnik.ru/blog/chto-delat-letom-studentu-chtoby-s-polzoi-dlya-budushhej-karery/>

Что делать, чтобы найти работу быстро

<https://www.superjob.ru/pro/5200/>

Ищу работу без опыта

<https://www.superjob.ru/pro/5210/>

3. Беседуем

Na nácvik zručnosti počúvanie s porozumením sú určené aj podcasty (podrobnejšie o podcaste napr. Kōnig, 2020, Kolečáni Lenčová, 2012, Stradiotová, 2016). Nachádzajú sa tu vlastné podcasty, vytvorené na základe preberanej slovnej zásoby v rámci témy (Где и как искать подработку студенту, Тестировщик кроватей), ale aj podcasty, voľne dostupné na internete. Po ich vypočutí je študent schopný vyjadriť svoj názor a odôvodniť ho, opísať svoje skúsenosti, dozvedieť sa praktické rady pri hľadaní brigády a práce.

Práca s podcastom

Študent si podcast vypočuje a zapíše slová a slovné spojenia, ktoré chýbajú v texte. Ide o slovnú zásobu, ktorú pozná, cieľom tejto úlohy je upevnenie preberanej slovnej zásoby. Nahrávka zároveň slúži ako úvod k diskusii o brigádach a práci študentov, práci snov, netypickej brigáde. Podcasty sú nahovorené našimi študentmi a tematicky sú „šité na mieru“ na jednotlivé témy, nachádzajú sa tu však aj linky na podcasty, dostupné v internete (takisto tematicky zoradené).

Тестировщик кроватей (матрасов)

Случалось ли вам просыпаться утром и думать: «Я сегодня вообще не встану с кровати!» Ничего! Ваше желание может сбыться, это может стать вашей привычкой. Представьте, идёте вы на работу и оказываетесь снова в кровати! Вчера я (1) ..... работу на неполный рабочий день и случайно нашёл такую вакансию. Американская фирма по производству кроватей разместила на своём сайте (2) ..... «Тестировщик». (3) ..... должны протестировать кровати, поспать на них, поесть и почитать в них, а потом рассказать о своих впечатлениях. Это практически работа мечты, на которой вы будете спать в рабочее время, и вам будут за это (4) ..... ! Услуги тестировщика могут потребоваться также отелям, которые покупают продукцию этой компании. Эти отели расположены по всему миру, поэтому вы увидите весь мир! Специальное (5) ..... не требуется и зарплата тоже неплохая! Верите вы или нет... Но есть и другие необычные варианты (6) ..... для студентов, например няня для собак, контролёр кинозала, тайный покупатель, модель для художника.. Вам тоже встречались нестандартные подработки?

4. Тренируемся

Táto sekcia je určená na precvičovanie gramatických javov, s ktorými sa študenti v rámci témy

stretli. Prináša prehľadné tabuľky gramatiky vybraných problémových slov, slovesných väzieb, skloňovanie a časovanie a úlohy určené na nácvik gramatiky:

- odlišné slovesné väzby: работать кем?, учиться чему? владеть чем?
- pád podstatných mien: работать экономистом
- časovanie nepravidelných slovies: искать, требоваться, сдать.
- predložky: на работе, в университете...
- konštrukcie so slovami рад, должен, надо /нужно, нужен

Súčasťou sú aj správne odpovede k jednotlivým cvičeniam, študent si môže skontrolovať správnosť odpovedí.

5. Проверям себя

V záverečnej časti sa môže študent otestovať, ako danú tému zvládol. K dispozícii sú dva typy testov: online, prostredníctvom aplikácie Forms a klasický test. Vyučujúci rozhoduje, ktoré úlohy vypracuje študent samostatne a ktoré sa urobia spoločne na vyučovaní, vyberá z materiálov podľa obtiažnosti. Materiál sa dá aktualizovať a dopĺňať. Keďže majú ku kurzu prístup všetci vyučujúci daného predmetu, využijú sa širšie skúsenosti a vyučujúci sa môžu poradiť a navzájom obohatiť.

Nahrávky a podcasty, ktoré sme vrámcí projektu pripravili a nahovorili, sú dostupné nielen študentom Ekonomickej univerzity na platforme MS Teams, ale aj širokej verejnosti na webe.

Výhody práce s interaktívnym online kurzom

Prístupný výučbový materiál: Vyučujúci ruského jazyka riešili v minulosti nedostatok vhodného učebného materiálu tvorbou skript. Skriptá však neobsahovali nahrávky. Vyučujúci tak používali nahrávky z rôznych zdrojov (televízia, internet, nahrávky k učebniciam) a museli zabezpečiť prepis nahrávky študentom aj v textovej forme. Navyše, nie vždy nahrávky plne zodpovedali preberanej lexike. V online kurze sú dostupné nahrávky obsahujúce cieľovú lexiku kurzu, študent si ich môže opakovane prehrávať aj v domácom prostredí.

Individualizácia: Študenti, ktorí študujú odborný ruský jazyk na Ekonomickej univerzite v Bratislave, si ho najčastejšie vyberajú ako druhý cudzí jazyk. Predpokladá sa, že už majú znalosti všeobecného jazyka zo stredných škôl. Ich vstupná úroveň však býva veľmi rozdielna a každý študent potrebuje svoje tempo pri príprave a vypracovávaní úloh.

Materiály prispôbené študentovi: Pri výbere textov sme sa ich snažili v maximálnej miere prispôbiť študentovi, aby sa ho dané témy priamo dotýkali a vedel s nimi pracovať, lebo sú mu blízke.

Motivácia: Pri nízkej časovej dotácii, určenej pre daný predmet, a slabej vstupnej úrovni je nevyhnutné študentov motivovať a byť im maximálnou oporou v ich samostatnej práci, preto ak narazí študent pri vypracovávaní materiálu na konkrétny problém, prostredníctvom chatu v aplikácii mu vyučujúci vie kvalifikovane individuálne pomôcť.

To najlepšie z oboch spôsobov: Na základe skúseností sme dospeli k záveru, že učenie sa jazyka bez spätnej väzby nie je efektívne. Využitím kombinovanej formy výučby je zabezpečená jednak samostatná práca, jednak tímová práca.

Nevýhody práce s interaktívnym online kurzom:

- nedostatočná znalosť práce s IT
- nedostatočná metodika v oblasti dištančnej výučby
- časová náročnosť zo strany učiteľa
- ruská klávesnica

Prácu komplikuje odlišná abeceda slúžiaca na zapisovanie ruského jazyka a fakt, že študenti na stredných školách píšu na počítači azbukou v minimálnej miere. Študenti si nainštalujú ruskú klávesnicu, jej rozloženie je však odlišné, nie každý využíva jej fonetické rozloženie (kde sú ruské písmená rozložené tak, ako slovenské, t. z. pod slovenským B sa nachádza Б, ale aj tu je zopár

výnimiek v rozložení (ě, ъ, щ, ю, я, э, ъ). Študenti pri písaní ruského textu potom často robia chyby a zároveň ich to demotivuje. Celkovo treba rozvíjaniu jazykovej zručnosti písania venovať zvýšenú pozornosť.

Záver

Kombinovaná forma výučby (tzv. blended learning) obohacuje a uľahčuje vyučovací proces a má svoje opodstatnenie vo výučbe. Myslíme si, že na základe dvojročných skúseností s dištančným vzdelávaním nie je možné vyučovať presne tým istým spôsobom ako v predpandemickom období. Praxou sme zistili, že aplikácie MS Teams je možné používať aj v prezenčnej forme výučby, priamo na hodinách.

Po jednom semestri práce s interaktívnym kurzom a kombinovanou formou výučby je ťažké hodnotiť jeho úspešnosť, z pohľadu vyučujúceho však môžeme konštatovať, že prácu zefektívňuje a uľahčuje. Študenti sa budú po skončení semestra vyjadrovať k online kurzu v dotazníkoch, aby sme kurz vedeli zhodnotiť aj z pohľadu študenta a zvýšiť jeho efektivitu. Zároveň si však uvedomujeme, že „zvládnutie online a prezenčnej výučby a ich správnej kombinácie si bude vyžadovať ďalšie kompetencie a skúsenosti všetkých učiteľov, lektorov, inštruktorov“ (Štefčík; Vezjak, 78), vymieňanie si skúseností a prax.

Literatúra

DZIVÁKOVÁ, M. 2022. Online výučba cudzieho jazyka – jej výhody a úskalia. In: *Cudzie jazyky v premenách času 12*. Bratislava: EKONÓM, s. 165 – 170.

KOLEČANI LENČOVÁ, I. 2012. *Vizuálne médium vo výučbe cudzích jazykov*. Banská Bystrica: FHV UMB.

KÖNIG, L. 2020. *Podcasts in higher education: teacher enthusiasm increases students' excitement, interest, enjoyment, and learning motivation*. *Educational Studies*. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/03055698.2019.1706040>

KOPECKÝ, K. 2006. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: Hanex.

NGUYEN, BARTON & NGUYEN. 2015. iPads in higher education – Hype and hope. In: *British Journal of Educational Technology, Vol.46, Iss.1, pp. 190 – 203*.

STRADIOTOVÁ, E. a kol. 2019. *Moderné stratégie vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách*. Praha: Machiavelli Press.

ŠTEFČÍK, J.; VEZJAK, S. 2021. *Online approach towards effective e-learning and teaching*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.

ZOUNEK, J. a kol. 2016. *E-learning. Učení (se) s digitálnymi technológiami*. Praha: Wolters Kluwer.

Článok je čiastkovým výstupom projektu KEGA 018EU-4/2020 Odborný ruský jazyk a IKT v on-line prostredí.

Kontakt

Mgr. Michaela Dziváková, PhD.

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: michaela.dzivakova@euba.sk

KRITICKÉ MYSLENIE AKO SÚČASŤ PRÍPRAVY UČITEĽOV ANGLICKÉHO JAZYKA

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT AS A NECESSITY IN TEACHER TRAINING OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

MICHAELA SEPEŠIOVÁ

Abstrakt

Súčasná doba kladie zvýšené nároky na ľudské kognitívne schopnosti spojené s kritickým myslením a spracúvaním informácií. Cieľom štúdie je preskúmať, do akej miery učitelia doplnkového pedagogického štúdia k predmetu anglický jazyk a literatúra vnímajú rozvoj kritického myslenia v rámci cudzojazyčného vzdelávania. Štúdiou zároveň zisťujeme ich pripravenosť rozvíjať kritické myslenie žiakov vo vyučovaní cudzích jazykov. Na zisťovanie dát sme použili dotazník zisťujúci štandardné postupy respondentov v rámci rozvoja kritického myslenia a rozhovory s vybranými respondentmi. Výsledky poukazujú na štatisticky významné rozdiely medzi učiteľmi základných a stredných škôl, podobne ako na rozdiely medzi skupinami s rôznou pedagogickou praxou.

Kľúčové slová: zručnosti 21. storočia, kritické myslenie, doplnujúce pedagogické štúdium, anglický jazyk, žiak vyššieho sekundárneho stupňa vzdelávania.

Abstract

The current era places increased demands on human cognitive abilities related to critical thinking and information processing. The study aims to investigate to what extent trainees of additional pedagogical studies – English perceive the development of critical thinking in the context of foreign language education. It also ascertains their readiness to develop student's critical thinking in foreign language teaching. A questionnaire ascertaining the respondents' standard practices in developing critical thinking and individual interviews with selected respondents were used to collect data. The results reveal statistically significant differences between primary and secondary school teachers and groups with different teaching experience.

Keywords: 21st-century skills. Critical Thinking. Additional Pedagogical Program. English Language. Upper Secondary Level Student.

Úvod

Učenie sa alebo osvojenie si nového jazyka poskytuje jednotlivcovi schopnosť rozvíjať sa kognitívne, emocionálne alebo na akejkoľvek inej úrovni, pretože prístup k zdrojom v iných jazykoch mu otvára nové perspektívy. Hodiny cudzieho jazyka sa zdajú byť ideálnou voľbou, pretože žiaci sa potrebujú naučiť, ako sa vyjadrovať, komunikovať, čítať a porozumieť cudziemu textu, či porozumieť cudzojazyčným hovoriacim. Zároveň sa témy, do ktorých je učenie sa cudzích jazykov zakomponované, môžu venovať otázkam a zručnostiam, ktoré sú rozhodujúce pre trvalo udržateľný život. Zdá sa však, že to, čo je potrebné neustále zdôrazňovať (ibid.), je dôležitosť, ktorá sa pripisuje nielen vedomostiam, ale aj zručnostiam alebo kompetenciám, ktoré musia žiaci počas školskej dochádzky získať. Tieto zručnosti, často označované ako globálne zručnosti alebo zručnosti pre 21. storočie (napr. Petrasová, 2019; Novotná a Petrasová, 2020; Kosturková a Ferencová, 2019; Kennedy a kol., 2016; Sánchez Vizcaíno, 2022; Sánchez Vizcaíno a Fonseca Mora, 2020; Dweyer, Hogan a Stewart, 2014), by mali posilniť a umožniť žiakom stať samostatne sa učiacimi a kriticky uvažujúcimi o realite okolo seba. Tieto úvahy sú dôvodom na inovácie v jazykovom vzdelávaní, pretože globalizácia a informačná revolúcia

zanechávajú v modernom svete významnú stopu a zvyšujú nároky na kognitívne schopnosti človeka spojené s kritickým myslením a orientáciou v informáciách, takže v záujme prípravy žiakov na život mimo školy ich nemožno prehliadať. Schopnosti tohto charakteru sú už dlhší čas súčasťou globálneho vzdelávania (napr. Starkey, 2017; Bakhtiari, 2011) a ich prechod do iných školských predmetov sa vzhľadom na ich prierezový charakter javí ako nevyhnutný a prirodzený.

Kritické myslenie a cudzojazyčné vzdelávanie

Jednou z kľúčových zručností je aj kritické myslenie. Podľa Paula a Binkera (1990) môžu žiaci počas hodín cudzieho jazyka efektívne komunikovať, zhromažďovať a vyhodnocovať relevantné informácie z relevantných zdrojov, jasne identifikovať a verbalizovať problémy, klásť vhodné otázky, overovať svoje hypotézy, poskytovať relevantné závery na základe správne utriedených dôkazov, vhodne vyjadrovať svoj názor a aktívne počúvať v rámci diskusií a debát, pričom zostávajú otvorení a nezaujatí.

Keďže kritické myslenie (KM) nepredstavuje nový pojem, existuje mnoho spôsobov, ako vedci alebo pedagógovia opisujú a definujú jeho základné znaky. Najdôležitejšou črtou kritického myslenia je pochopenie akejkoľvek informácie v čo najširšom kontexte. To znamená, že na jednu vec sa dá pozeráť z rôznych uhlov pohľadu. Jednoducho povedané, je to schopnosť neveriť prvému dojmu. Stanfordská encyklopédia filozofie (2018) definuje kritické myslenie „ako rôzne koncepcie toho istého základného pojmu: starostlivé myslenie zamerané na cieľ“. Niektorí autori tvrdia, že KM nie je definovateľným vzdelávacím konceptom (napr. Li, 2018), pretože je príliš komplexný a zároveň príliš vágny vo svojej podstate. Väčšina definícií (napr. Ghanizadeh, Al-Hoorie a Jahedizadeh, 2020; Paul a Elder, 2020; Cervetti, Pardales, a Damico, 2001 a iné) sa však zhoduje v tom, že ide o aktívny a vedomý proces, ktorý možno trénovať. Paul a Elder (2020, s. 9) charakterizujú kritické myslenie ako schopnosť analyzovať a hodnotiť myšlienkové procesy s cieľom ich zlepšenia. KM je myslenie zamerané na seba, sebadisciplínu, sebakontrolu a sebakorekciu. Zahŕňa efektívne komunikačné schopnosti a schopnosť riešiť problémy, ako aj schopnosť prekonať negatívny egocentrizmus a sociocentrizmus. Rozvíja charakter a etické cítenie prostredníctvom explicitnej kultivácie intelektuálnych cností.

Začlenenie kritického myslenia do jazykového vzdelávania si vyžaduje pochopenie všetkých vyššie uvedených charakteristík a plánovanie vyučovacích hodín, ktorých ciele sa viažu na vyššie kognitívne funkcie (Anderson a Krathwohl, 2001) a výsledky učenia sa dosahujú prostredníctvom aktívneho učenia sa podporujúceho reflexívne a metakognitívne stratégie. Takéto prístupy povedú k vzájomnému posilňovaniu jazykových znalostí aj zručností myslenia. Akademiici prezentujúci takúto integráciu (Mercer, 2019) uvádzajú, že vyučovanie anglického jazyka s jeho tradičným zameraním na komunikáciu, spoluprácu alebo interkultúrne kompetencie je obzvlášť vhodným miestom pre túto kombináciu.

Skúsenosti z praxe (napr. Kosturková, 2016; Petrasová, 2012) však ukazujú, že napriek dôrazu na rozvoj vyšších kognitívnych procesov vo vyučovaní cudzieho jazyka a empirickým dôkazom, ktoré potvrdzujú užitočnosť vyučovania kritického myslenia spolu s cudzím jazykom, ich nenachádzame ako integrálnu súčasť vyučovacej hodiny. Učiteľia nedostatočne uplatňujú techniky spojené s rozvojom vyšších kognitívnych procesov, kritického myslenia či transverzálnych zručností, hoci oficiálne dokumenty pre vzdelávanie považujú rozvoj kritického myslenia za zásadnú požiadavku. Vzhľadom na to, že učiteľia by mali byť kľúčovými osobami, ktoré zabezpečia, aby sa procesy uľahčujúce rozvoj kritického myslenia v triede skutočne odohrávali, musia vedieť, ako vytvoriť pre svojich žiakov príležitosti na rozvoj tejto kompetencie, ktorú budú v budúcnosti potrebovať v rámci výkonu povolania, ale aj v bežnom živote. Úlohou inštitúcií pripravujúcich učiteľov je preto vybaviť pripravujúcich sa učiteľov zručnosťami potrebnými pre takto zameraný podporný kompetenčný prístup. Tento príspevok sa zameriava na identifikáciu vnímania komplexu kritického myslenia na hodinách cudzích jazykov učiteľmi v rámci hodín anglického jazyka.

Metodológia

Na preskúmanie predmetnej problematiky vnímania rozvoja zručností kritického myslenia žiakmi vyššieho sekundárneho stupňa učiteľmi, ktorí absolvujú štúdium v rámci doplňujúceho pedagogického štúdia, anglický jazyk a literatúra, v závislosti od ich pedagogických skúseností a stupňa, ktorý vyučujú, boli použité anonymizovaný dotazník a skupinový rozhovor. Respondentmi dotazníkového prieskumu bolo päťdesiatštyri učiteľov anglického jazyka z rôznych škôl z Prešovského a Košického kraja, ktorí buď absolvujú alebo úspešne ukončili doplňujúce pedagogické štúdium. Pokiaľ ide o skupinový rozhovor, bola zvolená vzorka s obmedzeným počtom z dôvodu očakávanej náročnosti vedenia a prepisu rozhovoru. Skupinový rozhovor bol prevedený s n=16 respondentmi z celkového počtu vzorky, ktorí sa ho zúčastnili na základe dobrovoľnosti. Na získanie obrazu o trendoch a vzťahoch vo vnímaní rozvoja kritického myslenia učiteľmi anglického jazyka bol použitý deskriptívny a korelačný výskumný dizajn malého rozsahu. Za limitácie tejto štúdie však treba považovať príliš veľký počet premenných.

Selekcia výskumnej vzorky (n=54; 47Ž/7M) sa realizovala výberom frekventantov doplňujúceho pedagogického štúdia vo veku 24 – 51 rokov. Z údajov vyplynulo, že 24 učiteľov pracuje na základnej škole, 27 učiteľov na vybranej strednej škole a traja účastníci skupiny pracujú na jazykovej škole alebo univerzite. Respondenti majú rôznu dĺžku pedagogickej praxe (3 mesiace až 7 rokov; v priemere 1,59 roka).

Analyzovanej vzorky bol administrovaný 5-bodový škálovací dotazník (1 rozhodne nesúhlasím – 5 rozhodne súhlasím) pozostávajúci zo 16 otázok. Otázky sa týkali priestoru poskytnutého na vyjadrenie názorov žiakov vyššieho sekundárneho stupňa, používania rôznych materiálov, hodnotenia a sebahodnotenia a zapamätania. Na analýzu údajov tejto štúdie boli použité interferenčné štatistické testy.

Vzhľadom na nízky počet respondentov a získanie relevantnejších údajov boli použité pološtruktúrované rozhovory vedené formou skupinového rozhovoru so vzorkou (n=16). Rozhovory boli prepísané a kódované. Pri tvorbe štruktúry a tém boli špecifikované kategórie, ktoré sa javili byť významné, pokiaľ ide o stanovené ciele, a to nasledovne: KM1 vnímanie a chápanie kritického myslenia; KM2 miesto a úloha kritického myslenia v rámci cudzojazyčného vzdelávania; KM3 rozvoj kritického myslenia a KM4 faktory ovplyvňujúce rozvoj kritického myslenia.

Interpretácia a diskusia výskumných zistení

Získané údaje boli analyzované pomocou štatistického balíka Statistica v 13.5 a kvalitatívnej obsahovej analýzy transkriptu skupinového rozhovoru. Z údajov v tabuľke 1 je možné vidieť údaje získané z dotazníka a zobrazuje priemerné hodnoty, mediány a štandardné odchýlky. Kategorizačnou premennou bol typ školy, t. j. údaje sú kategorizované podľa toho, na akej škole účastníci vyučujú.

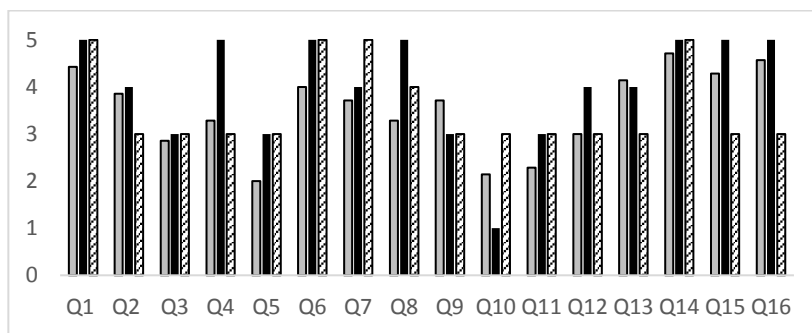
výrok	základná škola			stredná škola		
	mean	median	SD	mean	median	SD
V1	4,13	4,0	0,338	4,93	5,0	0,267
V2	3,63	3,5	0,711	3,83	4,0	0,534
V3	2,75	3,0	0,989	3,07	3,0	0,730
V4	2,88	3,0	1,191	3,29	4,0	0,730
V5	1,63	1,0	1,013	2,79	3,0	0,641
V6	3,50	3,5	1,142	4,79	5,0	0,424
V7	3,50	3,0	0,722	4,19	4,0	0,879
V8	2,89	3,0	1,385	4,22	4,0	0,641
V9	3,750	4,0	0,676	3,29	3,0	0,542

V10	2,250	2,0	1,113	2,11	2,0	0,892
V11	2,125	2,0	0,312	2,82	3,0	0,557
V12	3,000	3,0	1,445	3,44	4,0	0,974
V13	4,000	4,0	0,885	4,04	4,0	0,759
V14	4,750	5,0	0,442	4,78	5,0	0,424
V15	3,750	4,0	1,327	4,56	5,0	0,847
V16	4,500	5,0	0,885	4,33	5,0	0,832

Tabuľka 1 Názory učiteľov na rozvoj kritického myslenia na hodinách anglického jazyka (typ školy)

Vo všeobecnosti možno povedať, že učitelia stredných škôl dosiahli vyššie skóre v porovnaní s učiteľmi základných škôl. Učitelia základných škôl dosiahli vyššie skóre len v položke V9 (používanie autentických materiálov) a v položkách V16 (poskytnutie dostatočného priestoru žiakom na kladenie otázok) a V10 (práca s materiálom, ktorý si žiaci prinesú na hodinu) boli medzi skupinami len malé rozdiely. Ako vidno z uvedenej tabuľky, položky V5, V11 a V10 dosiahli najnižšie priemerné skóre v skupine učiteľov základných škôl, ktorí uviedli, že učitelia nepoužívajú materiály, ktoré si žiaci prinesú na hodinu. Okrem toho sa na základných školách vo všeobecnosti neuplatňuje vzájomné hodnotenie. Pri porovnaní výsledkov s údajmi zo stredných škôl je vidieť, že výsledky sú veľmi podobné. V skupine učiteľov stredných škôl bolo najnižšie skóre dosiahnuté v položke V10, podobne ako u učiteľov základných škôl aj v položkách V5 a V11 (žiaci sa často sami hodnotia a hovoria o tom, ako sa môžu zlepšiť). Je to pomerne zaujímavé zistenie, ak si uvedomíme, že sa zaoberáme metakognitívnymi stratégiami učenia. Žiaci stredných škôl by mali byť pripravení na sebahodnotenie svojej práce a plánovanie krokov na dosiahnutie pokroku. Najvýraznejší rozdiel medzi skupinami je v položke V8 (používam rôzne učebné zdroje okrem učebnice). Kým učitelia základných škôl dosiahli skóre len 2,875, učitelia stredných škôl dosiahli skóre 4,222. Toto zistenie bolo prekvapujúce vzhľadom na skutočnosť, že učitelia stredných škôl často uvádzajú, že nemajú čas na prácu s ďalšími materiálmi, pretože musia pripravovať svojich žiakov na maturitu. Priemerné skóre položiek zoskupených podľa dĺžky pedagogickej praxe bolo analyzované definovaním troch kategórií (menej ako rok, 1 – 3 roky a viac ako 3 roky pedagogickej praxe). Najväčšiu skupinu tvorila skupina s krátkou pedagogickou praxou (n=36). Zvyšok vzorky bol rovnomerne rozdelený do ďalších dvoch skupín (n=6). Nasledujúci graf 1 zobrazuje výsledky.

Graf 1 Priemerné skóre podľa dĺžky pedagogickej praxe

Pokiaľ ide o dáta získané zo skupinového rozhovoru, v oblasti, ako chápu kritické myslenie (KM1), sa väčšina vyjadrila, že je to schopnosť orientovať sa vo faktoch, počúvať názory, postoje a informácie a relevantne ich vyhodnocovať. Okrem toho KM uviedli ako opak

subjektívneho, neprofesionálneho alebo zaujatého postoja a neschopnosti odborne skúmať, analyzovať, diskutovať a argumentovať. Jeden z respondentov dokonca uviedol, že KM "je schopnosť uvedomiť si pozitívne a negatívne stránky veci, názoru alebo javu, otvorenosť hovoriť a uvažovať o rôznych témach alebo názoroch", a za jeho opak považoval "úzkopsý prístup v zmysle odsúdenia názoru bez toho, aby sa zamyslel nad tým, prečo si to spolužiak, kolega, priateľ alebo iná osoba môže myslieť, automatické prijímanie faktov bez akéhokoľvek overenia alebo čiernobiely nazeranie na veci".

Podobné názory boli vyjadrené pri riešení kategórie KM2. Účastníci uviedli, že kritické myslenie by malo byť súčasťou vyučovania cudzích jazykov. Vyjadrili sa, že jazyk sa neučí izolovane a bez kritického myslenia nie je možné pochopiť podstatu rôznych javov. Samotný jazyk teda nemožno zmysluplne používať, ak ho používatelia nevedia používať. Jeden z respondentov narážal na túto problematiku, že "kritické myslenie má svoje miesto vo vyučovaní cudzích jazykov [...] môžeme pokryť širokú škálu tém z reálneho života a vedie študentov k plodným diskusiám, ktoré prehlbujú ich schopnosť myslieť".

V kategórii KM3 – rozvoj kritického myslenia, väčšina, t.j. 12 účastníkov, uviedla, že v rámci žiadneho predmetu nie je osobitný priestor na rozvoj kritického myslenia. Niektorí účastníci vyjadrili presvedčenie, že sa snažia rozvíjať kritické myslenie prostredníctvom diskusií alebo debát so žiakmi, chcú, aby vyjadrili svoj názor, argumentovali a obhajovali svoj názor; ak to nedokážu, nech si vypočujú argumenty iných. Snažili sa formulovať provokujúce otázky, ktoré idú do hĺbky. Keď si vypočuli argumenty iných, jeden z respondentov povedal: "Viem, že to nie je pravda: "Áno, naša škola pravidelne organizuje akadémiu, kurz, na ktorom žiaci a vybraní učitelia diskutujú o rôznych témach, diskutujú a hľadajú odpovede na rôzne spoločenské a filozofické otázky". Z uvedených údajov a komentárov vyplýva, že vzdelávacie prostredie nepodporuje dostatočne rozvoj kritického myslenia.

Pri komentovaní faktorov ovplyvňujúcich rozvoj kritického myslenia sa ukázalo, že účastníci ako dôležité faktory uviedli nasledovné: tradičné vzdelávanie, nedostatok motivácie, vyučovacia rutina, strach zo straty kontroly a "moci", zastrašovanie, žiadna koncepcia alebo vzdelávacia stratégia, osobný názor, nedostatočná príprava počas vysokoškolského štúdia, nedostatok predchádzajúcej prípravy a skúseností, žiadne dôkazy o efektívnosti vyučovania a učenia sa, neochota učiteľov uplatňovať nové prístupy, časovo náročná príprava a náročné situácie pri riešení problémov.

Záver

Táto štúdia si stanovila za cieľ posúdiť, do akej miery a aké postupy používajú učitelia anglického jazyka v súvislosti s rozvojom kritického myslenia žiakov vyššieho sekundárneho stupňa. Učitelia jazykov v štúdiu vo všeobecnosti povzbudzujú žiakov, aby kládli otázky, vyjadrovali vlastné názory a podporili ich argumentmi, používajú tiež rôzne materiály a pod. žiakov, aby uplatňovali metakognitívne zručnosti pri hodnotení svojich výkonov, ako aj poskytovali spätnú väzbu svojim rovesníkom. Učitelia stredných škôl a učitelia s dlhšou pedagogickou praxou v porovnaní s učiteľmi základných škôl a začínajúcimi učiteľmi aktívnejšie zameriavajú aktivity na podporu kritického myslenia a vytvárajú takú atmosféru, v ktorej sú žiaci ochotní podeliť sa o svoje myšlienky a názory. Ako možno podobne usúdiť z rozhovorov, učitelia na stredných školách používajú širšie portfólio techník v porovnaní s tými, ktorí učia na základnej škole.

Pri práci s meniacim sa svetom by si učitelia mali uvedomiť, že žiaci musia byť pripravení na neustále zmeny. Pozitívny vplyv rozvoja kritického myslenia na jazykové a kognitívne schopnosti žiakov bol dokázaný výskumom (pozri úvod). Implementácia kritického myslenia v rámci vzdelávania je však zložitá. Nájst' správnu cestu je výzvou nielen pre učiteľov. Preto musia byť učitelia vybavení špecifickými vedomosťami a kompetenciami orientovanými na rozvoj kritického myslenia, aby ho mohli uplatňovať a kultivovať u žiakov. Získať tieto kompetencie bez odbornej prípravy je prakticky nemožné. Univerzity musia v rámci programov prípravy

učiteľov podporovať zručnosti 21. storočia. V rámci zmysluplného obsahu je nevyhnutné určiť, akými vedomosťami a zručnosťami by mali byť učitelia (nielen cudzích jazykov) vybavení. Jedným zo zistení je potreba vzdelávať učiteľov základných a stredných škôl v dosahovaní adekvátnych stratégií podporujúcich rozvoj kritického myslenia. Na základe zistení, teoretických východísk a ďalších výskumov je ideálnym riešením pre učiteľa cudzích jazykov dosiahnutie špecifických kompetencií súvisiacich s uvedenými zručnosťami, ktoré poskytnú učiteľovi dostatočnú úroveň schopností vyučovať a zároveň implementovať stratégie potrebné na integráciu stratégií kritického myslenia.

Táto štúdia je súčasťou výskumného projektu financovaného Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR VEGA 1/0768/21 Facilitácia transferu rozvoja kritického myslenia do cudzojazyčného vzdelávania.

Literatúra

ANDERSON, L. W. a KRATHWOHL, D. (eds.). 2001. *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.

BAKHTIARI, S. 2011. Globalization and Education: Challenges and Opportunities. In: *International Business & Economics Research Journal*, Roč. 5, č. 2. Dostupné na: DOI 10.19030/iber.v5i2.3461

ÇAKICI, D. 2017. An overview of metacognitive strategies in reading comprehension skill. In: *The Journal of Academic Social Science Studies*, Roč. 57, s. 67 – 82. Dostupné na: <https://doi.org/10.9761/JASSS7074>

DJUDIN, T. 2017. Using Metacognitive Strategies to Improve Reading Comprehension and Solve a Word Problem. In: *Journal Of Education Teaching and Learning*, Roč. 2, č. 1. Dostupné na: DOI 10.26737/jetl.v2i1.151

CERVETTI, G. N., PARDALES, M. J., DAMICO, J. S. 2001. A tale of differences: Comparing the traditions, perspectives, and educational goals of critical reading and critical literacy. In: *Reading Online*, Roč. 4, č. 9. Dostupné na: https://sites.bu.edu/summerliteracyinstitute/files/2017/06/Cervetti2Cet.al_2001.2-traditions_.pdf

DWEYER, C.P., HOGAN, M.J. a STEWART, I. 2014. An integrated critical thinking framework for the 21st century. In: *Thinking Skills and Creativity. 2014/06*, Roč. 12, s. 43 – 52.

GHANIZADEH, A. , AL-HOORIE a JAHEDIZADEH, S. 2020. *Higher Order Thinking Skills in the Language Classroom: A Concise Guide*. Switzerland, Springer, 2020.

KENNEDY, I.G. a kol. 2016. *Education Skills for 21st Century Teachers: Voices From a Global Online Educators' Forum*. Springer International Publishing.

KLIEME, E., HARTIG, J. a RAUCH, D. 2008. The Concept of Competence in Educational Contexts. In: *HARTIG, J., KLIEME, F. a LEUTNER, D. (Eds.). Assessment of Competencies in Educational Contexts*, Ashland: Hogrefe & Huber publishers, s.3 – 22.

KOSTURKOVÁ, M. 2016. *Kritické myslenie v edukačnej praxi na Slovensku*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.

KOSTURKOVÁ, M., FERENCOVÁ, J. 2019. *Stratégie rozvoja kritického myslenia : kritické argumentovanie, debatovanie, písanie a organizovanie poznatkov*. Bratislava: Wolters Kluwer SR.

LEE, J. 2000. *Tasks and communicating in language classrooms*. Boston: McGraw-Hill.

LIN, Y. 2018. *Developing Critical Thinking in EFL Classes. An Infusion Approach*. Singapore, Springer.

- MARSH, D. 2012. *Content and Language Integrated Learning: A development Trajectory*. Edita: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba.
- MASIH, J. 1999. *Learning through a foreign language. Models, methods and outcomes*. London: Centre for Information on Language Teaching and Research (CILT).
- MERCER, S. et al. 2019. *Global skills: Creating empowered 21st century citizens*. Oxford University Press.
- NOVOTNÁ, E. a PETRASOVÁ, A. 2020. *Critical Thinking in Undergraduate Teacher training*. Lambert Academic Publishing.
- PETRASOVÁ, A. 2019. *Od kritického myšlení ke globálnímu občanství : příklady dobré praxe*. Praha : Národní institut pro další vzdělávání, 1. vydanie.
- PETRASOVÁ, A. 2012. *Vysokoškolské vzdelávanie učiteľov : vývoj, analýza, perspektívy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- PAUL, R.W. a BINKER, A. 1990. *Critical, Thinking: What every person needs to survive in a rapidly changing world*. Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State University.
- PAUL, R. a ELDER, L. 2020. *The Miniature Guide to Critical Thinking. Concepts and Tools*. United Kingdom, Rowman & Littlefield.
- SÁNCHEZ-VIZCAÍNO, M. C. 2022. *Multimodalidad y cultura democrática en la enseñanza de lenguas extranjeras*. Berlin: Peter Lang.
- SÁNCHEZ VIZCAÍNO, M.C., FONSECA-MORA, C. 2020. Mediation and critical thinking in language learning: music video analysis. Mediación y pensamiento crítico en el aprendizaje de lenguas: el análisis de videoclips musicales. In: *Revista De Estudios Socioeducativos ReSed*, Roč. 8, s. 98 – 115. Dostupné na: http://dx.doi.org/10.25267/Rev_estud_socioeducativos.2020.i8.8
- STANFORD ENCYCLOPEDIA OF PHILOSOPHY. 2018. *Critical Thinking*. Dostupné na: <https://plato.stanford.edu/entries/critical-thinking/#DefiCritThin>
- STARKEY, H. 2017. Globalization and Education for Cosmopolitan Citizenship. In: *BANKS, J. A. (Eds). (2017). Citizenship Education and Global Migration: Implications for Theory, Research and Teaching*. Washington, DC: American Educational Research Association. Dostupné na: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1519800/1/Starkey_Globalization.pdf
- UN. 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Dostupné na: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

Kontakt

Mgr. Michaela Sepešiová, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Filozofická fakulta
Inštitút anglistiky a amerikanistiky
ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov
Slovenská republika
Email: michaela.sepesiova@unipo.sk

HODNOTENIE PÍSMONÉHO PREJAVU ŠTUDENTOV V ONLINE SKÚŠANÍ ODBORNÉHO JAZYKA

EVALUATION OF STUDENTS' WRITTEN EXPRESSION IN THE ONLINE EXAMINATION OF PROFESSIONAL LANGUAGE

MARTINA ULIČNÁ

Abstrakt

Obdobie dištančnej výučby počas pandémie Covid-19 bolo spojené s potrebou hodnotenia študijných výsledkov prostredníctvom online platforiem. Štúdia je analýzou výsledkov písomného hodnotenia úrovne ovládania odborného slovenského jazyka cudzincami, ktorí študovali v rokoch 2020 – 2022 na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Cieľom analýzy bolo upozorniť na najčastejšie chyby, ktoré sme v písomnom skúšaní zaznamenali, na silné a slabé stránky písomného skúšania a na stratégie, ktorými študenti reagovali na nové podmienky testovania.

Kľúčové slová: cudzie jazyky, odborný jazyk, dištančné vzdelávanie, online skúšanie, učenie a hodnotenie.

Abstract

The period of distance learning during the Covid-19 pandemic was inevitably associated with the need to assess learning outcomes through online platforms. The study is an analysis of the results of written assessment the level of proficiency in professional Slovak language by foreigners who studied in 2020-2022 at the University of Economics in Bratislava. The aim of the analysis was to highlight the most common errors we observed in written testing, the strengths and weaknesses of written testing, and the strategies students used to respond to the new testing conditions.

Keywords: foreign languages, professional language, distance learning, online testing, teaching and evaluating.

Úvod

Obdobie synchronnej online výučby počas pandémie covidu prinieslo do výučby jazykov veľa zmien. Metodické zvládnutie procesu výučby v týchto podmienkach má niekoľko rovín, nie je to len problém získavania skúseností vo využívaní informačných technológií. Nové podmienky výučby prispeli napr. aj k zmene dynamiky vzťahu medzi učiteľom a študentom, zmenil sa pohľad vyučujúceho na motiváciu a udržanie pozornosti študentov, potrebu kontroly v procese výučby atď. Na ciele, priebeh a výsledky procesu hodnotenia práce študentov sa tiež pozeráme z nového uhla pohľadu.

Unifikované testovanie a výpovedná hodnota jeho štatistických výstupov je z hľadiska humanistického prístupu stále vecou diskusie. „(...) v súčasnosti sa už testovaniu zručností v ktorejkoľvek oblasti (jazykovej, prírodovednej, pohybovej atď.) úplne nevyhne, ale môžeme nastaviť kritériá tak, aby išlo o viac, než len kategorizovanie subjektov testovania do tzv. výkonnostných tried“ (Kvapil, 2016, s. 200). Ak má byť hodnotenie kvality vedomostí benefitom pre vyučujúcich a ich študentov, musí byť orientované na potreby študentov, pre ktorých sú testy určené, a pri jeho vytváraní treba vychádzať z autentických textov, čo je základné východisko komunikatívneho testovania (porovnaj Bérešová, 2004, s. 9).

Pojem testovanie sa v teoretickej literatúre používa predovšetkým na štandardizované skúšanie: „O testovaní môžeme hovoriť vtedy, ak skúšanie prebieha v štandardizovaných podmienkach, ak sa výkon hodnotí podľa príslušných noriem a je kvantifikovaný podľa dopredu

stanovených pravidiel. Cieľom skúšania aj testovania je čo najobjektívnejšie a najpresnejšie zistenie úrovne kompetencií jedincov a skupín“ (Rafajlovičová – Štulrajterová, 2002, s. 8). Vzhľadom na podmienky, v ktorých testovanie počas obdobia online výučby prebiehalo, nemožno hovoriť o štandardizovanom procese a v súvislosti s overovaním úrovne ovládania jazyka budeme v štúdiu používať pojem skúšanie. Pre samotný materiál, ktorý v elektronickej podobe slúži na skúšanie písomného prejavu študentov, používame pomenovanie didaktický test.

Ani Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR) nezabúda na mnohostrannosť a viacúrovňovosť procesu skúšania a testovania: „Každé hodnotenie je istou formou evaluácie, ale v programe jazykovej výučby sa okrem ovládania jazyka učiacim sa hodnotí aj množstvo ostatných aspektov. Môže zahŕňať efektívnosť učebných metód alebo materiálov, druh a kvalitu jazykového prejavu, ktorý vzniká počas vyučovania, spokojnosť učiaceho sa/učiteľa, efektívnosť výučby atď.“ (SERR, 2017, s. 181). Aj ovládanie jazyka spomínané v definícii vyššie má množstvo aspektov, na ktoré sa zameriavame v procese skúšania. Tak ako vo všeobecnom jazyku, i v kurze odbornej slovenčiny sú to nielen všetky zložky jazykovej kompetencie, ale v rámci odborného jazyka a žánrov administratívneho a náučného štýlu ide aj o rozvoj sociolingválnej a pragmatickej kompetencie.

V teoretickej literatúre, ktorá sa venuje štandardizovanému skúšaniu a hodnoteniu cieľových vedomostí a schopností, autori podčiarkujú problém objektivitu skúšania: „Pri vlastnom skúšaní (skúšobnej etape) je dôležité dodržiavať objektivnosť, spravodlivosť, skúšania a hodnotenia; zabezpečiť rovnaké podmienky pre všetkých skúšaných žiakov“ (Turek, 2002, s. 267). Vytvorenie porovnateľných podmienok pri skúšaní, ako konštatuje Strenáčiková (2020, s. 73), je však v čase pandémie zásadný problém, keďže sa počas diagnostiky znížili možnosti priamej kontroly práce študentov zo strany pedagógov, čo malo za následok, že sa v niektorých predmetoch znižovala obťažnosť, redukovali sa požiadavky na študentov alebo sa skracovali záverečné testy.

Slovenský jazyk pre univerzitných študentov – cudzincov chápeme predovšetkým ako komunikačný prostriedok nevyhnutný pre odborné štúdium: v písomnom prejave na tvorbu seminárnych, ročníkových a záverečných písomných prác, v ústnom prejave na prezentáciu vedomostí z odborných predmetov a perspektívne ako prostriedok písomnej i ústnej komunikácie v profesionálnej sfére. Preto sa aj v otázke hodnotenia úspešnosti študentov v predmete odborný slovenský jazyk sústreďujeme na schopnosť samostatne používať slovenčinu v akademickej a oficiálnej komunikácii, ktorej základným prostriedkom je písomný text. Práve pre písomnosť ako základnú vlastnosť žánrov oficiálnej a odbornej komunikácie sa aj používanie elektronických prostriedkov na vytváranie, úpravu a kontrolu textov v slovenskom jazyku stáva jedným z nástrojov realizácie tejto komunikácie, pomôckou na zlepšenie úrovne výsledného textu z hľadiska jazykovej kompetencie aj formálnej štruktúry.

V štúdiu sa sústreďujeme na problematiku písomného online skúšania. Naše závery sú výsledkom analýzy materiálov z písomného online skúšania realizovaného počas dištančného štúdia v pandemickom období v rokoch 2020 – 2022 v kurzoch odborného slovenského jazyka pre cudzincov 1. – 3. na Ekonomickej univerzite v Bratislave v rozsahu 115 písomných odpovedí. Skúšanie a hodnotenie úrovne písomného prejavu študentov prebiehalo pomocou platformy Microsoft Forms. Prostredníctvom analýzy týchto materiálov chceme upozorniť na hlavné nedostatky v písomnom prejave študentov, úroveň dodržiavania noriem spisovného jazyka a jazykovej kompetencie v jej vybraných súčastiach – ortoepickej, lexikálnej a gramatickej, pričom sa sústreďujeme predovšetkým na tie zadania, ktoré sú priamo venované slovnej zásobe, morfológii a syntaxi. Naším cieľom je nájsť a pomenovať „slabé miesta“ prípravy študentov, ktoré majú významný vplyv na kvalitu písomného prejavu na vyšších úrovniach ovládania jazyka. Zameriame sa aj na schopnosť študentov uspieť v tejto forme skúšania a identifikáciu stratégií, ktoré používajú pri riešení úloh.

Nástroje online skúšania a hodnotenia

Prípravu a realizáciu písomného hodnotenia počas dištančného obdobia charakterizuje hľadanie takých spôsobov realizácie skúšania, ktoré by sa mierou objektivnosti čo najviac priblížili k prezenčnému spôsobu hodnotenia. Naplnenie účelu písomného hodnotenia závisí od úspešného reflektovania zmien podmienok samotného procesu skúšania a hodnotenia v podmienkach online vzdelávania.

Nástrojom, ktorý sme na skúšanie a hodnotenie slovenčiny ako cudzieho jazyka využívali v období online výučby, bola predovšetkým platforma Microsoft Forms. Prostredníctvom MS Forms sme realizovali priebežné i záverečné testovanie úrovne ovládania jazyka. Uprednostnenie tejto platformy, ktorá je určená predovšetkým na uskutočňovanie ankiet, kvízov a prieskumov, súvisí s jej dobrým prepojením s platformou Microsoft Teams, ktorú sme prednostne využívali na výučbu jazykov. MS Forms a MS Teams sú súčasťou služieb Office 365, ktoré mali k dispozícii vyučujúci i študenti zadarmo. Z typov zadaní, ktoré sú v ponuke MS Forms, sme na skúšanie písomného prejavu využili predovšetkým výber z viacerých možností, Likertovu stupnicu, možnosť krátkej odpovede a zadanie na samostatný písomný prejav odovzdávaný v priloženom súbore.

Keďže pri zatvorených úlohách môžeme očakávať vysokú pravdepodobnosť náhodného správneho výberu, najmä v záverečných testoch postavených prednostne na práci s textom sme preferovali zadania, ktoré sú otvorené a vyžadujú produkciu textu: „(...) *kým produktívne úlohy vyžadujú dôkladné osvojenie vedomostí a zručností, úlohy na rozpoznanie správnej odpovede môžu byť menej náročné a ich splnenie môže byť pri alternatívnych odpovediach založené na hádaní, pričom pravdepodobnosť uhádnutia správnej odpovede je až 50 %*“ (Rafajlovičová, Štulrajterová, 2002, s. 11). Pri formulovaní zadaní produktívnych úloh záverečných semestrálnych testov sme vychádzali zo zásad komunikatívneho testovania, ako ich definuje J. Bérešová: „*V komunikatívnom testovaní sa testy opierajú o autentické materiály, dôraz sa kladie na kontext a úlohy sa vzťahujú na situácie z reálneho života*“ (Bérešová, 2004, s. 9).

V procese hodnotenia ovládania jazyka je dôležité vziať do úvahy i blízkosť L1 a L2, pretože najmä porozumenie slovnej zásobe je pozitívne ovplyvnené transferom a negatívne interferenciou medzi týmito jazykmi. Z cudzincov študujúcich na Ekonomickej univerzite 95 % pochádza z rusky hovoriacich krajín alebo z Ukrajiny, zriedkavejšie sú to zahraniční Slováci a rovnako zriedkavo sú to študenti, ktorí neovládajú žiadny ďalší slovanský jazyk. Tento fakt ovplyvňuje ich úspešnosť v zatvorených úlohách: zadania s výberom z viacerých možností zamerané na slovnú zásobu zvládlo 85,3 % študentov. Pre porovnanie – výber z variantov slovných tvarov zameraných na morfológiu zvládlo podstatne menej – 69,9 % študentov, čo však pri komunikatívnom testovaní nemusí byť zásadný problém: „(...) *niektorí zástancovia komunikatívneho prístupu tvrdia, že komunikatívnu kompetenciu možno dosiahnuť i bez významného ovládania gramatiky príslušného jazyka*“ (Bérešová, 2004, s. 9). Pravda, v prípade testovania odborného jazyka, ktorého charakteristickou vlastnosťou je presnosť a jednoznačnosť vo formulácii myšlienok, nie je vhodný benevolentný prístup k jazykovej kompetencii vrátane gramatickej kompetencie.

Produktívne úlohy s krátkou odpoveďou boli väčšinou formulované ako pokyn na vysvetlenie významu slova a definíciu termínu, uvedenie odpovede na otázky alebo voľné dokončenie vety podľa textu v zadaní. Samostatná produkcia rozsiahlejších textov sa zameriavala na texty administratívnych žánrov, ako sú životopis, inzerát, pozvánka a motivačný list.

Gramatická kompetencia

So zadaniami vyžadujúcimi vytvorenie konkrétneho morfológického tvaru alebo syntaktickej konštrukcie sa študenti stretli v priebežných testoch, v semestrálnych testoch prevládali zadania vyžadujúce prácu s textom. Zatiaľ čo úspešnosť pri výbere z viacerých možností bola 69,9 %, v otvorených zaniach to bolo len 49,5 %. Tento rozdiel jednoznačne potvrdzuje, že ak aj študenti majú pri formulovaní krátkych odpovedí problém, nekontrolujú

správnosť textu pomocou internetových prekladačov a online slovníkov a ich odpovede často nie sú správne. V Tab. 1 je príklad úlohy vyžadujúcej dokončenie vetnej konštrukcie pomocou správnych gramatických tvarov konkrétnych lexém.

Dokončíte vetu. Použite slová v zátvorke. <i>Kolega ma požiadal, aby... (zapnúť počítač a prísť k oknu).</i>	
1.	správne odpovede (58,3 %): - Aby som zapol počítač a prišiel k oknu - som zapla počítač a prišla k oknu
2.	nesprávne utvorené l-ové prídavné: <i>zapnul/zapnúl/zapnula, prisel, prišiel/prišla</i> nesprávne utvorený tvar 1. osoby sg. kondicionálu: <i>aby (ja) zapnúl počítač</i> nesprávny slovosled: <i>aby zapnul/zapnúl som počítač</i> nesprávny tvar slovesa po účelovej spojke <i>aby</i> : <i>Ja zapni počítači a prišiel k oblaku</i> chyby v ortografii: - <i>Kolega ma požiadal, aby zapnúl som počítač a prisel prišiel/prišla k oknu</i>

Tabuľka 1 Doplnenie vedľajšej vety po spojke účelu *aby*

Z tabuľky vyplýva, že rozsah a charakter chýb, ktoré môžeme vo vlastnom texte očakávať, sa neobmedzuje na jednu rovinu jazyka – v prípade dokončenia vedľajšej vety účelu sa prejavujú nedostatky v schopnosti utvoriť správnu formu l-ového prídavného plnovýznamového slovesa zakončeného na *-núť*, utvoriť formu analytického minulého času s pomocným slovesom *byť* umiestneným na správnom mieste vo vete, problémom tiež môže byť výber správnej syntaktickej konštrukcie po spojke *aby* a napokon i použitie diakritických znamienok.

Úroveň gramatickej kompetencie v krátkych odpovediach zameraných na morfológické tvary alebo konkrétne syntaktické konštrukcie tiež nemusí korešpondovať s rozsahom použitia správnych morfológických a syntaktických javov vo vlastnom texte. Napr. po spojke *aby* sme sa vo vyššie uvedenom zadaní priebežného testu nestretli s konštrukciou *aby + infinitív (aby zapnúť počítač/prísť k oknu)*, hoci u študentov s ukrajinským alebo s ruským jazykom je to častá interferenčná chyba. V semestrálnom teste sa však vo vlastných študentských textoch takéto chyby vyskytli: *...aby prilákať publikum, ...aby ešte raz prejsť sa po pokojným ulicám Bratislavy.*

Dalšie zadanie (Tab. 2) ukazuje schopnosť študentov dokončiť vetnú konštrukciu pomocou preformulovania informácie z textu. Najčastejšie chyby sa vyskytli v slovoslede, ktorý nerešpektoval, že prvá časť vety v zadaní a doplnený text tvoria jeden celok (55 % odpovedí), pričom v takmer 30 % odpovedí to bola jediná chyba v odpovedi. Nesprávna ortografia – predovšetkým v písaní diakritických a interpunkčných znamienok – bola v 33 % odpovedí. Relatívne málo chýb bolo tvaroslovných a lexikálnych, ale v 11 % analyzovaných testov na túto otázku nie je žiadna odpoveď napriek tomu, že úloha nebola zameraná na overenie faktických vedomostí – študent v časovej tiesni rezignoval na vloženie odpovede alebo nedokázal preformulovať text. Neochota preformulovať text zo zadania a uprednostnenie kopírovania nevhodne formulovanej informácie do odpovede bez potrebných syntaktických zmien sa vyskytovala i v odpovediach na otázku podľa textu.

Podľa textu dokončíte vetu: <i>Bez realizácie uvedeného prieskumu ...</i>	
1.	formulácie, ktoré možno považovať za správne (7,5 % odpovedí): - <i>By sme nevedeli názor občanov Slovenska a EÚ na menu EURO a na ekonomickú politiku.</i> - <i>Ľudstvo nebude schopné zistiť pravdu a vyvodit' závery.</i>
2.	formulácie s chybami v ortografii (33 %) - <i>By sme si nemohli byť úplne istý na ktorú stranu je naklonená väčšina verejnosti</i>

	- <i>nezistili by sme aka je situacia v eu a sk</i>
3.	formulácie s chybami v použitej slovnej zásobe (1,2 %) - <i>Nemali by sme k dispozícii údaje o tom, ako euro podporuje pandémiu.</i>
4.	chyby v tvarosloví (15 %): - <i>by sme nevedeli tolko informácie</i> - <i>by sme nevedeli, čo občani Slovenska myslia o mene Euro.</i> - <i>nedozvedeli by sme sa názoru verejnosti.</i> - <i>jednocentové a dvojcentové mince by sa bežne používali.</i>
5.	nesprávny slovosled – doplnená časť vety je formulovaná ako samostatná výpoveď (55 % odpovedí) - <i>vláda by nemala spätnú väzbu od občanov EÚ</i> - <i>Situácia by sa nevyjasnila</i>

Tabuľka 2 Dokončenie výpovede podľa textu v zadaní

Lexikálna kompetencia

Aj pre lexikálnu kompetenciu platí, že z hľadiska schopnosti samostatne používať slovnú zásobu sú najmenej výpovedné zatvorené úlohy, ich úspešnosť sa pohybuje od 88,9 až do 92,5 %. Tento typ zadania tiež nedovoľuje odlišiť mieru samostatnosti študentov alebo vzájomného zdieľania odpovedí, úroveň ovládania pravidiel ortografie, morfológie a syntaxe a pod.

Na rozdiel od prezenčného skúšania sa v zadaniach formulovaných ako vysvetlenie významu pojmov (s ktorými sa študenti stretli počas seminárnych cvičení) prakticky nestretávame v online testoch s možnosťou, že by študent neuviedol žiadnu odpoveď, keďže má k dispozícii internetové prehliadače, výkladový slovník a definície v učebných textoch.

Zadávanie krátkej odpovede – vysvetlenie lexikálneho významu alebo definícia termínu – ilustruje tendenciu študentov používať online zdroje informácií, reprezentuje úroveň ovládania pravidiel ortografie, jazykovú kompetenciu a pod. Pre hodnotiaceho v tomto type úlohy nie je ťažké nájsť okrem ortografických, gramatických, lexikálnych či štylistických chýb a nepresností i zdroj formulácií, ktoré študenti použili vďaka internetovému prehliadaču alebo ich čerpali z textov v učebnici používanej v danom kurze. Prehľady riešenia jednotlivých položiek didaktického testu, ktoré ponúka MS Forms, navyše umožňujú veľmi rýchlo identifikovať rovnako formulované odpovede a tým aj spoluprácu medzi študentmi.

Prikladom môže poslúžiť zadanie v Tab. 3. Definíciu pojmu *vzácnosť* študenti nenájdu v učebnici ani vo výkladovom slovníku slovenského jazyka (Tab. 3/5). Preto je spektrum odpovedí rozdelené na dve veľké skupiny – *vzácnosť* ako cenný a (alebo) zriedkavo sa vyskytujúci objekt alebo jav, čo je blízke lexikálnemu významu uvedenému vo výkladovom slovníku slovenského jazyka (Tab. 3/1, 5), alebo ako pojem v ekonómii vyjadrujúci vzťah medzi ponukou a dopytom (Tab. 3/2). Zatiaľ čo v pokusoch o definíciu v prvej skupine odpovedí nájdeme ortografické, gramatické alebo štylistické chyby prezrádzajúce samostatnú prácu, definície ekonomického termínu sú kopírované z internetového slovníka ekonomických termínov (porovnaj Tab. 3/5) – v prípade definície pojmu *vzácnosť* i s totožnou chybou v interpunkcii. Práve približnosť, čiastočná platnosť definície alebo nepresnosť formulácie sú charakteristickými znakmi autorského textu. Opakovanie rovnakej formulácie, naopak, indikuje zdieľanie odpovede so spolužiakmi.

Niektoré z vysvetlení významu termínu *vzácnosť* sú natoľko nepresné, že boli hodnotené ako nesprávne (Tab. 3/3) – je medzi nimi aj pokus citovať text z učebnice, napriek tomu, že uvedený výrok nie je definíciou, aj keď ju svojou formálnou štruktúrou pripomína. Okrem jazykovej kompetencie sa tu prejavuje i schopnosť kriticky posúdiť informáciu, analyzovať a na základe analýzy zovšeobecniť a formulovať dôležité sémantické vlastnosti pojmu. Medzi odpoveďami v tomto zadaní môžeme nájsť i fenomén, ktorý vyplýva z podobnosti slovenského

a českého jazyka – pri hľadaní správnej odpovede na internete viacerí študenti pokladali text v češtine za slovenské vysvetlenie pojmu (Tab. 3/4).

Definujte ekonomický termín <i>vzácnosť</i> .	
1.	vlastná definícia: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Vzácnosť</i> nie je bežnou vecou alebo javom. Nejaká vec, napríklad, ktorá nie je taká bežná v živote. nie obyčajný predmet alebo nejaký druh udalosti - <i>niečo nieje obycajne</i> alebo <i>toho nieje vela</i> - <i>cenna vec, ktora</i> avšak sa <i>nachadza</i> v malom množstve; to, čoho je <i>malo</i>, nie je dost; Nedostatok určitých vecí. Nie je dost, to čoho je <i>malo</i> (2x); <i>Vzácnosť</i> je označenie pojmu niečoho, čoho je obmedzené množstvo s možnosťou obmedzeného výskytu - keď má niečo veľkú cenu - <i>Vzácnosť je to</i> niečo ako <i>cenne</i>, vzácne nám môže byť len niečo čo máme radi alebo niekto, napríklad to je keď sme niekomu vzácní, keď je nám niečo vzácne, čo nemáme stále ale len niekedy, preto nám to je vzácne.
2.	ekonomická definícia: <ul style="list-style-type: none"> - vzťah medzi ponukou a dopytom, alebo požadovaným a dostupným (2x) - <i>Vzácnosťou</i> je nízka, obmedzená dostupnosť produktu trhovej hodnoty. - <i>Vzácnosť</i> (napr. zdrojov) – ekonomický pojem, ktorý vyjadruje konečnosť, <i>vzácnosť zdrojov</i>, ktoré má človek k dispozícii.
3.	neúplné alebo nesprávne vysvetlenie: <ul style="list-style-type: none"> - je <i>ked</i> je niečo veľmi malé - nedostatok prostriedkov - <i>Vzácnosť je to</i> pojem, ktorý označuje že niečo je <i>obmedzene</i>. - <i>Vzácnosť</i> je skutočne všadeprítomným fenoménom
4.	definícia v českom jazyku: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Vzácnosť</i> vyjadruje rozdiel medzi konečným množstvom danej komodity a teoreticky nekonečnými ľudskými potrebami. - Rozdiel medzi konečným množstvom danej komodity a teoreticky nekonečnými ľudskými potrebami.
5.	definície dostupné online: <ul style="list-style-type: none"> - <i>vzácnosť</i> (Krátky slovník slovenského jazyka, r. 2003): 1. iba jedn. k <i>vzácný</i>, cenný, drahocenný alebo zriedkavo sa vyskytujúci 2. vzácna vec - <i>vzácnosť</i> (scarcity): vzťah medzi ponukou a dopytom, alebo požadovaným a dostupným. Niečo je vzácne vtedy, ak to nie je možné získať v takom množstve, ako je požadované, bez toho, aby sa obetovalo niečo iné, čo má hodnotu. (http://ekonomika.oldweb-sulik.sk/ekonomicky-slovník/vzacnost-scarcity/)

Tabuľka 3 Varianty vysvetlenia významu pojmu *vzácnosť*

Ako ďalší príklad uvedieme vysvetlenie lexikálneho významu slova *diéty* – pomenovania finančnej kompenzácie pre zamestnanca na pracovnej ceste. V Tab. 4/1 sú odpovede, ktoré možno považovať za správne (21 % z celkového počtu), ďalšie odpovede (časť 2) sa síce týkajú platby a peňazí, sú však príliš všeobecné a považujeme ich za nesprávne. Ignorovaním faktu, že ide o pomnožené substantívum dochádza v ďalšej skupine odpovedí k zámene pojmu *diéty* s homonymom *diéta*. Odpovede v časti 4 uvádzajú vysvetlenie k paronymu *diéta*, ktoré je nesprávne spájané s termínom zo zadania práve pre nedôslednosť v čítaní diakritických znakov. Táto odpoveď tiež naznačuje preferencie študentov pri výbere zdroja informácií – okrem vlastných definícií sa stretávame s doslovným citovaním výkladového slovníka, ale

s formuláciou zodpovedajúcou definícii uvedenej v učebnom materiáli sme sa v teste nestretli (*peniaze, ktorými zamestnávateľ prepláca zamestnancovi náklady spojené so služobnou cestou mimo miesta pravidelného výkonu práce, napríklad preplatenie stravy*).

Krátke vysvetlite, čo znamená slovo <i>diéty</i> .	
1.	správne odpovede: - náhrada výdavkov pri pracovnej ceste - Náhrada pre pracovníka, ak je v pracovnej ceste - je to náhrada výdavkov pri pracovnej ceste, ak <i>koná</i> službu mimo svojho <i>úradného</i> pôsobiska, alebo zaplatenie niečoho
2.	neúplné alebo nesprávne vysvetlenie: - úhrada; vrátenie <i>peniaze</i> ; Kompenzácia
3.	nesprávne pochopenie pojmu (homonymum <i>diéta</i>): - Keď chce človek schudnúť; je to spôsob <i>schudnúť</i> pomocou presného <i>nizkokalorického</i> menu; Obmedzenie príjmu potravín; <i>Špeciálna</i> výživa; Súbor pravidiel pre používanie potravín ľuďmi alebo inými zvieratami
4.	nesprávne pochopenie pojmu (paronymum <i>diéta</i>): - <i>nedospelé</i> ľudia; <i>decka</i> ; <i>Decká</i>
5.	<i>diéty</i> (Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, r. 2006): <i>ž. pomn.</i> náhrada výdavkov pri prac. ceste

Tabuľka 4 Varianty vysvetlenia významu pojmu *diéty*

Objektívnejšie posúdiť individuálny štýl autora krátkeho textu je možné vďaka tomu, že týchto úloh je v teste viacero a odpovede môžeme konfrontovať i s dlhším textom, ktorý je vždy súčasťou testu.

Ortografická kompetencia

Zo študentských odpovedí v predchádzajúcom texte si možno urobiť bližšiu predstavu o charaktere a frekvencii ortografických chýb. Úroveň ovládania ortografických pravidiel úzko súvisí s úrovňou ovládania jazyka. Spravidla sa v textoch s vyššou frekvenciou ortografických chýb vyskytujú i chyby na morfológickej, syntaktickej či lexikálnej úrovni a nedodržanie žánru textu.

Pri používaní diakritických znamienok je správnosť zápisu vokalickej kvantity pomocou dĺžňov výrazne menej frekventovaná než správnosť zápisu spoluhlások s tzv. mäkkčekom. Problémy so zapisovaním mäkkosti spoluhlások vyvoláva grafická podoba tlačných písmen *d'*, *t'* a *l'*, ktoré sa svojou tlačnou podobou odlišujú od mäkkčena nad *ň*, *ž*, *š* a pod. Študenti občas siahajú po znaku ´ (apostrof): *odpoved'*, *vel'mi*. Nedostatočná znalosť zápisu spoluhlások môže tiež viesť k zámene diakritických znamienok (*Žurnalistiky*) alebo, i keď zriedkavo, k ich absencii (*mozem, ľudmi, veľkym, Dakujem, ďalší*).

V porovnaní s písaním mäkkčena je zápis vokalickej kvantity pomocou dĺžňa veľmi frekventovanou ortografickou chybou v študentských textoch. Častý výskyt chýb v zapisovaní dĺžňov je dôsledkom pretrvávajúcich problémov v ortoepii – študenti si dostatočne neosvojili vokalickej kvantite, a vzhľadom na komplikovanosť pravidiel výskytu dlhých samohlások a ich striedania s krátkymi vokálmi často rezignovali na zápis dlhých vokálov. V porovnaní s chýbajúcim zápisom kvantity sa s nesprávnym použitím dĺžňa stretávame oveľa zriedkavejšie.

Ak vo vlastnom študentskom texte – motivačnom liste porovnáme frekvenciu správne zapísanej vokalickej kvantity vo vlastnom texte v porovnaní s výskytom chýb v jej zápise, ich vzájomný pomer bol 85,2 % správne zapísaných slov k 14,8 % chýb. Tento pomer je u jednotlivých študentov rôzny, v práci s vyššou koncentráciou chýb môže tento pomer dosiahnuť až rozdiel 10,8 % správnych odpovedí k 89,2 % nesprávnym.

Pravidlá výskytu dlhých vokálov v tvaroch adjektív a v slovesných tvaroch prítomnosti pri osvojovaní morfolologickej roviny jazyka. Zafixovanie správnej fonetickej podoby lexém je možné len systematickým používaním ortografických príručiek a slovníkov a praxou. Vzhľadom na komplikované pravidlá a potrebu spätnej kontroly správneho umiestnenia dĺžna v slovníku mnohí študenti nemajú motiváciu odstraňovať tento ortoepický a ortografický problém. Keďže kvantita je fonologicky dôležitou vlastnosťou vokálov a má schopnosť rozlišovať lexémy a slovné formy, funkcia kontroly gramatiky nevie posúdiť správnosť výberu konkrétneho slova v texte (*rad – rád, mama – máma* a pod.) a nedokáže vybrať správny variant. Na druhej strane frekvencia nesprávnych slovných tvarov (*ráda, vášu, informácie, rovnakým spôsobom*) demonštruje fakt, že študenti nepoužívajú kontrolu pravopisu a gramatiky programu Word, hoci prijatie jednoduchej opravy nesprávneho tvaru by zlepšilo kvalitu jazykového prejavu.

Častý výskyt problému s označením vokalickej kvantity a úroveň zafixovania správnych foriem adjektív a substantív dobre prezentuje variantnosť oslovenia v motivačných listoch z testovania kurzu 13 (odborného slovenského jazyka v 2. semestri štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave). Bez diakritiky alebo s nesprávnou diakritikou bolo 35 % oslovení (7 z celkového počtu 25 odpovedí). 10 % odpovedí oslovenie neobsahovalo, čo norma STN 01 6910 pripúšťa.

Varianty zápisu oslovenia v motivačnom liste
- <i>Váženy pan Mais,</i>
- <i>Vážená Jana Romanova!</i>
- <i>Vážený pán, Ladislav Kvet,</i>
bez čiarky:
- <i>Vážený pán, Rudák</i>
- <i>Váženy pan/páni</i>
- <i>Vážení pan/páni riaditeľ/ka</i>
- <i>Vážený pan , vážena pani</i>
- <i>Dobrý deň, pán Matkovsky</i>

Tabuľka 5 Zápis interpunkcie v oslovení formálneho listu

Ďalším častým problémom v písomnom prejave je používanie interpunkcie. Okrem toho, že sa v texte písanom elektronicky často stretávame s nesprávnym oddeľovaním bodky a čiarky od posledného slova predchádzajúcej frázy (*Vážený pan , vážena pani*), ďalšou frekventovanou chybou je neoddeľovanie viet v súvetí čiarkou. V príkladoch vyššie vidíme, že sa čiarka v oslovení nesprávne vyskytuje pred menom alebo chýba na jeho konci, prípadne je výnimočne na jej mieste výkričník. Podobne je to aj v zapisovaní súvetí, napr.: *Keďže som pracovala v podobnom odvetví moje predošle pracovne skúsenosti, môžem uplatniť aj vo vašej firme. Ale ak sa rozhodnete inak budem vaše rozhodnutie rešpektovať.*

Interpunkčným znakom, ktorý sa v textoch vyskytuje v dôsledku interferencie, je používanie úvodzoviek v zápise názvov firiem, napr. *“Eset a GymBeam“, portál “Profesia“, v týždenníku «život»*. Dôsledkom interferencie je používanie nezvyčajných variantov úvodzoviek (*“Profesia“*), a foriem úvodzoviek, ktoré sa v slovenčine nevyskytujú, napr. *«pozíciu redaktor denníka SME»*.

Dôležitosť ortografie v porozumení slovenského textu a predovšetkým ignorovania vokalickej kvantity vidíme pri výbere možností v zadaní zameranom na identifikovanie správneho gramatického tvaru (v tomto prípade gen. sg.) – 22 % študentov vybralo formu *kilá* namiesto správnej formy *kilogramu* zrejme v dôsledku nesprávnej interpretácie tvaru nom. pl. ako tvar genitívu (*kila*).

Vyberte vhodné slovo do otázky: <i>Aká kniha môže vážiť 12,5 ...?</i>			
kilogram	3,7 %	kilogramu	70 %
kíl	3,7 %	kilá	22,5 %

Záver

Z výsledkov didaktických testov, ktoré sme realizovali online, vyplýva, že pre zvýšenie kvality písomného prejavu študentov je potrebné zaradiť prácu s online zdrojmi do obsahu kurzov odborného slovenského jazyka. V testoch sa stretávame s paradoxom, že študenti bez výnimky uvádzajú odpovede v prípade, že zadanie vyžaduje vysvetlenie významu slova alebo definíciu termínu (ktorú často čerpali z internetového prehliadača), ale nie vždy odpovedali, ak bolo treba uviesť odpoveď na otázku vyplývajúcu z textu alebo preformulovať informáciu, ktorú text obsahoval. Celkovo sa používanie online zdrojov koncentruje na informácie z prehliadačov, nie z online slovníkov a možnosť skontrolovať si pravopis a gramatiku textovým procesorom študenti tiež nevyužívajú.

V prezenčnom i online písomnom skúšaní majú zadania s výberom z viacerých možností z hľadiska zisťovania samostatnosti pri vypracovaní testu a úrovne ovládania jazyka najmenšiu výpovednú hodnotu. Naopak, najviac informácií o úrovni ovládania jazyka a schopnosti používať jednotlivé žánre objektívnych štýlov majú otvorené zadania – v krátkych odpovediach vidíme mieru schopnosti preformulovať informácie získané z online zdrojov alebo priamo z textu zadania, v produkcii vlastných textov rozsah slovnej zásoby i rozsah gramatickej či ortoepickej kompetencie.

Mnohé chyby, s ktorými sa stretávame v elektronickej podobe textu, nie sú novinkou online testovania. Nesprávne gramatické tvary, neprirodzený slovosled, nevhodne zvolená slovná zásoba a nerešpektovanie pravidiel ortografie pripomínajú texty z prezenčného skúšania spred pandémie – vrátane nesprávneho zápisu mäkčeňa nad *d*, *l*, *t* pomocou apostrofu. Práve veľmi časté chyby v zápise vokalickej kvantity, nesprávne použité veľké písmená alebo nesprávne morfológické tvary, ktoré sú výsledkom medzijazykovej interferencie, demonštrujú fakt, že študenti nevyužívajú pri písaní textu možnosť automatických opráv. Naopak, pri písaní v mobilnej aplikácii práve pre automatické strojové dokončovanie textu vznikajú nezmyselné zhľuky písmen – ktoré z pohľadu hodnotiaceho len nahradili problémy s nečitateľným rukopisom, škrtnutím či prepisovaním slov i celého textu.

Výsledky online skúšania, ktoré máme vďaka obdobiu dištančnej výučby k dispozícii, nás utvrdzujú v presvedčení, že nevýhoda, za ktorú sa považuje nemožnosť priamej kontroly študentov v reálnom čase počas realizácie didaktického textu, neprináša pre vyučujúceho v hodnotení úrovne ovládania jazyka pre študentov zásadnú zmenu. Môže však viesť k preformulovaniu požiadaviek skúšania a zahrnutiu online prostriedkov kontroly písomného jazykového prejavu do bežnej praxe tvorby i hodnotenia písomného prejavu študentov.

Literatúra

BÉREŠOVÁ, J. 2004. *Komunikatívne testovanie cudzích jazykov v súlade s požiadavkami Rady Európy*. Trnava: Trnavská univerzita.

KVAPIL, R. 2016. Testovanie v cudzích jazykoch a testológia. In: *Universitas Catholica Rosenbergensis studia russico-slovaca*. Ružomberok: Verbum, s. 200 – 212.

RAFAJLOVIČOVÁ, R., ŠTULRAJTEROVÁ, M. 2002. *Skúšanie, testovanie a hodnotenie v edukačnom procese*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky: učenie sa, vyučovanie, hodnotenie. 2017. Bratislava: ŠPÚ. Dostupné online: https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacnainnosc/publikacie/serr_tlac-indd.pdf

STRENÁČIKOVÁ, M. 2020. *Vzdelávanie v čase pandémie*. Košice: Equilibria, s. r. o.

TUREK, I. 2002. *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Bratislava: Metodické centrum.

Tento príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu KEGA 018EU-4/2020 Odborný ruský jazyk a IKT v on-line prostredí.

Kontakt

Mgr. Martina Uličná, PhD.
Ekonomická univerzita Bratislava
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra románskych a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: martina.ulicna@euba.sk

HRDINOVÁ, E. M. et al. 2017. *Překlad jako didaktický nástroj ve výuce cizích jazyků*. Olomouc: UP v Olomouci. 140 s. ISBN 978-80-244-5247-0. DOI: 10.5507/pdf.17.24452470.

„Slová sú mocné,“ ako by povedal klasik. Čo raz vyslovíme, nedá sa vziať späť. Čo raz napíšeme a je prečítané, zostáva aj po nás. Sila slova spočíva v jeho význame a obsahu, ktoré nesie. Môže deštruovať a vytvárať. Dokáže zarmútiť a priniesť radosť. Sprostredkúva pocity a myšlienky. Jediné slovo má schopnosť zmeniť komunikačnú situáciu. Je to nástroj socializácie a interakcie. Umožňuje nám pohybovať sa v sociokultúrnom a pragmatickom areáli materinského jazyka.

Ludská existencia je založená a primárne podmienená pohybom. To platí tiež pre komunikáciu. Jazyk sa šíril migrovaním celých národov, absorboval nové prvky, vnútorne i navonok sa obohacoval. Dochádzalo a stále dochádza ku vzájomnej konfrontácii jazykov, podmienenej spoločenskými, ekonomickými a kultúrnymi vplyvmi. Preberajú sa prvky dominujúcich jazykov a kultúr. Na pozadí materinského jazyka existuje potreba porozumieť cudziemu jazyku. V tomto komunikačnom zápase víťazi ten, kto má kvalitnejší diapazón kompetencií. Získava ich vďaka kvalitnému vzdelávaniu v cudzom jazyku. Prítom je nutné zdôrazniť, že v súčasnej didaktike cudzích jazykov dominuje prístup uprednostňujúci orientáciu na komunikačné jazykové kompetencie, podčiarkujúc interkultúrny aspekt.

Autorský kolektív Dr. Hrdinovej z Ústavu cudzích jazykov Pedagogickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci sa rozhodol ísť cestou analýzy možnosti spojenia didaktiky cudzích jazykov a prekladu. Vydali publikáciu s názvom *Překlad jako didaktický nástroj ve výuce cizích jazyků*. Je možné zovšeobecniť, že zámerom autorov bolo, aby sa prestal preklad vnímať len ako špecifická oblasť práce s cudzím jazykom a začali sa hľadať možnosti uplatnenia didaktiky prekladu v lingvodidaktike. Už skôr bola niektorými odborníkmi vyslovená požiadavka, aby sa aplikovaná translatológia zaoberala skúmaním významu prekladu v lingvodidaktike.

Hore uvedená publikácia má dve časti. V prvej s názvom *Překlad jako didaktický nástroj?!* sa autori jednotlivých kapitol zameriavajú na kľúčové fenomény (translatologické) didaktiky prekladu, napr. na problematiku prekladu reálií, literárny preklad a preklad spätný (Hana Sodeyfi, Jitka Zehnalová, Václav Řeřicha), prípadne na translatologické problémy prítomné v odborovej didaktike cudzích jazykov, napr. interferencia alebo preklad vlastných a pomiestnych mien (Olga Vomáčková, Marek Bohuš). Druhá časť publikácie *Ve výuce?!* sa potom venuje už konkrétnej výučbe prekladu, a to tak na pracoviskách translatologického, ako aj netranslatologického typu. Sú tu príspevky autorov: Jana Kořínková, Linda Chmelařová, David Mraček, Petra Mračková Vavroušová, Eva Marie Hrdinová.

David Mraček, Eva Skopečková a Eva Marie Hrdinová už v úvode do publikácie nastolili tri základné otázky a načrtli niekoľko dôležitých detailov:

- 1) Ako vzdelávať prekladateľov? V translatologickom vzdelávaní prekladateľov je jednou z dominujúcich tém špecializácia vzdelávania, t. j. zameranie celých študijných programov na jednotlivé segmenty, napr. audiovizuálny preklad, literárny preklad, lokalizácia. Zároveň sa v reakcii na diverzifikáciu trhu a rolí prekladateľa rýchlo rozvíja didaktika konkrétnych typov prekladu, predovšetkým odborného prekladu, napr. didaktika prekladu právnych textov, výučba audiovizuálneho prekladu a titulkovania alebo počítačom podporovaného prekladu (angl. CAT – Computer Assisted Translation). Uvádajú tiež zvýšený záujem o interdisciplinárnosť, až transdisciplinárnosť, plynúcu zo súčasného smerovania celej translatológie k výraznej multidisciplinárnosti. Ďalej je to úprava študijných plánov, resp. celej koncepcie profesijnej prípravy prekladateľov. Autori tiež podporujú uplatnenie vybraných translatologických konceptov vo výučbe cudzích jazykov (napr. model prekladateľskej analýzy, interpretatívny prístup) a intenzívnejšiu spoluprácu medzi translatológiou a lingvodidaktikou.

- 2) Je možné nájsť súvislosť medzi odborovou didaktikou a didaktikou prekladu? Autori zdôrazňujú, že preklad je proces, kde sa prevádza informácia z jedného kódu do druhého, z jedného jazyka do druhého. Schopnosť prekladať musí byť spojená so schopnosťou naučiť sa, osvojiť si aspoň 2 jazyky. Zapojenie prekladu, a teda materinského jazyka do výučby cudzích jazykov je v súlade s cieľom dosiahnuť vysokú úroveň ovládania cudzieho jazyka. Opätovne vyzdvihujú význam interdisciplinárnej spolupráce translatológie a lingvodidaktiky.
- 3) Možno učiť preklad aj študentov filologických či pedagogických odborov? Autori vychádzajú z tézy, že didaktika prekladu pre netranslatológov doteraz nebola starostlivo pestovaná. Faktom je, že veľa filologicky a pedagogicky orientovaných pracovísk ponúka predmety s translatologickým zameraním, často s nedostatočnou hodinovou dotáciou. Vyučujúci sú potom nútení v krátkom časovom rámci sprostredkovať akési „formálne a obsahové translatologické minimum“. Paradoxom je, že v praxi sa veľký počet absolventov netranslatologických katedier venuje aj prekladateľským a tlmočnickým aktivitám.

Suma sumárum, autori publikácie trafili do čierneho. Prax priniesla naliehavú potrebu ucelenej koncepcie, ktorá by vytvorila prienik a prijímala postoje lingvodidaktiky na jednej strane a na druhej didaktiky prekladu. Snaha posunúť riešenie týchto problémov motivovala kolektív autorov pod vedením Dr. Hrdinovej k podaniu projektu *Překlad jako didaktický nástroj ve výuce cizích jazyků* (číslo projektu 78p3), podporeného programom *Aktion Česká republika – Rakousko* a realizovaného na Ústave cudzích jazykov Pedagogickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jedným z výstupov daného projektu je i táto publikácia, ktorú hodnotím pozitívne. Predstavuje podnetný a prínosný príspevok pre teóriu a prax lingvodidaktiky a didaktiky prekladu. Odporúčam ju ako vhodný doplnkový študijný materiál.

Želal by som si, keby sme sa ku kvalitnej publikačnej tvorbe našich českých a moravských kolegov dostávali ľahšie a rýchlejšie. Žiaľ, Covidové roky spôsobili určitú diskontinuitu vo vzájomnom spoznávaní a spolupráci.

Recenzent

Mgr. PaedDr. Pavol Burcl, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta
Katedra anglického jazyka a kultúry
Dražovská cesta 4, 949 01 Nitra
Slovenská republika
Email: pburcl@ukf.sk

KRUMM, Hans Jürgen. 2021. *Sprachenpolitik Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

Die Monografie „Sprachenpolitik Deutsch als Fremd- und Zweitsprache“ von Hans-Jürgen Krumm ist in deutscher Sprache verfasst und richtet sich sowohl an DAF- als auch an DAZ- Lehrende. Der Autor war Vorsitzender des Fachbeirats des Goethe-Instituts und des Österreich Instituts und außerdem Mitwirkender diverser sprachpolitischer Projekte. In seinem Buch betrachtet er die sprachpolitische Entwicklung der deutschen Sprache, sowohl in deutschsprachigen als auch in nicht-deutschsprachigen Ländern. Er geht auf Sprachenrechte, das Verhältnis zwischen Sprache und Macht sowie Sprache und Wirtschaft ein und bespricht Sprache im Kontext der Migration und Mehrsprachigkeit. Außerdem wird die Sprachenpolitik an den Schulen der deutschsprachigen Länder sowie der aktuellen internationalen deutschsprachigen Sprachenpolitik beschrieben. Der Autor wählt hier eine sehr umfassende Auswahl an Themen, welche einleitend präsentiert werden. Der Text erfordert dadurch keine besondere Vorbildung. Die multiperspektivische Grundfrage des Umgangs mit Sprache im gesellschaftlichen Kontext wird in ihren zahlreichen Facetten behandelt, diese inkludieren auch Themen wie Fremdsprachenunterricht in Schulen, Arbeitsmigration, Muttersprachenunterricht in Schulen und Auslandsgermanistik. Trotz des umfassenden Themas gelingt dem Autor hier ein verständlicher Überblick.

Der Text gliedert sich in vier Teile. Zu Beginn werden die Grundbegriffe der Sprachenpolitik ausführlich und mit zahlreichen historischen Beispielen erläutert. Zusätzlich wird in die Thematik Deutsch als Fremdsprache eingeführt, hier werden unterschiedliche Wirkungsfelder betrachtet und ein Überblick über die Akteure der Sprachenpolitik im Sprachunterricht gegeben. Der Autor schlüsselt an dieser Stelle auf, welche sprachpolitischen Maßnahmen wie Curricula oder Lehrmaterialien durch Mittlerorganisationen oder Wissenschaft getätigt werden und wie Sprachenpolitik „von unten“ durch Schüler*innen, aber auch Lehrer*innen und anderen Gruppen von Sprecher*innen entwickelt wird. Dazu gehören zum Beispiel Unterrichtssprachen, die von Eltern, Schüler*innen und Student*innen eingefordert werden, Minderheiten- und Migrantensprachen, aber auch Entscheidungen, die auf kommunaler Ebene getroffen werden. Hier wird auch die sprachpolitische Entwicklung in Deutschland und Österreich mit Fokus auf den Kalten Krieg und Arbeitsmigration skizziert. Dabei wird die gesetzliche Verankerung der deutschen Sprache, sowie Sprachenpolitik an Hochschulen historisch verortet.

Der zweite Teil befasst sich mit den Kernfragen der Sprachenpolitik. Hier sind für die Auslandsgermanistik besonders das Kapitel „Sprache und Markt“ interessant, dabei liegt der Fokus auf der wirtschaftlichen und numerischen Stärke der deutschen Sprache. Außerdem wird die Rolle der deutschen Sprache als Wissenschafts- und Kultursprache umrissen. In diesem Teil werden aber auch Sprachenrechte, die Beziehung zwischen Sprache und militärischer Macht und Mehrsprachigkeit besprochen. Interessant sind in diesem Teil vor allem die Entwicklung der Deutschlernenden im Ausland im Zuge der Wirtschaftskrise und die Studien über Deutsch als Korrespondenzsprache. Das Folgekapitel handelt von der deutschen Sprache auf dem internationalen Sprachenmarkt. Der Autor thematisiert hier das soziale und in weiterer Folge auch kulturelle Kapital, welches Sprachkompetenzen, je nach Sprache, in unterschiedlichem Maß schaffen. Der Abschnitt endet mit einem Überblick über die Anzahl der Sprecher*innen der deutschen Sprache weltweit sowie einer Einordnung der ökonomischen, wissenschaftlichen und kulturellen Stärke der Sprache.

Nach dem dritten Teil, welcher sich vor allem mit Migration und den unterschiedlichen Anforderungen an Migrant*innen in Deutschland, Österreich und der Schweiz befasst, beschäftigt sich der letzte Teil mit der aktuellen Sprachenpolitik der Europäischen Union aber auch Deutschlands, Österreichs und der Schweiz. Hier werden sehr detailliert deutsche,

österreichische und schweizerische Institutionen, wie deutschsprachige Schulen, Sprachschulen oder Kulturinstitutionen und deren Aufgaben vorgestellt. Dieser Teil vermittelt einen guten Überblick über sprachpolitische Anlaufstellen im Ausland.

Der Text behandelt die Vielschichtigkeit der Sprachenpolitik entlang des breiten Feldes von Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. So werden theoretische fachliche Konzepte, ethische Probleme und geschichtliche Entwicklungen besprochen, gleichzeitig aber auch Institutionen und relevante Reformen vorgestellt. In jedem Kapitel werden mehrere spannende Statistiken und Studien vorgestellt, welche für den Fremdsprachenunterricht relevant sind. Am Ende jedes Kapitels befinden sich zusätzliche Leseempfehlungen für Interessierte. Für die Auslandsgermanistik sind besonders die Kapitel „DACHL- Landeskunde“, „Sprachen und wirtschaftliche Macht“, „Sprachen und kulturelle Dominanz“, „Sprachen und Markt“, „Deutsch und Englisch – Konkurrenz oder Koexistenz?“, „Deutschprüfungen als sprachpolitische Instrumente“ und „Sprachen als Instrument der Auswärtigen Kulturpolitik“ als Hintergrundlektüre interessant. Gleichzeitig lässt er sich aber auch konkret durch die zitierten Statistiken sowie raumgreifende Erläuterungen gut in den Landeskundeunterricht, wie beispielsweise zu den Themen Minderheiten oder Wirtschaft integrieren.

Rezensentin

Mgr. Christina Hintersteiner
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra nemeckého jazyka
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: christina.hintersteiner@euba.sk

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
Email: casopis.faj@gmail.com

Vydavateľstvo EKONÓM
jún 2023